

Morgendagen har nye muligheter

En evalueringsundersøkelse av Ungdom mot Volds arbeid med
straffedømt ungdom

Hilde Breck og Marit Reer

Master i psykologi
Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

2. juni 2009

SAMMENDRAG

Forfattere:	Hilde Breck og Marit Reer
Institusjon:	Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo
Tittel:	Morgendagen har nye muligheter: En evalueringsundersøkelse av Ungdom mot Volds arbeid med straffedømt ungdom.
Veiledere:	Hilde Eileen Nafstad og Rolv Mikkel Blakar

Denne undersøkelsen er en kvalitativ evaluering av Ungdom mot Vold som soningstiltak for ungdom idømt samfunnsstraff. Ungdom mot Vold ønsker å støtte de domfelte i å mestre et liv uten kriminalitet gjennom å fokusere på deres positive utviklingspotensialer. Hensikten med undersøkelsen er å bidra med en systematisk vurdering av Ungdom mot Vold og deres arbeidsmetode Kognitiv Atferdsmestring i Praksis. Hva er kjennetegnene ved Ungdom mot Vold? Skjer det en positiv utvikling hos den enkelte domfelte i retning av å være en ansvarlig og lovlydig samfunnsborger i løpet av soningsperioden? Innfallsvinkelen i denne evalueringen er begrepene mulige selv (Markus & Nurius, 1986) og positiv ungdomsutvikling (Damon, 2004). Ungdommene intervjues når de begynner og igjen en tid ut i soningen. Ingen av ungdommene avbrøt soningen. Resultatene viser også at de domfelte i soningsperioden har tilegnet seg kunnskap som er relevant for bedre å mestre voksenlivet, og de endrer seg i en mer positiv retning i soningsperioden. Ungdommen er særlig opptatt av at de hele tiden i Ungdom mot Vold inngår i en respektfull relasjon der deres egne behov og situasjon blir sett og tatt hensyn til. En slik empatisk relasjon oppleves som avgjørende for det å ta et nytt grep på livet sitt.

FORORD

Denne undersøkelsen er en integrert del av Samfunnsideologiprojektet ved Universitet i Oslo under ledelse av Hilde Eileen Nafstad og Rolv Mikkel Blakar. Prosjektet er støttet av Barne- og likestillingsdepartementet.

Det er mange som må takkes for at denne oppgaven nå er ferdig. Først vil vi takke ungdommene for at dere så tillitsfullt delte historiene deres med oss. Uten deres bidrag kunne ikke denne oppgaven vært mulig. Vi håper vi har klart å formidle opplevelsene og erfaringene deres på en god måte. Lykke til videre!

Så til dem som mer upersonlig i oppgaven omtales som de ansatte: Farid, Kemal, Masood og Micky. Takk for at dere åpnet dørene for oss!

Takk også til Barne- og likestillingsdepartementet for at dere stilte midler til rådighet.

Vi er spesielt takknemlige overfor våre veiledere, Hilde og Rolv, for uvurderlig støtte, gode samtaler og innspill gjennom hele prosessen.

En varm takk til familie, venner, og medstudenter for stimulerende samtaler, morsomme diskusjoner og at dere er de dere er.

Hilde Breck og Marit Reer, mai 2009

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG.....	I
FORORD	II
INNHALDSFORTEGNELSE	III
INNLEDNING.....	1
Om positiv ungdomsutvikling	2
Identitetskonsolidering i ungdomsalderen.....	3
Om mulige selv	4
Mulige selv og rolleutprøving	4
Om å tilegne seg samfunnets normer: Moralsk identitet	5
Om samfunnets definisjon av kriminalitet.....	6
Tilhørighet til sosiale systemer og utvikling av problematferd	6
Mulige selv og kriminalitet	7
Konsolidering av mulige selv og forskjellige sosiale systemer	9
Mulige selv og ungdom som har begått lovbrudd	10
Om formulering av del –og hovedmål.....	11
Om straff	12
Ungdom mot Vold som et av samfunnets straffe- og kontrolltiltak.....	13
Om å være en veileder.....	14
METODE.....	17
Design	17
Utvalg.....	18
Soningstiltaket UmV/KAMP	19
Datainnsamling	20
Intervjuprosedyre	21
Transkribering.....	23
Analyse	23
Forskningsetiske hensyn	27
RESULTATER OG DISKUSJON	27
<i>Ungdom mot Vold slik ungdommen selv opplever og beskriver soningstilbudet</i>	<i>27</i>
Om å inngå i en relasjon der du blir sett, forstått og inkludert	27
Ungdom mot Volds sosiale kontroll slik ungdommen opplever den	30
Ungdom mot Vold hjelper meg med å mestre voksenrollen	32
Oppsummering.....	36
<i>Mulige selv og endringer av mulige selv hos fem førstegangssonende hos Ungdom mot Vold.....</i>	<i>37</i>
Isaac første gang.....	37
Isaac andre gang	39
Khalid første gang	41
Khalid andre gang	44
Ismail første gang.....	45
Ismail andre gang	48
Rayan første gang.....	49
Rayan andre gang	51

Emre første gang	53
Emre andre gang	54
Oppsummering	55
Metodiske begrensninger	56
AVSLUTNING OG KONKLUSJON	57
REFERANSELISTE	58
VEDLEGG 1	1
VEDLEGG 2	4
VEDLEGG 3	5

INNLEDNING

Denne undersøkelsen er en kvalitativ evaluering av Ungdom mot Vold (UmV¹) som soningstiltak for samfunnsstraff. Organisasjonen tar i mot straffedømt ungdom fra Oslo i alderen 15 til 25 år. I følge Stortingsmelding 37 (2007- 2008), er UmV en av de største arbeidsplassene for samfunnsstraff i landet. UmV har utviklet en arbeidsmetode kalt Kognitiv Atferdsmestring i Praksis (KAMP). Denne er basert på de erfaringene UmV har gjort gjennom flere år i arbeid med ungdom i risikozonen for en kriminell løpebane. Med KAMP ønsker UmV å motivere ungdom til å ta et nytt grep om livet sitt. Målet er å få de domfelte bort fra kriminalitet og i stand til å tilpasse seg de krav samfunnet stiller om å være en ansvarlig og lovlydig samfunnsborger. Å fremme utviklingen av en mer positiv identitet er derfor en viktig del av UmV sitt arbeid².

KAMP er tidligere mer usystematisk evaluert av Oslo Friomsorgskontor og UmV (2007³). Her kom det frem at UmV har under 5 % brudd på soningsavtalen blant sine straffedømte. Til sammenligning er landsgjennomsnittet på brudd 15 %. Samtidig tilhører de fleste som soner hos UmV den aldersgruppen, 18 til 23 år, som har høyest risiko for brudd på soningsavtalen (St.meld. 20, 2005- 2006). UmV har også et tilbud om ettervern⁴ for straffedømt ungdom som er unikt i forhold til andre soningstiltak i Norge (St. meld. 37, 2007-2008). På bakgrunn av de positive resultatene til UmV, ønsker både UmV selv, men også stats -og kommunaletaten at dette soningstiltaket nå blir evaluert mer systematisk. Den foreliggende undersøkelsen er en slik evaluering. Denne evalueringen dreier seg om å beskrive mer systematisk hva som skjer i tiltaket, samt å vurdere effektene dette tiltaket har.

Undersøkelsen har valgt en evalueringstilnærming der de unge domfelte selv gis mulighet til å bli hørt om de forhold som de mener er viktige for å motivere seg til å gjennomføre samfunnsstraffen. Unge domfelte er i en sårbar og avgjørende livssituasjon. Gjennomføringen av en dom kan for mange, spesielt førstegangsdømte, representere et veiskille: Skal de velge ”den rette” eller ”gale vei” videre? Hva skal de gjøre når dommen er sonet ferdig? For å

¹ Alle forkortelser knyttet til Ungdom mot Vold er deres egne.

² For nærmere beskrivelse av UmV og KAMP, se s. 23. og vedlegg 1.

³ Denne evalueringsrapporten er unndratt offentlighet.

⁴ Stabilitetsoppfølging (STOPP), se vedlegg 1, s. 3.

kunne støtte ungdommene på veien mot det å prøve å bli en lovlidig samfunnsborger, er det relevant å lytte og prøve å forstå ungdommenes egne tanker, følelser, og refleksjoner om hva de selv mener er virkningsfullt ved gjennomføring av soningen. Å studere et soningstiltak hvor bruddprosenten er lav, som UmV, er derfor spesielt viktig.

UmV har som nevnt en lav bruddprosent. Ved å bruke en fenomenologisk tilnærming, ungdommenes egne opplevelser, prøver denne undersøkelsen å identifisere noen av ”suksessfaktorene” hos UmV. Hva er kjennetegnene ved UmV? Ungdommene selv har førstehåndserfaring med hvordan UmV arbeider. Hva er innholdet i KAMP slik ungdommen selv opplever og beskriver det? Hvilke forhold og prosesser vektlegger ungdommene som viktige og eventuelt utløsende for at de gjennomfører soning og eventuelt forandrer seg i en mer positiv retning? Hva er det UmV gjør som ser ut til å fungere? Er det noe de eventuelt kan forbedre?

Vi er opptatt av å vurdere om UmV og KAMP har hatt virkninger knyttet til det å mestre et liv uten kriminalitet. Skjer det i soningsperioden en positiv utvikling hos den enkelte domfelt? For å vurdere de(n) eventuelle effekt(en)e ser vi på i hvilken grad ungdommen utvikler og/eller endrer sitt syn på seg selv, og sine muligheter for fremtiden i løpet av oppholdet hos UmV. Den teoretiske innfallsvinkelen i denne evalueringen er derfor begrepene mulige selv⁵ (Markus & Nurius, 1986), og positiv ungdomsutvikling (Damon, 2004).

Om positiv ungdomsutvikling

Damon (2004) hevder at psykologi har vært mer opptatt av å identifisere og forebygge problematferd hos ungdom, enn å fokusere på hva individer mestrer og har potensialer til å bli gode i. Damon (2004) argumenterer for begrepet positiv ungdomsutvikling: Den unge bør hele tiden betraktes som en potensiell utviklingsressurs. Feltet positiv ungdomsutvikling er opptatt av: *hvert enkelt barns/ungdoms unike talenter, styrker, interesser og fremtidige potensial* (Damon, 2004, s. 13). Det å fokusere på å utvikle de positive potensialene hos ungdom har også vist seg å være forebyggende for problematferd (Catalano, Berglund, Hawkins, Lonzac & Ryan, 2004). UmV legger også frem at de arbeider ut fra et slikt ståsted (se vedlegg 1, s. 1).

⁵ Direkte oversatt fra Markus og Nurius (1986) original begrep ”Possible Selves” (Henriksen & Haslerud, 2008)

Innenfor tilnærmingen positiv ungdomsutvikling ligger en forventning om at barn, ungdom, og i og for seg hver og en av oss, etter hvert kan og bør utvikle oss slik at vi bidrar positivt til samfunnet (Damon, 2004). For dem som arbeider ut fra et slikt syn er det å fremme en positiv utvikling synonymt med å støtte og oppmuntre den unge til selv å ta ansvar og bli drivkraften for egen positiv utvikling. En må derfor prøve å finne de positive potensialer og det ekte engasjement hos den unge. Så må en bidra med å mobilisere dette potensialet (Damon, 2004, 2008; Larson, 2006). For mange ungdommer kan det å være opptatt av positiv utvikling og positive handlinger være vanskelig. Enda vanskeligere er det å gjennomføre dette på handlingsplan. For noen ungdommer har kanskje egoistiske og asosiale mål høyere prioritert enn det å bli en ansvarlig samfunnsborger. For samfunnsakseptable mål kan være vanskeligere å nå og slike mål kan gi mindre status i ungdomskulturen. Voksen veiledning og støtte er da ofte nødvendig for å synliggjøre og motivere til slike positive mål i betydningen av å være en konstruktiv og lovydig deltaker i samfunnet (Larson, 2006). Det er slik voksen veiledning UmV skal prøve å gi ungdommene gjennom sitt tiltak KAMP.

Identitetskonsolidering i ungdomsalderen

Identitetsbegrepet dreier seg om at vi mennesker tilegner oss spesifikke egenskaper som skaper individualitet og retning i livet vårt (Damon, 1983; Erikson, 1968/1992). Utviklingen av identitet kan forstås som å være en kontinuerlig prosess (Damon, 1983). Spesielt er dette situasjonen i den vestlige verden hvor den høye levestandarden gir oss et utall av valgmuligheter knyttet til hvem en vil være (Arnett, 2000; Vetlesen, 2004). I dagens situasjon er også identitet et mer ”flytende” begrep: Vi er alltid underveis. Samtidig er ungdomstiden en viktig konsolideringsperiode (Damon, 1983; Erikson, 1968/1992). Det foregår kognitive endringer. Damon (1983, s. 309) formulerer disse kognitive endringene slik: ... *the ability to think hypothetically, to imagine a range of possibilities and future events, and to think systematically about one's own thinking*. Disse endringene i kognitive kapasiteter fremmer individets evne til å ta stilling til hvem han/hun er, vil og kan bli. Samtidig stiller omgivelsene rundt ungdommen nye og mer ansvarliggjørende krav og forventninger til individet (Rogoff, 2003). Innenfor identitetsforskning mener en derfor at ungdomstiden er særlig viktig.

Det å utvikle sin identitet, sier Damon (2008), dreier seg om det menneskelige behov for å bli forskjellig fra signifikante andre: I ungdomstiden ofte fra foreldre. Ungdomstiden dreier seg derfor om å bli et selvstendig individ med egne personlige verdinormer, verdens- og livssyn. Samtidig dreier identitetsutvikling seg også om å tilegne seg de verdier og aktiviteter som er

nødvendige for voksenlivet. Dette kan være en vanskelig oppgave. Larson (2006) trekker frem at ungdommen ikke bare kan utvikle seg på en måte som synes behagelig ”her og nå”. Damon (2004) og Oyserman og Markus (1990 a) presiserer at han/hun nå også bør prøve å utvikle egenskaper som skal samsvare med krav en møter som voksen borger av samfunnet, og nevner bl.a. kravet om å være lovlydig og etter hvert greie seg selv. Kriminalitetsforebyggende arbeid dreier seg særlig om å støtte ungdommene til å utvikle, definere og nå lovlydige mål.

Om mulige selv

Identitetsbegrepet ivaretar, som påpekt, det forholdet at vi mennesker tenker, vurderer og drømmer om hva slags person vi er og hva slags person vi eventuelt vil prøve å bli. Mulige selv begrepet er den delen av identiteten eller selvkonseptet som omhandler de tanker vi har om oss selv i fremtiden: Hva forventer vi å bli? Hva ønsker vi å bli? Og like viktig: Hva er det vi er redd for å ende opp som (Markus & Nurius, 1986)? Mulige selv begrepet inneholder da våre mer vedvarende og manifeste tanker om mål, ambisjoner og håp for fremtiden, men også våre bekymringer og redsler om hva vi kan ende opp som (Markus & Nurius, 1986, 1987). Mulige selv innebærer derfor en vurdering av seg selv i nåtid opp mot et ønsket eller uønsket utfall i fremtiden (Stein & Markus, 1996). Det er noe vi vil oppnå i livet vårt, samtidig som det er noe vi prøver å unngå.

Hva du tenker om deg selv i fremtiden antas å ha en styrende og regulerende effekt på vår atferd og våre handlinger i nåtid. Disse personlige ideene og verdiene om oss selv i fremtiden påvirker derfor hva vi gjør her og nå (Markus & Nurius, 1986; Oyserman & Markus, 1990b; Oyserman & Saltz, 1993). Mulige selv fungerer dermed som en drivkraft for de mål vi utformer for livet vårt, for våre handlinger her og nå, men også for atferdsendring (Inglehart, Markus & Brown, 1989; Oyserman, Bybee, Terry & Hart-Johnson, 2004; Stein & Markus, 1996). Vi mener følgelig at begrepet mulige selv har stor grad av relevans når vi skal evaluere hva som skjer med den enkelte domfelt i soningsperioden hos UmV.

Mulige selv og rolleutprøving

Ungdomstiden er som nå drøftet den fasen i livet hvor vi konsoliderer vår identitet: Hvem ønsker vi å bli? Ungdommer skal i denne perioden prøve å finne mer ansvarlige og uavhengige voksenroller og rollemodeller (Csikszentmihalyi & Larson, 1984). Hvilke roller og rollemodeller en velger avhenger av hvilke som er tilgjengelige i ungdommens miljø (Abrams & Aguilar, 2005; Erikson, 1968/1992), f.eks. familien, på skolen, i arbeidslivet og i

kameratflokket. Ulik sosial tilhørighet gir forskjellige muligheter i valg av roller og er dermed viktig for konstruksjon av ens selv (Baumeister, 1986; Triandis, 1989; Vetlesen, 2004). I vesten i dag er det mange muligheter for rolleutprøving (Arnett, 2000). Det er derfor mindre krav og ansvarsforventninger til ungdommen i dag i forhold til jobb og familie. Arnett (2000) peker på at det i vesten aksepteres at vi prøver ut roller til langt ut i 20-årene. Dette gjør at "ungdomstiden" som fase i livet er utvidet i vår del av verden. De fleste ungdommer har dermed rom og god tid til å prøve ut ulike roller og livsmåter (Arnett, 2000). I ikke-vestlige samfunn, kan valgmulighetene og tiden for rolleutprøving være mer begrenset. Erikson (1968/1992) hevder at ungdomstiden ender når ungdommen har etablert og konsolidert en personlig identitet gjennom en slik utprøvningsfase av roller og rollemodeller. Videre hevder Damon (1983) at det å oppnå en slik samlet og integrert personlig identitet gir en følelse av psykososialt velbehag. En aksepterer hvem og hva en er: *I am what I am* (Damon, 1983, s. 328). Palen og Coatsworth (2006) har i sin undersøkelse vist at personer med en integrert og personlig identitet ikke i like stor grad er styrt av sosialt press og sosiale forventninger. De fungerer bedre og har mindre av såkalt problematferd.

I denne evalueringsundersøkelsen er vi opptatt av ungdommens mulige selv. Utvikler ungdommen mulige selv der det å greie seg og det å være en ansvarlig og konstruktiv samfunnsborger, er en sentral dimensjon? UmV er et tiltak som forsøker å vise ungdommen hvilke muligheter for valg av lovlydige roller som eksisterer i samfunnet. De prøver å vise hvilke(n) kompetanse som kreves innen de ulike rollene. Samtidig er de opptatt av å være gode rollemodeller for ungdommene. Med gode rollemodeller er UmV særlig opptatt av å vise at en må handle på måter som ivaretar både samfunnets og de(n) andres velferd (se vedlegg 1, s. 1).

Om å tilegne seg samfunnets normer: Moralsk identitet

Moralsk identitet er en viktig del av identitetstilegnelsen. En slik identitet dreier seg bl.a. om å vise omtanke for andre enn seg selv gjennom å beskytte og fremme de(n) andres velferd (Reimer & Wade-Stein, 2004). Moralsk identitet dreier seg også om at individet aksepterer og lærer seg visse allment godtatte spilleregler om hva som er riktig og galt. Ungdomstiden er, som drøftet, en periode preget av en kritisk reevaluering av roller og verdier, men også de spilleregler for riktig og galt som tas for gitt i samfunnet (Damon, 1983; Erikson, 1968/1992). Samfunnets og foreldrenes verdier og levemåter settes i kritisk søkelys. Slik dannes etter hvert et eget selvvalgt moralsystem. Dannelsen av et slikt "nytt" moralsystem vil kunne oppleves å

være skapt gjennom uavhengighet og egne valg. Det moralske systemet er en viktig del av våre mulige selv. Hva vi ønsker å bli og hva vi frykter å bli, formes også for de fleste av oss innenfor samfunnets lover og regler. En undersøkelse av Krange og Øia (2005) viser f.eks. at Oslo-ungdom i stor grad har en moralsk identitet som samsvarer med samfunnets normer og verdier. Oslo-ungdommen ønsker ikke å bli eller forbli en kriminell.

Om samfunnets definisjon av kriminalitet

Et avvik fra de spillereglene som er definert i lover, kalles en forbrytelse eller forseelse (Slettan & Øie, 2004). Det er i så måte ingen atferd i seg selv som er kriminell. Atferd blir først kriminell når det er en lov som stempler atferden som straffbar. Går vi tilbake i tid, kan vi se at en lang rekke forhold som tidligere i Norge var lovlige, er straffbare i dag. Dette gjelder f. eks. ulike former for narkotikaforbrytelser og økonomisk kriminalitet. Omvendt ser vi også at forhold som tidligere var straffbare nå er blitt avkriminalisert: F.eks. homofili og samboerskap (Hauge, 1996). Den offentlige diskurs om hva som anses som rett og galt varierer dermed med historiske og kulturelle forhold, med maktinteresser i samfunnet og ulike individer og pressgruppers påvirkningskraft (Gergen, 1985; Hagtvatn, 2008; Hauge, 1996; Høigård, 1997). Individets utvikling av moralsk identitet bør derfor forstås i samspill med den historiske, sosiale og kulturelle konteksten det vokser opp og lever i (Bronfenbrenner, 1979; Rogoff, 2003; Suad Nasir & Kirshner, 2003). Det som for mennesker innenfor et samfunnssystem anses som ulovlig, kan av mennesker tilhørende andre samfunnssystemer tolkes som lovlydig atferd⁶. Følgelig er det i arbeid med kriminell ungdom viktig å kartlegge den moralske diskursen ungdommen er en del av, f. eks. om personen befinner seg i en vennegjeng hvor kriminalitet er akseptert og gir høy status. Det er videre viktig å ha en forståelse av hva storsamfunnet oppfatter som rett og galt. UmV har som mål å utvikle en forståelse av rett og galt som er i klart samsvar med norske lover (se vedlegg 1, s.1).

Tilhørighet til sosiale systemer og utvikling av problematferd

Bronfenbrenner (1979) deler våre nærmiljøer inn i ulike systemer. Hvert av disse systemene har sine diskurser om hva som er riktig eller galt. Det grunnleggende nivået er mikrosystemet, der vi er aktive deltakere med ansikt-til-ansikt kommunikasjon. Familien er det mikrosystemet som betyr mest for de fleste av oss. Mesosystemet består av flere mikrosystemer som påvirker oss. F.eks. vil våre erfaringer i familien påvirke oss på bestemte

⁶ Eksempler på dette ser en bl.a. i Norge i dag, hvor innvandringsdebatten er preget av ulike syn på f.eks. tvangsekteskap og omskjæring.

måter på jobb og skole. Eksosystemet er sosiale prosesser og settinger som ikke involverer individet direkte. Men det påvirker mikrosystemene og dermed individet indirekte. For ungdommen kan det f.eks. være foreldrenes jobb og nabolaget individet bor i. Det øverste og mest komplekse nivået er makrosystemet eller samfunnet. Makrosystemet kan beskrives som strukturer, ideologier, lover etc. (Carlquist, Nafstad & Blakar, 2007; Nafstad, 1986; Nafstad, Blakar, Carlquist, Phelps & Rand-Hendriksen, 2009). Alle disse nivåene kan påvirke individet. UmV arbeider med disse nivåene, men er særlig opptatt av familien, skole og arbeidssystemene (se vedlegg 1, s. 3).

I hvert av systemene ungdommen hører til i kan det være risikofaktorer som kan ha negativ påvirkning på tilegnelse av normer for rett og galt (Coleman & Hagell, 2007). Én risikofaktor på individnivået kan f. eks. være lav utdanning (Mullis, Cornille, Mullis & Huber, 2004). På mikro- og/eller mesonivå kan det være vanskelig skolehverdag og dårlige familieforhold (Coleman & Hagell, 2007; Mullis et al., 2004). Foreldrenes jobb, lavstatus og dårlig økonomi eller et utrygt nabolag med sterke kriminelle gjenger, er eksempler på eksosnivåets risikofaktorer (Coleman & Hagell, 2007). Videre, på mer makronivå kan det være at individet befinner seg i et lokalsamfunn preget av positive holdninger til kriminell atferd (Coleman & Hagell, 2007): En kan ikke ”overleve” uten noen ganger å bryte lover. Tilstedeværelsen av én slik risikofaktor i et system trenger ikke nødvendigvis ha negativ virkning på individnivået. Men hvis det er risikofaktorer i flere systemer samtidig blir det en akkumulering av risikofaktorer (Coleman & Hagell, 2007). Dermed kan ungdommen bli mer mottakelig for å bryte lover (Coleman & Hagell, 2007). Gjennom sitt program KAMP ønsker UmV å redusere eller fjerne slike risikofaktorer. UmV er opptatt av skoleforebyggende arbeid. I soningsperioden er de opptatt av å bygge opp ungdommens selvtillit og tro på egne evner, øke deres kompetanse for problemløsning og å bli mer opptatt av å fullføre skolen (se vedlegg 1).

Mulige selv og kriminalitet

Noen ungdommer ”driver” i omgivelsene. De lar seg styre av det som skjer rundt dem heller enn å følge egne planer og mål (Oyserman & Markus, 1990b). De føler kanskje ikke eierskap til, eller har ikke utviklet egne positive mulige selv. De har ikke evnet å ta ansvar for utviklingen av eget liv (Larson, 2000, 2006). Oyserman (1990b) hevder at disse ungdommene er svært sårbare når de kommer i miljøer preget av mangel på respekt for lover og regler. De har ikke noen stabil indre kjerne å trekke på for å motstå negative handlinger og et eventuelt gjengpress. Det er mangel på tydelige ønskede selv eller mål som kan virke som f. eks.

kontroll av atferd her og nå (Oyserman, 1990 a). Det er ofte vanskelig for ungdom å utvikle mål og planer for livet. I en undersøkelse av Damon (2008) kom det f.eks. frem at majoriteten av trettiåringer i Italia fremdeles bor hjemme hos foreldrene sine: 60% av unge mellom 12 og 22 år i denne undersøkelsen oppga at de ikke har realistiske planer for hvordan de eventuelt vil prøve å følge sine mål. Nesten en fjerdedel av dem hadde ikke mål i det hele tatt.

Denne mangelen på mål og mening kan også være vanskelig å leve med (Vetlesen, 2004). En kan da få følelsen av å være fanget i et liv som ikke er ens eget og utenfor egen kontroll.

Samtidig stiller signifikante andre i ens omgivelser hele tiden mer eller mindre eksplisitte forventninger til en. Foreldre kan f.eks. ha andre drømmer for barnet sitt enn det ungdommen har selv. I mangel på støtte fra foreldrene kan det være at ungdommen gir opp eller lar være å prøve å utvikle seg videre. Noen tar til seg sine foreldres ønsker for hva de skal gjøre med livet sitt, mens andre kanskje gir etter for gruppepress fra jevnaldrende eller andre viktige rollemodeller og kan dermed "drive" inn i kriminalitet (Le & Stockdale, 2008; Oyserman & Markus, 1990b).

Larson (2006) er opptatt av om ikke konkurrerende motivasjonssystemer kan virke sterkere enn det å utvikle og øve seg på det å nå konstruktive fremtidsmål. Det å gjøre hyggelige "her og nå" aktiviteter kan stå i veien for å øve seg på ferdigheter som er nødvendige for å nå sine fremtidsmål. Det å ha det behagelig og lettvent her og nå kan f.eks. være sterkere enn motivasjonen til å prøve seg på mer langsiktige mål, som gode lekserutiner. Det er kanskje ikke like spennende å sette opp delmålet "gode lekserutiner" og å møte opp hver dag på skolen. Dette er likevel nødvendig for ikke å bli såkalt "skoletaper" på lang sikt. For det å tilegne seg kunnskap også gjennom skriftlig materiale (bøker) er en viktig evne å mestre, spesielt innen den vestlige verden (Heath, 1982). Én viktig motivasjonell faktor kan derfor være å gjøre individet oppmerksom på at det kan få negative konsekvenser for en selv dersom det langsiktige målet ikke oppnås. Det er derfor viktig at individet både har positive, men også negative målerkjennelser. Oyserman og Markus (1990a, 1990b) understreker at det å ha balanserte mulige selv, både positive og negative, gjør oss bedre rustet til å ta valg og gjennomføre de handlinger som best sikrer oppnåelse av positive mål: De mål samfunnet holder frem og verdsetter. Men hva betyr dette å ha balanse i sine mulige selv mer konkret?

Å ha balanse i et mulig selv vil si at en har et ønsket selv å strebe etter. Samtidig er en er klar over de negative konsekvenser for en selv dersom det ønskede målet ikke oppnås. Slik balanse gir motivasjon til større innsats for å oppnå sitt ønskede selv og dermed unngå sitt fryktede selv (Oyserman & Saltz, 1993). Ett gitt mulig selv antas å ha maksimal motivasjonell

effekt når den er balansert av et motsatt mulig selv innenfor den samme sfære (Oyserman & Markus, 1990a). En balansegang mellom hva en ønsker å bli, f.eks. en lovlydig person, og av det en er redd for å bli, f.eks. en kriminell, antas derfor å være styrende for de valg vi tar her og nå. Balanse i mulige selv innebærer at en hele tiden tenker på mulige negative og positive konsekvenser for selvet (Oyserman & Markus, 1990a, 1990b; Oyserman & Saltz, 1993). Dermed blir en også mer klar over de forskjellige kortsiktige og langsiktige konsekvenser av hva en gjør her og nå.

Oyserman og Markus (1990a) undersøkelse viste også at domfelt ungdom hadde flere forventede selv om å være kriminelle, uten samtidig å ha konstruert og integrert et motsatt positivt ønsket selv innenfor samme sfære enn lovlydige jevnaldrende. De domfelte hadde ikke balanse mellom fryktet og ønsket selv. Dermed hadde de lite motivasjonell kontroll for å unngå atferd som nettopp kunne føre til det de fryktet, og de aksepterte derfor lettere kriminalitet som en mulig livsvei.

Konsolidering av mulige selv og forskjellige sosiale systemer

I den aktive konsolideringsperioden i ungdomstiden får foreldrene i vesten gjerne mindre innflytelse på sine barn (Damon, 1983). Ungdommen vender seg nå i større grad mot venner for å få den bekreftelsen de før fikk fra foreldre (Erikson, 1968/1992). En undersøkelse av Larson og Richards (1991) viste at ungdommer bruker halvparten så mye tid med foreldrene enn da de var yngre. Venner ble også viktigere i samme periode. Vennskap er viktig for utforming av ens identitet i ungdomstiden (Damon, 1999). Noen ganger vil målene i ungdomsmiljøene være svært forskjellige fra samfunnets mål og verdier. Ungdomsmiljøer søker alternative måter å definere seg selv positivt på (Oyserman & Markus, 1990a) sammenlignet med foreldre og samfunnet. Gjennom negative mål og kriminalitet kan de få en følelse av kontroll over livet: De er mektige, uavhengige og tøffe. De andre i gjengen kan også være med på å støtte opp under disse livsvalgene. Dette kan gi en følelse av vellykkethet som igjen blir drivkraften til å fortsette med denne type negative handlinger. Den aksepten ungdommer får fra venner kan gi den tryggheten og tilhørigheten de også kanskje mangler i andre systemer, som skole og familie. Mange ungdommer mangler ofte nettopp en systemtilhørighet til samfunnsakseptable systemer, slik som skole og familie. Dette er systemer som de nå er i opposisjon til.

Le og Stockdale (2008) peker på at annengenerasjonsinnvandrere kan ha særlige problemer med systemtilhørighet. Foreldrenes normer og erfaringer fra hjemlandet kan f.eks. være svært forskjellige fra de normer, verdier og erfaringer som barna tilegner seg fra det samfunnet de nå lever i. De må opptre som det Prieur (2004) kaller for ”balansekunstnere”: De må balansere to sett av verdisystemer. Barna skal ikke bare forholde seg til foreldrenes krav og forventninger, men også tilpasse seg det samfunnet som de vokser opp og lever i. Denne akkultureringsprosessen, dvs. den prosessen av endring i tanker, holdninger, verdier og atferd som skjer i møte med en ny kultur (Berry, 1997), er ofte forskjellig fra foreldrenes. For barna tilpasser seg ”raskere” (Le & Stockdale, 2008). Denne forskjelligheten i tilpasning til ”det nye samfunnet” kan føre til avstand, en akkulturativ dissonans mellom ungdommen og foreldrene (Le & Stockdale, 2008). I disse familiene skjer det både en konflikt mellom to kulturelle verdisystemer og den ”normale” generasjonskonflikten som ofte oppstår mellom ungdom og foreldre. Dette forholdet omtaler Le og Stockdale (2008) som den ”doble generasjonskonflikten”. For disse ungdommene blir derfor etnisitetsaspektet ved konsolideringen av deres identitet ofte ekstra viktig, men samtidig vanskelig (Le & Stockdale, 2008). De søker da ofte sammen med jevnaldrende i en tilsvarende situasjon. I disse familiene kan foreldrene ofte få enda mindre kontroll over hva barna gjør. Det er i vennegjengen de henter sine verdier og rollemodeller. Dette kan igjen være en risikofaktor for kriminalitet (Le & Stockdale, 2008). En stor del av ungdommene som soner sin samfunnsstraff hos UmV har innvandrerbakgrunn. Det kan derfor være at de har lignende erfaringer med å være ”balansekunstnere” i ulike sosiale systemer.

Mulige selv og ungdom som har begått lovbrudd

Problemungdom, sier Larson (2000), er ofte ikke engasjerte i sin egen fremtidsrettede atferd. De mangler som drøftet mening og retning i livet. De har ikke satt seg positive livsmål i form av konstruktive mulige selv som er nødvendig i livet generelt, og som gir beskyttelse i forhold til problematferd spesielt (Damon, 2008). Det kan derfor være nødvendig å hjelpe disse ungdommene med å skape mening med livet, i betydningen av å synliggjøre positive mulige selv som de eventuelt kan strebe mot (Britner, Balcazar, Blechen, Blinn-Pike & Larose, 2006). Individuer tenker selvfølgelig mer eller mindre systematisk over temaer som hvem en er i dag og hvem en vil bli i fremtiden (Stein & Markus, 1996). Både gjennom egne tanker og andres innspill kan imidlertid ens handlinger og idealer synliggjøres og vurderes. Slik kan det skapes motivasjon for endring. For dersom det eksisterer et gap mellom den en er i dag og den en ønsker å være i fremtiden (Abrams & Aguilar, 2005; Stein & Markus, 1996), kan at

handlinger en pleier å gjøre her og nå knyttes opp mot hva en ønsker å oppnå eller unngå. Negative følelser blir da knyttet til negative handlinger i nåtid. Nåværende handlinger kan derfor oppleves som truende og lite adekvate for å oppnå et ønsket mulig selv (Stein & Markus, 1996). Men samtidig: Om en slik diskrepans skal få en motivasjonell drivkraft, er avhengig av hvor viktig disse fremtidige målene er for individet (Deci & Ryan, 2000; Larson, 2006; Oettingen & Gollwitzer, 2004).

Om formulering av del –og hovedmål

Målene vi setter oss utformes av oss selv, men også av andre som f.eks., som drøftet, foreldre og vennegjengen. Det er viktig både hvem som formulerer idealene eller målene, og hvordan de blir formidlet og lagt frem (Deci & Ryan, 2000; Oettingen & Gollwitzer, 2004).

Opplevelsen av troverdigheten og tilliten til den personen som synliggjør målet er viktig. Like viktig er det imidlertid at ungdommen selv er med på å definere sine livsmål. Ved at de selv tar viktige avgjørelser om sitt eget liv, stimuleres deres ansvarsfølelse og motivasjon for å prøve å formulere og nå sine mål (Larson, 2006; Nelson & Prilletensky, 2005). Følelse av eierskap til sine idealer og mål er derfor viktig (Deci & Ryan, 2000; Larson, 2006). Dermed opplever ungdommer at de har kontroll over, eller kan påvirke eget liv. Det å ha slike mer klare mål kan vi si styrer våre handlinger for de gir personen et slags kart med planer og strategier for hvordan han/hun skal gå frem (Oyserman et al., 2004). Men det kan være vanskelig for ungdommen å se sammenhengen mellom handlinger her og nå, og ønsker og planer for voksenlivet.

Innenfor dagens forskning om mulige selv argumenteres det for nytten av å dele mål inn i overordnede mål og delmål (Oyserman et al., 2004). Når de overordnede mål er avgrenset, kan en danne delmål (Oettingen & Gollwitzer, 2004). For å ha mindre delmål på veien kan gjøre at de overordnede målene blir mer gjennomførbare å nå for individet. Dette krever mindre endring i eget selv her og nå (Stein & Markus, 1996). Og like viktig: Det å realisere egne mål gir økt mestringsfølelse (Oettingen & Gollwitzer, 2004). For den gruppen vi studerer, ungdom, er det viktig å understreke at det sannsynligvis er lettere å forholde seg til delmålene enn til overordnede mål langt inn i fremtiden. Med andre ord, en bør gå ett skritt av gangen. Nærhet i tid i form av delmål gir større sannsynlighet for å oppnå et ønsket mulig selv (Oyserman et al. 2004). For skal mål få en motivasjonell drivkraft, må de mål som blir satt oppleves av individet som mulige å nå (Larson, 2006). Dersom en har utviklet mulige selv

som i utgangspunktet oppleves som uoppnåelige, vil det kanskje heller ikke føles som noe tap om en ikke makter å leve opp til dem.

Vi er i denne undersøkelsen opptatt av ungdom som har begått lovbrudd. Både overordnede mål og delmål skal i soningstiden prøves og styrkes og synliggjøres mer i retning mot å bli en konstruktiv deltaker i samfunnet (Larson, 2006). Det er denne oppgaven samfunnsstraff har, og som UmV har formulert i sine dokumenter (se vedlegg 1). Vi skal se på hvordan UmV løser oppgaven med å motivere ungdommen til utvikling av sine positive mulige selv.

Samtidig er vi, som drøftet, opptatt av de negative mulige selv. Det må være en spenning eller dynamikk mellom positive og negative mulige identiteter. Denne spenningen er som analysert en motiverende drivkraft i utvikling og konsolidering, men også i forandring av ens identitet. Ungdom som konsoliderer sin identitet, trenger noen ganger voksne støttespillere. De voksne må prøve å finne positive potensialer hos den enkelte, for så deretter prøve å hjelpe personen til å mobilisere disse (Damon, 2004; 2008; Larson, 2006). Samtidig er oppgaven til de(n) voksne å støtte den unge på en slik måte at personen i økende grad blir produsent av egen vekst. Ungdommen må bli drivkraften i sin egen utvikling. Dette er utfordringen til UmV. Det er aspekter i denne prosessen denne oppgaven studerer og evaluerer.

Om straff

UmV er et strafferettslig tiltak. Når noe defineres som kriminalitet, er straff eller straffetrussel den sentrale kontrollreaksjonen. En vanlig definisjon av straff er: *et onde som påføres den som har begått en lovovertrjedelse, fordi han eller hun skal oppleve det som et onde* (Hauge, 1996, s. 15). Straff begrunnes med spesielt to formål: individualprevensjon og allmennprevensjon. Individualprevensjon har som hensikt å avskrekke, uskadeliggjøre og resosialisere lovbrøyteren, slik at denne ikke begår nye kriminelle handlinger (Hauge, 1996; Larsson, 1997). I straffens andre formål, allmennprevensjon, ligger det at det skal statueres et eksempel for andre enn den enkelte lovbrøyter slik at ikke også de begår kriminalitet. Dette gjennomføres ved å få lovbruddet til å virke avskrekkende, moralsk forkastelig, og utenkelig å gjennomføre (Hauge, 1996; Schafft, 1997). Det å straffe unge lovbrøytere er imidlertid ikke uproblematisk. Det stilles da krav til barnets modenhetsnivå og alder (NOU, 2008). Det dreier seg om barnet faktisk vil forstå konsekvensene av egen og andres atferd. I Norge anses en person for å være strafferettslig tilregnelig når han/hun er fylt 15 år, jf straffeloven § 46. Ved denne alderen anses personen å kunne forstå forskjellen på rett og galt og kan dermed straffes for lovbrudd (NOU, 2008).

Hva så med samfunnsstraff? Samfunnsstraff er et relativt nytt strafferettslig tiltak. Samfunnsstraff ble innført som en straffereaksjon ved lov av 18. mai 2001⁷. Begrepet er en fellesbetegnelse på straff som gjennomføres i frihet og som i varierende grad virker frihetsbegrensende. I forarbeidene til denne loven ble det særlig påpekt at denne formen for straff ville være godt egnet for unge lovbyggere (NOU, 2008). Samfunnsstraff kan i prinsippet idømmes for en hvilken som helst type lovbrudd. Men det skal foreligge særlige forhold for å kunne benytte samfunnsstraff dersom lovbruddet innebærer fengselsstraff på mer enn ett år. Minimum antall timer som kan idømmes ved samfunnsstraff er 30 og maksimum er 420. For hver dom blir det avgitt en tidsperiode disse timene skal sones innenfor. Samtidig blir det for hver dom avgitt en subsidiær fengselsstraff som skal sones dersom personen bryter soningsvilkårene. Da skal resten av straffen sones i fengsel. Den subsidiære fengselsstraffen tilsvarer som regel gjennomføringstiden på samfunnsstraffen. I følge straffegjennomføringsloven § 53, skal samfunnsstraffen dreie seg om samfunnsnyttig tjeneste, et program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Innholdet av den enkelte samfunnsstraff blir videre fastsatt av Kriminalomsorgen innenfor de rammene domstolen setter. Samfunnsstraffen inneholder visse regler den domfelte må forholde seg til. Dersom ikke den domfelte overholder disse reglene, kan Kriminalomsorgen melde dette som brudd på soningsregler.

Ungdom mot Vold som et av samfunnets straffe- og kontrolltiltak

Et sted ungdom kan sone samfunnsstraff er hos UmV. UmV jobber ut fra en tilnæringsmåte kalt KAMP. KAMP er utviklet gjennom en rekke år i kontakt med ungdom i risikosonen. Arbeidsmetoden KAMP beskriver den fremgangsmåten UmV prøver å arbeide ut fra for å motivere ungdom til å ta et nytt grep om livet sitt. UmV er en liten organisasjon der voksne inngår i tett og nær relasjon med ungdommen. Gjennom veiledning og det å være klare voksne rollemodeller, prøver UmV, med utgangspunkt i vår teoretiske ramme, å stimulere og utfordre ungdommene til å tilegne seg og konsolidere mulige selv som avviser vold og kriminalitet.

UmV representerer et av samfunnets straffe – og kontrolltiltak. Hva dreier så sosial kontroll seg om? Sosial kontroll har som formål å hemme uønsket/avvikende atferd og å fremme

⁷ Se straffegjennomføringsloven, kapittel 5.

ønsket og samfunnsakseptabel atferd. I Balvigs artikkel *Social kontroll* (1995, s. 162) definerer han begrepet ”sosial kontroll” slik:

Social kontroll omfatter alle de foranstaltninger og forholdsregler, som hindrer eller søker at hindre, at avvigende adfærd og konflikter oppstår (præventiv kontroll), og/eller som sigter på tilbakeføring av avvigende adfærd og konflikter til adfærd, som er i overensstemmelse med dominerende verdi –og normsystemer (reaktiv kontroll).

Sosial kontroll kan deles inn i ytre og indre kontroll (Ilstad & Nystuen, 1997). Den ytre kontrollen kan gjennom samfunnets normer og forholdsregler om korrekt atferd utvikle et indre kontrollsystem. Dersom dette lykkes, vil samfunnets normer og regler nå bli internalisert. Balvig (1995) hevder at den indre kontrollen vil stimuleres mindre jo mer ytre forholdsregler og kontroll av atferd som eksisterer. Dette forutsetter at individet allerede har internalisert en indre kontroll. Videre mener Balvig (1995) at mer ytre kontroll vil øke den sosiale avstanden mellom mennesker. Dette fører til redusert moralsk ansvarlighet hos den enkelte. Resultatet vil da bli enda mer kriminalitet. Det dannes en ond sirkel.

Sosial kontroll kan også deles i primær og sekundær kontroll. Primær kontroll foregår i de nære relasjoner. I følge Christie (1997) innebærer primær kontroll alle de former for belønninger og straff som opptrer i vanlig samvær. Den sekundære kontrollen foregår i fjerne relasjoner og beskrives som: *et tiltak som iverksettes utenom det vanlige samvær, og da som oftest av en eller annen spesialist med atferdskontroll som yrke* (Christie, 2001 s. 29). UmV utgjør i utgangspunktet en sekundær kontroll. De voksne arbeider med atferdskontroll som yrke. UmV prøver å skape et mikrosystem med trygge relasjoner der den voksne skaper tillit og fellesskap som samsvarer mer med den primære kontrollen (se vedlegg 1, s. 2. Komponent III). Sosial kontroll kan videre deles inn i formell og uformell kontroll. Den uformelle kontroll beskriver Balvig (1995) som kontroll utøvd av mennesker i deres daglige omgang. Som eksempel nevner han bl.a. ros, bebreidelser, ironi og øyekast. Den formelle kontroll utøves i kraft av et yrke, og blir beskrevet som mer spesialisierende og formaliserende kontroll. Eksempler på slike yrker kan være politi og fengselsbetjenter. Den straffende, eller den repressive kontrollstilen, er en del av den formelle kontroll (Balvig, 1995; Cohen, 1994). UmV utgjør et mikrosystem som er gitt formell kontroll, men ivaretar i hele soningsperioden den uformelle kontrollen. Det gjør de gjennom å være en veileder.

Om å være en veileder

UmV skal utvikle en positiv identitet hos ungdommen. Hvordan kan så veiledere motivere, støtte og guide ungdommen til å bli en selvdreven og positiv aktør i samfunnet? Innenfor

veiledningsforskning konkluderes det med at det for det første må foreligge en relasjon preget av gjensidig tillit mellom veilederen og ungdommen (Larson, 2006; Rhodes, Spenser, Keller, Liang & Noam, 2006). Ungdommen må føle at han/hun kan stole på veilederen og at denne vil det beste for seg. Derfor bør det i startfasen være en periode med tillitsbygging. Veilederen bør vise omsorg for ungdommen slik at denne føler en viss grad av trygghet (Britner et al., 2006; Larson, 2006; Rhodes et al., 2006).

En utfordring her dreier seg om å gi rettledning uten å ”ta over” kontrollen av den andres liv. For som drøftet, må en ikke ta fra den som veiledes opplevelsen av eierskap til sine mål. Da vil ens motivasjon bli borte. Larson (2006) kaller denne veilederoppgaven for intensjonsparadokset. Oppgaven må ikke dreie seg om en kamp om hvorvidt ungdommen eller veilederen skal ha kontroll. Det må hele tiden handle om ungdommens opplevelse av eierskap over livet sitt. Samtidig må personen hele tiden bli utfordret i prosessen med å utvikle og å nå sine positive mål (Larson, 2006). Rhodes (2002) viser at en rekke faktorer kan balansere veiledningen slik at den som veiledes ikke føler seg ”overstyrt” og dermed mister motivasjon og opplevelsen av kontroll. Særlig er det viktig at veilederen og ungdommen tar avgjørelser i fellesskap. Veilederen må også sørge for et moderat nivå av struktur på oppgaven, men samtidig gi ungdommen utfordringer (Rhodes et al., 2006). Relasjonen mellom veileder og ungdommen bør ha en autoritativ stil, noe som innebærer at veilederen hele tiden setter klare grenser, men samtidig lytter til ungdommens ønsker og meninger (Larson, 2006). Samtidig er det viktig å balansere det å ha det gøy med det å jobbe mot et praktisk mål som kan oppleves av ungdommen som kjedelig (Rhodes, 2002). Underveis i veiledningen bør også den voksne hele tiden vise en entusiasme i forhold til at ungdommen kan klare å nå de målene som blir satt, og slik gi motivasjon for måloppnåelse. Hva så med UmV? UmV prøver å drive sin veiledning etter hva de kaller LEI-prinsippet (se vedlegg 1, s. 2), Lyst, Engasjement og Interesse. Deltakeren skal få lyst til endring, og således bli engasjert til aktiv deltakelse i prosessene. Dermed utvikles igjen interesse for å oppnå en målsetting. I følge UmV viser deltakeren i begynnelsen ofte manglende (motivasjon) lyst, engasjement og interesse for å oppnå en målsetting. Dette skaper store utfordringer for å kunne jobbe målrettet og hjelpe den enkelte til å forandre seg. Gjennom LEI-prinsippet skal motivasjonen økes gjennom inkludering og involvering (se vedlegg 1, s. 2). LEI-prinsippet dreier seg hele tiden om å forsøke å inkludere og involvere den domfelte, møte han/hun der denne er for å gi eierskap til problemløsningen, og dermed motivasjon for endring.

Den sosiale konteksten er også viktig å ta hensyn til for en veileder. I sine studier av innvandrerungdom i USA fant f.eks. Le og Stockdale (2008) at en viktig faktor for å holde ungdom borte fra kriminalitet var å ta opp forholdet mellom ungdommen og hans/hennes familie. UmV arbeider også systematisk med de andre mikrosystemene der ungdommen er medlem. UmV veileder (se vedlegg 1) den unge i hvordan han/hun kan mestre f.eks. skolen og arbeidslivet og utarbeider i samarbeid med ungdommen relevante delmål. Ungdommen og UmV samarbeider om å lage delmål som er realistiske, som et skritt på veien mot de overordnede målsettingene.

Veiledningsforskning peker samtidig på at en i veiledningen bør ta hensyn til faktorer som kjønn og etnisitet (Darling, Bogat, Cavell, Murphy & Sánchez, 2006). Darling et al. (2006) sier at gutter og jenter kan ha behov for ulik veiledningsstil. F.eks. ser det ut til at jenter oftere enn gutter ønsker og trenger en relasjon til veileder preget av nærhet og varme, særlig i perioder hvor livet føles vanskelig. Gutter på sin side ser ut til å ha behov for en mer instrumentell hjelp til ulike problemløsningsoppgaver. Darling et al. (2006) konkluderer i sin forskning at etnisitet og kultur også er viktig å ta hensyn til. For ungdom med flerkulturell bakgrunn kan tanker omkring etnisk identitet og tilhørighet forme store deler av livet. Det er derfor relevant å ha veiledere som forstår og tar hensyn til dette forholdet. F.eks. kan det være bra for ungdom med mer ”kollektivistiske verdier”, stor ansvarsfølelse for familiens ve og vel, at det tas hensyn til situasjoner rundt familien i veiledningen. UmVs kulturplattform ivaretar særlig godt verdisystemet i mange innvandrerfamilier og tilfredsstiller et behov hos Oslo Friomsorgskontor for et bredere samfunnsstrafftilbud (Oslo Friomsorgskontor og UmV, 2007).

God veiledning må foregå over en viss tid konkluderer også Rhodes et al. (2006) med. Tid er nødvendig for at en trygg og god relasjon skal oppstå. Det kan ta tid før utvikling av en slik relasjon skjer. Rhodes et al. (2006) mener at varigheten på veiledningen derfor ikke bør være under en periode på ett år. Avslutningen av veiledningsrelasjonen bør heller ikke være for brå (Rhodes et al., 2006). Hva så med UmV? Hvor lenge en straffedømt er hos UmV avhenger selvsagt av lengden på straffen. Samtidig, maksimal lengde på gjennomføringen av samfunnsstraff er ett år. Derfor faller få innenfor denne rammen som Rhodes et al. (2006) holder fram. Da blir det ekstra viktig med oppfølging av ungdommen etter soningen. UmV prøver også å utvikle og tilby slike oppfølgingstiltak. STOPP er navnet UmV har gitt dette tiltaket (se vedlegg 1, s. 3).

Målet med denne evalueringsundersøkelsen er da å kartlegge innholdet i KAMP slik det kommer frem av de domfeltes egne historier. Hvordan beskriver ungdommene gjennomføringen av KAMP? Hva er det den domfelte selv vektlegger som positivt og/eller negativt ved UmV og KAMP? Vi er her også opptatt av veilederrelasjonen. Hvordan beskriver ungdommene denne?

Denne undersøkelsen er videre opptatt av å studere hvilken effekt KAMP har på den domfelte gjennom å se på deres mulige selv. Hva tenker ungdommen om seg selv i fremtiden? Endrer de seg i løpet av soningsperioden? Skjer det en positiv utvikling hos den enkelte domfelte i løpet av perioden de soner hos UmV? Med begrepet mulige selv kartlegges positive, men også mangel på eller eventuelle negative endringer hos den enkelte ungdommen. Konkret er vi opptatt av å beskrive hvordan ungdommene definerer sine eventuelle livsmål og fremtidsplaner når de begynner og når de slutter hos UmV.

Som vist, både det å sette seg delmål og mer overordnede mål, er en viktig del av identitetsutviklingen. Om UmV bidrar til å styrke den kompetansen blir også kartlagt.

METODE

Design

Vi er opptatt av den domfeltes egne innlevelser og livsverden (Bronfenbrenner, 1979; Kvale, 2007). Som Bronfenbrenner (1979) argumenterer vi derfor for at det er vår egen opplevelse av situasjonen, ikke de(n) andres opplevelse av den, som styrer og former hvordan vi handler og dermed også etter hvert hvordan vi forandrer og utvikler oss. For best å forstå ungdommenes opplevelse av soningsoppholdet hos UmV, ba vi dem derfor beskrive deres erfaringer med egne ord. Dette ble gjort gjennom å benytte et kvalitativt forskningsintervju. Denne type intervju gir ungdommen mulighet til å beskrive sin virkelighet (Kvale, 2007).

De domfelte ble intervjuet to ganger med et visst tidsrom mellom de to intervjurundene. Slik kan en vurdere en eventuell endring hos ungdommene. Det ideelle hadde vært å intervju den domfelte første og siste dag i soningen for å få med hele tidsperioden ungdommen var hos

UmV. Da denne masteroppgaven har en tidsramme på ett år, lot dette kravet seg ikke gjennomføre i praksis. En minimumstid på to måneder ble derfor satt⁸.

Utvalg

Alle som kom til UmV for å sone samfunnsstraff (13 domfelte) fra august frem til november 2008, ble ved mottakssamtalen eller i løpet av første uken hos UmV forespurt om de ville delta i denne undersøkelsen (se vedlegg 2, s. 4). Det var UmV selv som spurte den enkelte⁹. Egen samtykkeerklæring ble innhentet fra foreldre når deltakeren var under 18 år¹⁰. Av disse 13, alle gutter, svarte 11 ja, og 2 nei. Samtlige av dem som deltok i undersøkelsen hadde flerkulturell bakgrunn¹¹, og alderspennet var fra 17 til 25 år. Totalt idømte antall timer var på 1773 timer, 1233 av disse timene ble sonet hos UmV. Lovovertredselsene dreier seg i hovedsak om narkotika og/eller vold¹².

Av de 11 ungdommene vi intervjuet, var det 6 personer som sonet sin første samfunnsstraff hos UmV. Av disse seks hadde to vært straffet tidligere (med fengselsstraff og/eller samfunnsstraff). To hadde vært i kontakt med UmV tidligere (i forbindelse med andre aktiviteter hos UmV¹³). Én visste om dem gjennom omtale. Tre hørte om dem for første gang i forbindelse med samfunnsstraffen. Tilfeldigvis var de i utvalget med både kortest og lengst idømt samfunnsstraff blant disse seks. Den kortest idømte samfunnsstraffen var på 23 timer med en gjennomføringstid på 2 måneder og 9 dager¹⁴. Den lengste idømte samfunnsstraffen

⁸ En av de domfelte manglet 3 dager på å ha vært der i to måneder da han ble intervjuet andre gang. Vi vurderer dette avviket for å være så lite at det ikke anses for å være av betydning for resultatene.

⁹ De domfelte er i avhengighetsforhold til de ansatte hos UmV i.o.m at de er et kontrolltiltak som har ansvaret for gjennomføringen av ungdommenes samfunnsstraff. For å forhindre at ungdommene følte seg presset til å delta, ble frivilligheten særlig vektlagt i informasjonsbrevet og igjen muntlig ved starten av intervjuet. Det var altså ekstra viktig for oss å presisere overfor den domfelte at deltakelse i vår undersøkelse, ikke på noen som helst måte ville innvirke på hans soning, eller hans forhold til UmV

¹⁰ Informasjonsbrevet til foreldrene inneholdt nøyaktig det samme som det til ungdommene, bare at det var adressert til dem.

¹¹ Begrepet ”flerkulturell” omhandler her personer som i varierende grad har en innvandrerbakgrunn. Det er naturlig å tenke at dette er faktorer som kan ha påvirkning for den enkeltes identitetsutvikling, men vi vil her presisere at vi i denne undersøkelsen ikke systematisk analyserer den betydning dette kan ha hatt for den enkelte.

¹² Dette spesifiseres ikke nærmere av hensyn til personvern.

¹³ Én hadde vært hos dem som et alternativ ved utvisning fra skole. Den andre hadde vært innom mange år tidligere da UmV hadde fritidsklubb som et tilbud.

¹⁴ Den korteste og lengste samfunnsstraffen som er oppgitt her, er for lengden på soning hos UmV, og ikke den faktisk lengste og korteste dom som er idømt.

var på 240 timer med en gjennomføringstid på 8 måneder og 5 dager Blant disse seks var totalt idømt antall timer på 883, hvorav 671 timer ble sonet hos UmV. Det er disse seks ungdommene denne evalueringen i hovedsak konsentrerer seg om. Vi får følge dem underveis i prosessen helt fra starten av soningsperioden, og vi mener derfor at dette gir grunnlag for å kunne si noe om eventuell endring. Vi presenterer fem av disse ungdommene. Den sjette hadde ikke anledning til å stille til annengangsintervju. Dermed kan vi ikke beskrive eventuell endring.

Av de resterende 5 deltakerne hadde to personer gjennomført samfunnsstraff hos UmV tidligere. Tre hadde allerede sonet samfunnsstraff hos UmV noen måneder ved første intervjuetidspunkt. Vi intervjuet også disse fem andre ungdommene. For de kan gi nyttig informasjon for å validere, støtte opp og/eller nyansere de seks helt nye deltakernes opplevelse av sin soning hos UmV. Av våre opprinnelig 11 intervjuobjektene ble 10 intervjuet to ganger, da en av de domfelte, som tidligere nevnt, ikke hadde anledning til å møte opp til annengangsintervju.

Anonymisering: For i størst mulig grad å ivareta ungdommenes anonymitet og personvern, er alle navn som nevnes i denne undersøkelsen pseudonymer. Navnene er valgt tilfeldig fra en liste over populære guttenavn blant innvandrerfamilier i Norge¹⁵. Andre personidentifiserende opplysninger er fjernet eller anonymisert i den grad det lar seg gjennomføre med den foreliggende problemstillingen. Personer som kjenner ungdommene godt, og ungdommene selv, kan mest sannsynlig gjenkjenne detaljer om seg selv¹⁶.

Soningstiltaket UmV/KAMP

Oppholdet hos UmV starter med en mottakssamtale. I denne samtalen kartlegges den domfeltes livssituasjon og tanker om fremtiden. UmV forsøker å avdekke risikofaktorer som hemmer eller hindrer muligheten til å mestre et liv uten kriminalitet. Samtidig prøver de å finne ut om det er noe særskilt den unge trenger hjelp med. Med utgangspunkt i denne samtalen, forsøker UmV og den enkelte ungdom sammen å finne passende målrettede tiltak (se vedlegg 1, s. 3). Tiltakene kan skje gjennom samtaler, rollespill, sosial trening,

¹⁵ http://www.barnimagen.com/felles/bryllup_og_daap/populaere_guttenavn_hos_innvandrer_familier

¹⁶ Denne undersøkelsen er derfor ilagt klausul.

undervisning og problemløsning i praksis. Den domfelte skal også gjøre noe fysisk arbeid. Dette kan være ulike typer for forefallende arbeid på UmVs inne- og utearealer, f.eks. å holde lokalene rene, sørge for tømning av søppel osv.

Når oppholdet er ferdig, tilbys den domfelte oppfølging gjennom frivillig å kunne fortsette hos UmV (se vedlegg 1, s. 3). Dette gjør de for å kunne tilby den domfelte et stabilt og trygt holdepunkt også i tiden etter soning. Ungdommen er velkommen til UmVs lokaler når de måtte ønske for å hilse på, ta en prat eller for å få hjelp hvis de har behov for det.

UmV er spesielt opptatt av å skape en relasjon til den domfelte preget av tillit og trygghet. Trygge relasjoner mener de er effektivt for å veilede og motivere den unge til jobbe med sin egen livssituasjon. Gjennom en empatisk veiledning som møter personen der han/hun er, forsøker de å bygge opp en mestringsfølelse som kan føre til personlig vekst (se vedlegg 1). For lettere å få til dette, legger UmV vekt på at ungdommen skal oppleve kontinuitet. De skal hele tiden ha faste personer å forholde seg til.

UmV har fire ansatte, alle menn i 30-40 årene med flerkulturell bakgrunn. De ansatte har sine spesifikke arbeidsoppgaver, men alle kan likevel litt om mye slik at om en er borte er det likevel noen som kan gjøre jobben.

UmV ønsker å være lokalisert i Oslo sentrum i umiddelbar nærhet til både friomsorgen, politiet og steder ungdom ”henger”. For å få lokaler de ønsker, er organisasjonen avhengig av en viss økonomisk støtte fra både privat- og offentlig sektor. Gjennom de årene de har vært aktive har UmV mottatt varierende grad av slik støtte avhengig av hvem som styrer lokalpolitikken. Dette har ført til at de har vært nødt til å bytte lokale flere ganger. På nåværende tidspunkt har de tilhold ved Arbeidersamfunnets plass, rett overfor Sentrum politistasjon.

Organisasjonen har åpningstider fra kl. 10- 18 alle hverdager. De ansatte er i utgangspunktet tilgjengelige 24 timer i døgnet på telefon.

Datainnsamling

Vi brukte et relativt åpent intervju (se vedlegg 3, s. 5). Intervjuet er en modifisert og tilpasset norsk utgave av Damon og Colbys ”Youth-Purpose” intervju og det intervjuet Markus og Nurius har brukt i sine mulige selv studier. Begge disse intervjuene er brukt enkeltvis eller sammen i en rekke psykologiske undersøkelser (Colby, Ehrlich, Beaumont & Stephens, 2003;

Colby, Sippola & Phelps, 2001; Cross & Markus, 1991; Damon, 2008; Dunkel & Anthis, 2001; Markus & Nurius, 1986, 1987; Oyserman & Markus, 1990a). I Norge har et tilsvarende intervju blitt brukt for å studere teologistudenters selvutvikling i løpet av sin studietid (Finholt, 2008a, 2008b; Throndsen, 2007). I vår undersøkelse utviklet vi imidlertid også spørsmål om UmV som tiltak. Hvordan opplevde ungdommen UmV? Det intervjuet vi brukte var tilnærmet lik ved første- og annengangsintervjuet. Men vi utviklet flere spørsmål knyttet til erfaringer med å være hos UmV i annengangsintervjuet (se vedlegg 3, s. 9). For å sikre at spørsmålene i intervjuet fungerte på en forståelig måte, gjennomførte vi to pilotintervjuer med tidligere straffedømte hos UmV. De to gav oss nyttige tilbakemeldinger som førte til mindre endringer av de to intervjuene.

For å få en bedre forståelse for og innsikt i hva som konkret skjer hos UmV, ble intervjuene supplert med observasjoner. Disse ble gjennomført av vårt masterkull -08, og masterkull -09 da de hospiterte i UmV som en del av masteremnet ”Samfunn, ideologi og utvikling av identitet¹⁷”. Hver av disse hospiteringsperiodene hadde en varighet på åtte uker. Her var vi ofte deltakende observatører. Vi tok del i ungdommenes aktiviteter og vi var også sammen med de ansatte. Disse observasjonene ga mer dyptpløyende og nyansert informasjon om hvordan relasjoner og aktiviteter skjer mellom de voksne og ungdommen. Observasjoner kan også gi nye nyanser til hva som skjer, som de domfelte selv kanskje ikke er så reflekterte over. Vi ga derfor kullet under oss i oppdrag særlig å observere voksen/ungdom - aktiviteter da det var deres tur til å hospitere. Vi arrangerte et seminar for å få tilbakemelding fra kullet om disse observasjonene. Disse observasjonene ble brukt for å supplere og bedre våre forståelsesrammer.

Intervjuprosedyre

Intervjuene ble gjennomført i et eget rom i UmVs lokaler. Intervjuerne, oss to prosjektansvarlige, møtte opp noe tidligere for å sitte klare inne i rommet når dette var praktisk mulig. På denne måten sikret vi så godt det lot seg gjøre at deltakerne i undersøkelsen forble anonyme i forhold til de andre ungdommene i lokalet. Vi serverte deltakerne drikke, frukt eller boller¹⁸. Før starten på selve intervjuet, småpratet vi med informantene om

¹⁷ PSY4502, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo

¹⁸ Hensikten var å sikre oss at informantene ikke startet intervjuet slitne, eller ble det underveis grunnet sult/tørst. I tillegg ønsket vi med dette å bidra til å skape en hyggelig stemning.

hverdagslige ting. Vi ville skape en atmosfære hvor informanten følte at han kunne snakke åpent og ærlig, hvor han følte seg trygg nok til å dele sine tanker og opplevelser fritt uten å føle seg vurdert på noen måte (Kvale, 2007). Den ene av oss begynte med å takke deltakeren for at han hadde sagt ja til å være med. Deretter gikk vi igjennom informert samtykke (se vedlegg 2, s. 4) for å sikre oss at deltakeren visste hva han hadde sagt ja til å være med på. Vi fortalte om formålet med undersøkelsen og hvorfor det ble brukt båndopptaker. Deltakeren ble oppfordret til å stille spørsmål dersom han lurte på noe. I denne fasen brukte vi en standardisert prosedyre. Den andre intervjueren hadde så ansvaret for å starte selve intervjuet. På denne måten håpet vi at deltakerne raskt kunne få kontakt med begge intervjuerne. Som en ”myk” start på intervjuet brukte vi som innledning en tegning fra Markus og Nurius mulige selv undersøkelse (se vedlegg 3, s. 5). Vi ba informanten først om å fargelegge antall ”kakestykker” på en tegning av en kake. Antall kakestykker han skraverte betød hvor nær han følte han var den han ønsket å være her og nå i livet. Hvor mye informanten skraverte ble brukt som start på intervjuet.

Intervjuet prøvde vi å legge opp som en naturlig samtale. Vi forsøkte å være aktivt lyttende, vise interesse gjennom både nonverbale (smil, nikk) og verbale uttrykk (oppfølgingsspørsmål). Samtidig måtte vi også styre intervjuet inn på de emnene undersøkelsen dreide seg om. Dersom deltakeren begynte å snakke selv, prøvde vi å la han få prate slik det følte naturlig for ham. Så fulgte vi opp med spørsmålene fra intervjuguiden der det var naturlig. Fordelen med åpne intervjuer er nettopp at disse er fleksible med hensyn til spørsmålenes rekkefølge og ordlyd (Bryman, 2008). Dette gjør at intervjueren hele tiden kan følge informantens historie slik det faller naturlig for informanten selv (Kvale, 2007). Intervjuet ble alltid avsluttet med et spørsmål innenfor et tema som dreide seg om noe positivt for deltakeren. Til sist spurte vi informanten om det var noe han ønsket å si noe mer om eller om det var noe han lurte på. Intervjulengden varierte fra omkring 60 til 130 minutter. Vi satte av god tid til intervjuene. Informantene fikk tid og rom til å komme med det de hadde på hjertet. Som takk for deltakelse fikk ungdommene et CD gavekort på 200 kroner når annengangsintervjuet var ferdig. Gavekortet ble det ikke opplyst om på forhånd.

Vi vurderte ikke at undersøkelsens temaer ville oppleves som psykisk belastende for deltakeren. Vi hadde likevel psykolog som ”bakvakt” dersom vi skulle trenge å rådføre oss med en, eller informanten skulle ha behov for slik hjelp under intervjuet. Psykologen ble ikke brukt.

Det ble brukt båndopptaker under intervjuet. Lydopptak ga oss mulighet til fullt og helt å konsentrere oss om informanten. Vi vurderte båndopptakeren som klart mer hensiktsmessig enn å skrive ned for hånd. Båndopptakeren ble startet ved første spørsmål i intervjuguiden og avsluttet når deltakeren hadde gått ut av rommet. Samtlige av informantene uttrykte at de ikke følte seg sjenert av båndopptakeren.

Det å være refleksiv på intervjusituasjonen og svarene man får er viktig (Flick, 2002; Robson, 2002; Willig, 2001). Etter hvert intervju hadde vi derfor som fast rutine å notere ned våre umiddelbare inntrykk og tanker fra intervjuet, bl.a. ungdommens kroppsspråk og stemningen i intervjusituasjonen.

Transkribering

Alle intervjuene er transkribert etter a verbatim metode, dvs. ordrett (Braun & Clarke, 2006). Arbeidet ble gjort av en transkriptør som har erfaring med å transkribere intervjuer for forskere ved Psykologisk Institutt. Transkripsjonene ble kvalitetssikret av oss i etterkant ved hjelp av lydbånd fra intervjuene. Mindre rettelser ble da foretatt.

Analyse

Analysen av det foreliggende intervjumaterialet er inspirert av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Analysen ledes videre av en fenomenologisk tilnærming (Giorgi, 1985) der de domfeltes egne opplevelser av UmV er det sentrale. Det gjennomføres og presenteres to typer evalueringer: En prosessanalyse og en effektanalyse (Robson, 2002). For som presisert er vi opptatt av prosessene som de domfelte synliggjør. Men vi er også opptatt av hvilke effekter disse prosessene kan ha for ungdommenes utvikling av sine mulige selv.

Prosessanalysen: I denne delen av undersøkelsen deltar, som presisert, 11 personer. Vi var her interessert i ungdommenes deskriptive fremstillinger av UmV/KAMP. Vi ville vite hvordan UmV arbeider ut i fra hva de domfelte selv opplevde. I denne analysen har vi derfor en mer induktiv ”bottom-up” tilnærming, hvor vi lar datamaterialet tale for seg (Flick, 2002). Samtidig er vår horisont hele tiden styrt av at vi studerer og skal evaluere et strafferettslig tiltak.

For å beskrive ungdommenes opplevelser, startet analysen med at vi hver for oss gjennomgikk transkripsjonene sammen med notatene vi hadde gjort umiddelbart etter intervjuene. Denne prosessen gjorde oss kjent med datamaterialet og ga visse inntrykk om

temaene til ungdommene. Intervjuene ble så lest flere ganger. Tekstutdrag som ikke hadde noe med oppholdet hos UmV å gjøre, ble i denne fasen silt ut. Dataene vi satt igjen med ble så grovt organisert ut i fra de temaene som etter hvert kom frem. Vi lot den enkelte domfeltes svar stå for seg selv i denne fasen (se figur 1). Det kom også frem informasjon om UmV som ikke var knyttet til noen av de temaene som etter hvert kom frem. Denne informasjonen ble organisert under overskriften ”annet”. Slik ble det lett å få oversikt over de ulike opplevelsene og beskrivelsene som kom frem fra den enkelte domfelte. Umiddelbare tanker, emner og temaer vi som forskere fikk om ungdommenes opplevelser knyttet til UmV, ble også samtidig skrevet ned underveis (se figur 1, ”egne kommentarer/koding”). Denne delen av dataanalysen tilsvarer det Strauss og Corbin (1990, 1994) kaller for åpen koding. Målet med denne kodingen var å identifisere interessante aspekter og temaer i datamaterialet.

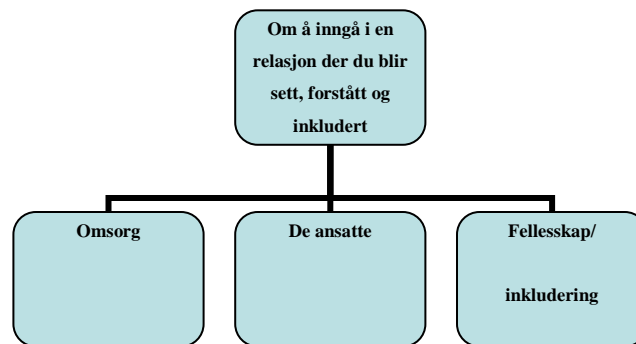
Deretter sammenlignet vi de domfeltes utsagn ”på tvers” for å se om det var noen mønstre som gikk igjen i deres opplevelser. Disse utsagnene ble så organisert i klare og mer avgrensede temaer. Kodinger som så ut til å omhandle det samme utgjorde nå ett tema (se figur 1, ”tema”). Denne delen av analysearbeidet vårt tilsvarer det Strauss og Corbin (1990, 1994) kaller for aksial koding. I denne fasen var det svært nyttig å være to. Vi sammenliknet og drøftet våre inntrykk og notater. Det forekom få uenigheter mellom oss, men i de tilfellene dette skjedde, drøftet vi oss frem til enighet. Datamaterialet oppnådde metning ved at vi så at temaer gikk igjen, og at nye temaer sluttet å dukke opp. I denne siste fasen ble vi sittende med ti temaer som gikk igjen på tvers av ungdommenes beskrivelser: Skole, jobb, økonomi, fremtidsplanlegging, problemløsning/få hjelp, innlæring av normer, de ansatte, omsorg, fellesskap/inkludering og andre aktiviteter/tidsfordriv. Så organiserte vi alle utsagn knyttet opp til det enkelte tema sammen, uavhengig av hvilke av de domfelte som uttrykte temaene. På denne måten prøvde vi å etablere både bredde – og dybdekunnskap om hva som skjer hos UmV/KAMP.

Kan du fortelle litt om hvordan du har hatt det her/ hva du har gjort?	Egne kommentarer /koding	Tema
Said: Jeg har hatt, jeg har hatt det ganske bra. Folk her er supre. Det er liksom, du kan føle deg hjemme her. Det er helt konge her, for å si det sånn, med andre ord.	Positiv. Liker seg hos UmV. Føler seg velkommen.	De ansatte Omsorg Fellesskap

Figur 1. Eksempel på koding og utvalg av tema

Etter nye gjennomlesninger, drøftinger, sammenligninger og organiseringer fremstod tre overordnede temaer om ungdommenes opplevelser av UmV som syntes viktige for å evaluere

UmV som et strafferettslig tiltak. Igjen ble temaer som så ut til å omhandle det samme samlet i ett overordnet tema. Denne siste fasen i analysearbeidet vårt tilsvarer Strauss og Corbin (1990, 1994) selektive koding. Disse tre temaene har vi gitt betegnelsene: ”Om å inngå i en relasjon der du blir sett, forstått og inkludert”, ”Ungdom mot Volds sosiale kontroll slik ungdommen opplever den” og ”Ungdom mot Vold hjelper meg med å mestre voksenrollen”. Disse tre temaene har da kommet frem gjennom utvikling av gradvis mer overordnede kategorier. La oss oppsummerende synliggjøre denne gradvise abstraksjonsprosessen ved å presentere figur 2 som dreier seg om å inngå i en relasjon der du blir sett, forstått og inkludert:

Figur 2. Eksempel på overordnet tema

Til sist, tekstutdrag (sitater) som blir brukt i resultatpresentasjonen, ble identifisert i denne siste fasen og samordnet innenfor de tre temaene. Sitatene er valgt ut etter retningslinjene til Kvale (2007). Dette betyr at de beste og mest informative sitatene ble brukt når flere av ungdommene trakk frem det samme.

Effektanalysen: Denne andre analysen tar utgangspunkt i fem¹⁹ av de ”nye” domfelte vi intervjuet som var hos UmV for første gang og som vi møtte helt i starten av soningsperioden. Denne delen av undersøkelsen utgjør en mer deduktiv ”top-down” tilnærming. Her hadde vi et avgrenset evaluerings spørsmål: Hva skjer med ungdommens mulige selv i denne perioden? Analysen av individdelen fulgte imidlertid samme tilnærming som det første ved at ungdommenes egne historier ga grunnlaget for temaene som ble valgt ut. Men i stedet for en tilnærming der temaene utviklet seg fra datamaterialet, så vi nå etter tekstutdrag som vi tolket som å omhandle forventet, ønsket og/eller fryktet mulige selv (se figur 3). Disse temaene ble noen ganger uttrykt eksplisitt av informanten. Andre ganger ble temaene uttrykt mer ”mellom linjene” slik at det var vi som vurderte dem til å være mulige selv. Videre ble de mulige

¹⁹ Som tidligere presentert, intervjuet vi seks helt nye hos UmV. Én av dem kunne imidlertid ikke møte til andre intervjuet. Derfor presenteres kun de fem vi har datamateriale om fra to intervjutidspunkter.

selvene klassifisert som positive eller negative. Med positive var vårt valgte kriterium at positive selv skulle være innenfor rammen av det å være en ansvarlig og lovlydig samfunnsborger. La oss gi et eksempel:

Ønsket selv hos Emre på tidspunkt 1 og tidspunkt 2	Tema	Delmål/strategi
<p>T1: Ønsket meg. Ønsket meg. jeg ønsket meg veldig mye penger, og det jeg fikk ut av det der [kriminalitet]. [1er] No, no. Nei, bare det ønsket veldig mye penger og ja, få bra liv. Bra liv hvert fall. Ikke penger. Penger gjelder ikke alt heller, men hvert fall du har så mye penger i lomma at du kanskje, liksom kjøpe røyk for seg sjøl. ... jeg har blitt sånn veldig liksom at de gjør, jeg ser at [andra] har sånne penger, skjønner du, hvorfor ikke jeg? Skjønner du, det er sånn. Kanskje penger, da jeg sier penger, men det er ikke bare penger. Jeg må liksom bli en ordentlig, ordentlig liksom, en ordentlig, ordentlig gutt, som kan passe på. En ordentlig mann for eksempel, for familien. Ikke bare for familien, for mitt familie liksom videre Det er og ønsket meg, at kunne liksom, eller jeg er ikke ønsket, eller jeg er ikke gift da, men det jeg vil. Jeg kunnet ønsket også, det er lite drømmer, sånn der små, små drømmer ja.... Nei, ordentlig mann, det er bare ja, ordentlig mann, gjøre noe for Norge. Ja, ordentlig mann, er det, ordentlig mann. Hvis jeg ordner opp livet mitt, så, så jeg synes jeg er ordentlig mann. Det er bare det ja. Ordentlig liv er for meg bare ja, få seg jobb og få dame, få barn og videre liksom livet, skjønner du, men bli ferdig med skole og tull og tøys.</p>	<p>Ordentlig mann: en som kan klare seg selv (ha penger) og ta vare på familien. Gjør noe for Norge.</p> <p>Giftet seg og få barn.</p>	<p>Fullføre skole, få jobb og slutte med "tull og tøys".</p> <p>Positivt</p>
<p>T2: Jeg vet litt om hva jeg har, og jeg vet litt om hva jeg skal gjøre, liksom.... Jeg tenker meg sjøl liksom, jeg er ingen ting.... fordi jeg vet jo at jeg bor på dem [familien].... Jeg er ingen ting, skjønner du.... Altså da er du sosial, for jeg vil aldri gå på sosial... jeg vil ha en skoleplass.... Jeg skal bli noe stort.... Jeg vil bli som egentlig, faren min...han er, det han gjør, gjør med meg, hvert fall jeg kommer til å bli kanskje sånn som han. Hvert fall morgen, hvis jeg får, hvis jeg gidder, kommer til å være en bra og flink gutt. Og jeg har slutta med alt og jeg får en familie og sånn, det, ja det blir bra. Liksom, liksom, slutta med [kriminalitet] i hvertfall.</p>	<p>Bli som sin far: noe stort.</p> <p>Bli en bra og flink gutt</p> <p>Klare seg selv</p> <p>Skole</p> <p>Få familie</p>	<p>Sluttet med [kriminalitet]</p> <p>(Fullføre skole og ikke gå på sosialen, ha jobb)</p> <p>Positivt</p>

Figur 3. Eksempel på ønsket selv ved de to intervjutidspunktene

Vi tok først for oss førstegangsintervjuene til hver enkelt. Deretter analyserte vi annengangsintervjuene. Har det skjedd endringer i soningsperioden? Med bakgrunn i det omfangsrike datamaterialet vi har om ungdommenes identitet, har vi imidlertid i dette arbeidet, valgt å avgrense oss til å presentere de mulige selvene som vi mener UmV særlig

kan gjøre noe med i den perioden de har kontakt med ungdommen. Dette vil si områder i selvet som særlig er knyttet til å mestre et liv uten kriminalitet og som vi mener det er realistisk å gjøre noe med i soningsperioden.

Forskningsetiske hensyn

Prosjektet har fått godkjenning av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) og er gjennomført i tråd med de retningslinjer gitt av NSD. Alle som har vært tilknyttet prosjektet har skrevet under taushetserklæring.

RESULTATER OG DISKUSJON

Ungdom mot Vold slik ungdommen selv opplever og beskriver soningstilbudet

Denne delen av den kvalitative undersøkelsen er som presentert kjennetegnet av en mer induktiv tilnærming. Hvordan opplever og beskriver ungdommen UmV og KAMP? Det var tre temaer eller kategorier som særlig stod frem gjennom analysen av ungdommenes beskrivelser. Disse temaene går igjen hos alle de domfelte. Sitatene som nå blir brukt i fremstillingen av de tre temaene følger, som presisert, Kvaales (2007) retningslinjer for fremstilling: Det er de beste eller mest informative sitatene som nå legges frem.

Om å inngå i en relasjon der du blir sett, forstått og inkludert

Atmosfæren i UmV fremstår som det viktige i KAMP-tilbudet. Som Amir sier det:

Amir: Det er lett å trives her da. Det vil jeg bare si. Det er veldig lett, og det virker som alle som er her trives her.

Intervjuer: Hm, hva tror du er hovedgrunnen til at det er sånn?

Amir: Fordi det er de som jobber her, de forstår deg liksom.

Hvordan beskriver så ungdommene denne atmosfæren mer konkret? De sier den er kjennetegnet av at vi inngår i en relasjon der vi blir forstått og akseptert. Forståelsesfull, er den egenskapen ved de ansatte Amir og de andre domfelte er opptatt av. Egenskaper de nevner som gjør at de føler seg forstått og trives, er at de voksne er som: *familie, storebrorfigur, gullgutter, ung i sinnet, skikkelig snille, mild, betryggende, inspirerende, ikke falske, ærlig, gode og smarte*. Flere bruker som vist familiebetegnelser. Som Danial sier:

Jeg synes det er trivelig jeg. Ja. Det er som egne mennesker liksom, det er som, kan kalle dem brødre, kan kalle dem alt. De ser ikke på deg som en annen person liksom, som har bare kommet inn og skal straffes, skjønner du. Det er sånn, de tar deg sånn velkommen. Også trenger du hjelp, så er de der for å hjelpe deg. Det synes jeg er bra.

Allerede fra første dagen forteller de domfelte om en følelse av å bli forstått og inkludert. Said kommer med et utsagn som også avspeiler de andre ungdommenes opplevelser: *Første dagen ja? Jeg var veldig velkommen. Ble tatt i mot med åpne hender, åpne hjerte av de her.*

Ungdommene opplever seg mer som valgt ut til å delta i opplegget til UmV. Amir synes dette ga en god følelse: *Det virka som om de på en måte i hvert fall kunne velge da, om de skulle la deg begynne eller ikke. Det var hyggelig i hvert fall.* Det å oppleve å bli valgt ut synes å gi Amir en følelse av å være unik og verdsatt.

Ungdommene forteller videre at de ansatte er opptatt av å snakke med den enkelte og bli kjent med dem:

Du har sikkert lagt merke til det, de snakker med hver eneste person hele tida. Det er for å vite mest mulig om personen liksom. Så det er bra. Det er liksom en av grunnene til at jeg er her.

Ved at de ansatte viser interesse gjennom å prate med dem, og lytte til dem, gir den domfelte uttrykk for ”å bli sett”. Danial sier:

Danial: De klarer å, de har klart å hjelpe oss på en sånn måte at liksom vi, de vet hva de skal tilby oss. Eller de vet hva de krever av oss, og de vet at vi kommer ikke til å, de liksom, de vet hva vi tenker da. Hva vi ønsker, for de hører jo hva vi ønsker, også prøver de å lage opplegg på det.

Intervjuer: Hm, de lytter til dere?

Danial: Ja, også, det er det viktigste for vår del, at vi blir hørt og sett da.

Intervjuer: Har du opplevd det før, og ikke bli hørt på, lyttet til?

Danial: Ja, mange ganger.

Intervjuer: Har du noe eksempel?

Danial: Eksempel den tida jeg gikk i barneskolen for eksempel. Da ble jeg kasta rundt som en ball. Litt, litt på ungdomstiden, og det miljøet jeg var i. Så jeg har opplevd en del, og jeg kan litt om det hvert fall.

Som vist, Danial uttrykker at han er unik og blir sett ved at de ansatte lytter og tar hensyn til hans ønsker. De ansatte hos UmV gir ham en erfaring som står i kontrast til tidligere negative opplevelser. Han er ikke lenger bare en kasteball i et system hvor ingen har tid eller vilje til å lytte til ham. Danial sier i eksempelet ovenfor at UmV spør ham om ønskene hans. Samtlige av de domfelte opplever at de blir spurt og lyttet til i forhold til sine planer for fremtiden.

Ibrahim forteller f. eks. fra en samtale om hvilken utdanning han ønsket, og hvordan UmV gikk frem for å hjelpe ham:

Ja, også de spør meg om ønskene mine, også forteller jeg hva jeg ønsker. Også skriver de ned. Også finner de litt informasjon. Også setter jeg meg ned. Også vil de gå gjennom alt. Også hvis det, eller jeg liker det, så ringer vi og hører. Kanskje om sånn kompetanse og hva de kan tilby og om jeg er garantert jobb etter at jeg er ferdig med utdanning og sånne ting da.

Som det kommer fram av eksempelet til Ibrahim, opplever ungdommene at UmV veileder dem ut i fra det ungdommen selv uttrykker ønske og behov for.

Flere av de domfelte trekker frem den veiledningen de ansatte gir med utgangspunkt i deres egne planer og situasjon som positiv og lærerik:

Han [ansatt] forklarer liksom så bra ... alt er lett og fint og ... da lærer jeg mye. Når han forklarer meg sånn, da lærer jeg. Sånn, det er sånn hvert fall jeg lærer da. Ikke sånn der: ”Du bare gjør sånn og sånn”. Da skjønner jeg ingen ting. Det bare sånn, jeg må bli forklart litt sånn så at jeg får det inn da.

Brian viser her at den ansatte forklarer på en måte som gjør at han forstår. De ansatte klarer å møte ham ”der han er”. Han blir derfor sett som den han er. Flere av de domfelte legger også nettopp vekt på at de ansatte møter dem ”der de er”. Ungdommene uttrykker at de føler de ansatte tar deres perspektiv: *Han forstår ting. Det er det jeg sier, for han kan se ting fra din vinkel, som en ungdom liksom.* Evnen til å ta den andres ståsted, både kognitivt og empatisk, er derfor et viktig aspekt for ungdommen.

Samtlige av de domfelte beskriver videre de(n) voksne i relasjonen som en stabil og trygg støtte. De stiller opp når du har behov for det. Som Said sier: *Han er jo konge da, han, han støtter opp, han stiller opp for alt.* Khalid har også denne erfaringen: *Han er sånn: ”Hvis det er noe, bare ring, alltid, uansett hva det er”.* Omsorgen de ansatte her viser ser ut til å gi de domfelte en opplevelse av at de ansatte er oppriktig interessert i, og bryr seg om dem. Rayan kommer her inn på dette: *[De] viser mye kjærlighet til folk liksom.* Ungdommene opplever at de er i en relasjon der den voksne vil det beste for dem. Som Amir sier: *Du skal liksom gå ut herfra med sånn hevet hode da, at liksom morgendagen har nye muligheter. At det ikke er mer tull og tøys liksom.*

Som vi ser av ungdommenes beskrivelser, dannes det en relasjon mellom de ansatte og de domfelte i soningsperioden der de domfelte opplever å bli verdsatt og anerkjent for sine tanker og meninger. De føler nå at de kan prate med de ansatte om hva som helst, slik Isaac, Mahad og Said her forteller:

Isaac: [Ansatt] er flink til å prate med oss, og vi vet at vi kan prate med han utenom å være redde, eller du kan si ting rett ut til han liksom.

Intervjuer: Hm, kan man prate med han om alt?

Isaac: Ja, du skjønner. Uten at han sier det videre, eller anonymt og sånn, så.

Intervjuer: Hm, har du noen andre du føler du kan prate sånn med?

Isaac: [Ansatt] er hvert fall en av dem som er mest, som jeg kan prate fullt ut med, da.

Første gangen jeg kom hit så, så jeg da var jeg helt stille. Da var jeg sånn, jeg prata ikke så veldig mye og sånn. Men etter hvert, så begynte jeg å kjenne dem og snakke med dem og sånt. Så begynte vi å prate litt, og sånt. Og da begynte vi å prate litt ut om at jeg hadde problemer. (Mahad)

Han er hyggelig, han er en man kan prate med da, liksom det er alle, alle her. Liksom man kan prate med alle her, om hva som helst. Alle ledere går for det samme. (Said)

Til sist, noen av ungdommene fortalte også om erfaringer fra andre soningstiltak for samfunnsstraff. Disse ungdommene mener at UmV skiller seg ut fordi: *Mye bedre [hos UmV] enn [andre soningstiltak] hvor liksom de forstår deg ikke. De tenker på deg som alle andre.* Slik ungdommen beskriver UmV føler de seg oppsummerende ivaretatt som et unikt individ. Dette gjør at de trives og forblir ut soningsperioden.

Opplever så ungdommen at de er i et straffetiltak? Stod UmV frem som et sterkt kontrolltiltak for ungdommen?

Ungdom mot Volds sosiale kontroll slik ungdommen opplever den

Emre forteller om en forventning til samfunnsstraffen som flere av dem hadde før de kom til UmV første gang:

Nei, før jeg kom hit så trodde jeg var bare var for å, for å bli straffa jeg. Det var det jeg trodde. For å bli straffa, og måtte vaske gulvene og bare slit. Og at de skulle herje rundt med oss og sånn. Så jeg tenkte kanskje [de ansatte kom til å] bruke fingeren sin på meg hele tida, og... ”Gjør det, gjør det”. Men det var ikke sånn altså. Det slapp vi. Det var fint.

Danial mener at soningsopplegget til UmV er *perfekt*, fordi: *Det er ikke så mye press på ungdommene at de blir frekke og rappkjefta og sånn*. Det at det ikke er så mye *press* er noe flere av ungdommene vektlegger som positivt ved UmV. Noen av ungdommene har også erfaring med dette fra andre soningstiltak. Ismael kommer med følgende beskrivelse:

[Har] fullført samfunnsstraff andre steder. [Der var det] jo sånn, de herja rundt omkring, og ”nei, det her er i hvert fall å bli straffa”... ”Her er du for å bli straffa for å si det sånn”. Hele tida. Hvert minutt liksom. Jeg ble sånn dum i huet av det. Men når jeg kom hit var det ikke sånn hele tida ikke sant. Det er sånn de sier, ”Du er her for å fullføre samfunnsstraff”, men det er ikke sånn de sier hvert tiende minutt.

Selv om noen av ungdommene synes det er bedre å sone straffen sin hos UmV enn andre steder, opplever imidlertid ikke ungdommene at det ikke stilles krav til dem: *Du kan ikke bare komme her og sitte på PC'n og sånn, sånn, sånn. Det kan du ikke bare*. Fysisk arbeid i form av rengjøring er også en del av straffen hos UmV: *Man vasker også da. Vaske gulvet. Vaske støv*. Ungdommene forteller også at de ansatte hos UmV vektlegger folkeskikk, f. eks skal de ikke banne: *”Faen” og... sånne ord liksom kommer ikke ut her. Her de lærer deg litt mer disiplin da*. De domfelte forteller at UmV ikke opprettholder normer for hvordan en skal oppføre seg gjennom repressiv kontrollstil:

Intervjuer: Hva hadde skjedd hvis dere hadde gjort det? [Banne]

Isaac: Det er, vi får ikke noe, vi får ikke straff, straff, men liksom, det er ikke sånn man skal prate uansett, du står ikke foran faren din og sier de ordene. Så hvis du skal stå foran andre, og det er det de prøver å lære oss samtidig, så jeg synes det er skikkelig bra da. Det har hjulpet meg mye.

Isaac viser her at den sosiale kontrollen fungerer i relasjoner der du blir sett. Det kom også frem av observasjonsmaterialet at hvis ungdommene for eksempel prater om upassende temaer (kriminalitet, stygt snakk) eller har upassende oppførsel, irettesettes dette av de ansatte gjennom blikk og en beroligende hånd på skulderen eller (mild) tilsnakk. Et eksempel som ble observert var at en gutt som la beina på bordet straks tok dem ned etter et strengt blikk fra en av de ansatte. Straffearbeid (vasking) ble også iverksatt gjennom slik sosial kontroll: En av de

ansatte brukte blikk og en hånd på skulderen for å få dem i gang. Mahad og Brian godtar oppgavene de får:

Intervjuer: Hva synes du om arbeidsoppgavene dere får?

Mahad: De er rettferdig.

Intervjuer: Du synes det er greit å gjøre det?

Mahad: Ja, tar ikke så lang tid, og i tillegg er vi som oftest to, tre, fire personer her. Det går kjapt.

Prater [ansatt] seriøst så forstår vi det er seriøs prat, og da oppfører vi oss sånn. Tuller vi med han, så tuller vi tilbake. Det er ikke noe sånn alvor i det, men når det er alvorlig et eller annet, vi må for eksempel vaske så blir det da ikke sånn dårlig stemning. Det er sånn, vi må gjøre arbeidet vårt, greit. Så det er ikke noe dårlig. (Brian)

Danial forteller også at de ansatte bevisst tuller med, eller erter, dem:

Også [ansatt] pleier alltid å koddde med oss litt og sånn ikke sant... Han bare sa det er fordi de skal vekke, eller han gjør, han gjør det, for å vekke sånn der ...han sa meg, han gjør det for å vekke sånne menneskelige ting i dere, han mobber dere litt og sånne ting så dere merker alle de greiene her.

Det virker at de ansatte benytter det å tulle med som en måte å bevisstgjøre følelser. Den sosiale kontrollen UmV utøver fremstår her som å bli akseptert av ungdommene selv. Noe av grunnen til dette kan kanskje være at de domfelte, som presentert, opplever at det er til deres beste. Brian sier for eksempel: *De vil oppnå at jeg skal få det bra framover.* Alle guttene pekte på dette, at de synes det virker som de ansatte *bryr seg om meg*. Derfor godtar guttene lettere den sosiale kontrollen de ansatte utøver.

Det ble flere ganger observert ved ønskede handlinger at de ansatte gjennom kroppsspråk, skryt og ros viste tydelig at dette var positivt. Det ble også lagt merke til at rosen som ble gitt ofte var spesifikk og ikke generell, slik at den kanskje føles personlig og rettet direkte mot en selv. De ansatte fremmer ønsket atferd gjennom at de sammen med ungdommene lager delmål for å nå mer overordnede mål. Isaac forteller om hvordan de ansatte har hjulpet ham med å skape en struktur og rutine på lekselesingen for å nå det overordnede målet om å bli flinkere på skolen:

Leksehjelp trengte jeg i en periode, dreiv og hjalp meg litt, eller ikke litt. Hjalp meg, de satte meg ned, og jeg måtte jobbe med lekser, men det hjalp. Så nå er det mye enklere og, trenger det mye mindre i hvert fall.

Rayan har også lagd delmål med en ansatt hos UmV: *Vi har lagd en plan sammen, [med] noen stikkord: Skaffe jobb, betale regninger. Så nå går vi gjennom de her. Så det er ganske fint.*

Veiledning i det å mestre oppgaver knyttet til voksenrollen var noe ungdommen selv vektla. Det vil nå videre bli presentert.

Ungdom mot Vold hjelper meg med å mestre voksenrollen

Ungdommen opplever at UmV engasjerer seg i at de skal mestre voksenrollen allerede ved mottakssamtalen. Ismail forteller her om sin mottakssamtale:

Fortalte jeg bakgrunnen min, og sånn. Også etter det så lagde vi en plan om hva, kanskje hva jeg ønsker å gjøre, og hva jeg ønsker å bli bedre på, forbedre. Hva jeg kunne tenke meg å bli, og hvem er forbildet mitt.

De ansatte lager sammen med ungdommen en plan for hva innholdet av oppholdet skal gå ut på ut fra ungdommens ønsker og behov. Amir sier:

... først vi går og snakker med de som jobber her på kontoret med dem sånn en mot en. Så, finne ut hva vi skal, hva vi har problemer med som de kan hjelpe oss med. For eksempel vi har noen gjelds, masse gjeld da jeg har som jeg har samla her og gir til dem. Så de prøver å finne en ordning som vi kan løse det på da.

Som det kommer frem i utsagnene over, dreier mottakssamtalen seg om å utforme delmål for å løse problemer her og nå. Disse delmålene inngår i planlegging av egen fremtid. Den domfelte oppmuntres slik allerede første dagen til å ta ansvar og bli selvdreven. Men opplever ungdommen at UmV er et tiltak opptatt av å utvikle ansvarlighet for eget liv? Er formulering og jobbing med praktiske ferdigheter en viktig del av KAMP for ungdommen? Isaac forteller: [Ansatt] sa: *"Jeg måtte satse på skole ordentlig". Det var ikke noe sånn, det var ikke noen av reglene, men det var sånn mellom meg og han. Skole det var viktigst. Så bli ferdig med straffen.* UmV legger altså føringer for hva den domfelte skal konsentrere seg om mens han er der: Det oppleves at det stilles forventninger om å ta tak i eget liv. Selv om UmV legger føringer for innholdet av samfunnsstraffen, har ungdommene en opplevelse av å få være med å bestemme hva de vil jobbe mot: *Jeg får hjelp med det jeg trenger.*

Ibrahim nevner at han i løpet av oppholdet har fått hjelp med en rekke ting for å mestre voksenrollen. Her kommer han med sin opplevelse av hvordan UmV gikk frem for å hjelpe ham med utdanning, gjeldsforhandling og jobbsøking:

Ibrahim: Ja, også de spør meg om ønskene mine, også forteller jeg hva jeg ønsker. Også skriver de ned. Også finner de litt informasjon. Også setter jeg meg ned. Også vil de gå gjennom alt. Også hvis det, eller jeg liker det, så ringer vi og hører. Kanskje om sånn kompetanse og hva de kan tilby og om jeg er garantert jobb etter at jeg er ferdig med utdanning og sånne ting da.

Intervjuer: Ringer de for deg, eller ringer du selv, eller?

Ibrahim: Før de ringte for meg, men nå de har, jeg hadde et lite lynkurs med dem i ringing. Så nå må jeg ringe selv. Så den gjelda som jeg hadde, de ringte først på begynnelsen, og så når vi hadde kommet halvveis, de sa til meg at: "Nå er det din tur". Så klarte meg ganske bra da. Jeg liker ikke å snakke sånn i telefonen, når jeg vet ikke hva jeg skal si, men nå går det greit.

Intervjuer: Men du hadde hørt på dem på forhånd, hvordan de?

Ibrahim: Ja, også de sa alltid: "Du må være hyggelig, også du må si alltid navnet ditt, hvem som ringer", og kan ikke bare si: "Ja, hei, jeg ringer angående en regning jeg har fått", ikke sant. Du kan, du må presentere deg og. Så det var det jeg lærte da, og nå jeg fikser det meste selv på telefonen.

Intervjuer: Gjør de sånn med for eksempel brev eller jobbsøknader og sånt noe og?

Ibrahim: Ja, ja, jobb, det er det jeg har fått mest hjelp med egentlig. Jobb. Før alt det med gjeld og sånn da. Da var det hele tida fokus på jobb. Jeg kom hit, jeg var her to-tre ganger i uka, og skrev kanskje, jeg

skrev kanskje tjue søknader, hver uke. Og jeg fikk vel, jeg fikk kanskje to, tre, fire svar på en hel måned liksom. Så jeg var på to-tre intervjuer, jeg fikk ingenting, så fikk jeg en jobb. Men det var så hardt arbeid, så jeg slutta. Det var ikke noe for meg, for å si det sånn.

Intervjuer: Lærte de deg hvordan du skulle skrive de søknadene?

Ibrahim: Hm, jeg kunne ikke skrive fra før, ingen ting jeg. Eneste jeg kunne skrive var CV liksom. Søknader jeg visste ikke åssen jeg skulle sette opp. Så de lærte meg sånn linje og liksom trengte ikke å fortelle hele livet ditt i søknaden. "Bare skriv kort, enkelt og greit", og at de forstår liksom. Og de, det er liksom orden da. Jeg pleide å skrive hele livet mitt jeg. På skole der, og første, og andreklasse, jeg hadde sånn og sånn.

Intervjuer: Så nå kunne du skrevet en jobbsøknad, helt på egen hånd?

Ibrahim: Ja.

Ibrahim og de andre får også hjelp med å øve på jobbintervju ved hjelp av rollespill: *Da sitter de her, også er [ansatt] sjefen, også skal han spørre deg spørsmål og som fra et jobbintervju.*

Flere av ungdommene ønsket skolerelatert hjelp. Dette var alt fra å få råd og veiledning om hvilken linje de skulle velge, hjelp til å søke på skole, leksehjelp og kontakt med skoleledelsen. Mahad fortalte at han fikk hjelp til å søke på skoleplass:

For å si det sånn, er at jeg er ikke så veldig bra til å søke ting og tang. Det at for eksempel nå, jeg har ikke søke skole. Så trenger jeg spørre folk om hvordan skal jeg søke skole, for eksempel, hva skal jeg gjøre. Veilede meg, til å ta det første skrittet frem. Så har jeg spurt disse folka [de ansatte] her og sånt, så har de sagt at: "Ja, nå skal vi hjelpe deg med det først skrittet. Greit. Vil du ha skole? Klarer du ikke de skolene" så har de sagt at de har skrevet, de har fått meg til å gå til alle de tre skolene og prøve å søke der. Så har de sagt: "Hvis ikke dette her går, nei, men da skal vi, da skal vi skaffe deg privatskole, hvis du vil det". Og da skal de hjelpe med å skaffe meg privatskole for eksempel, og begynne der. Det er sånne ting for eksempel.

Brian trekker også frem at UmV har blitt med på møter hos skoleledelsen angående skoleplass:

Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre i dag morges. Jeg var på vei til rådgiveren. Jeg hadde glemt at jeg skulle komme her. Jeg var på vei til rådgiver og skulle snakke også om skoleplass. Plutselig så ringte han meg og jeg skulle vært her. Så kom han plutselig til skolen, og så hjalp han meg med rådgiveren, prata med han og sånt.

Amir betrakter UmV som det stedet hvor han kan få praktisk hjelp til å mestre voksenrollen. For ham er UmV på noen områder en erstatning for andre systemer, særlig familien:

Det var mye bedre å være her, fordi her kan jeg få hjelp også. Og pluss at hvis jeg begynner på skole, også har jeg, har jeg samfunnsstraff, så kan jeg komme hit, rett hit, og så kan jeg få hjelp av lekser. For eksempel sånne ting. For jeg har jo ikke noen storebror eller storesøster eller, som kan hjelpe meg, skjønner du. Foreldrene mine kan ikke så veldig bra norsk og sånn. Så her så kan vi ta, få veldig bra hjelp. Og pluss at jeg kan kombinere de timene med samfunnsstraff.

Flere av de domfelte vi har snakket med sliter med stor gjeld. Ungdommene fortalte oss at de har fått hjelp av UmV med å ringe og skrive brev til kreditorer for å avtale nedbetalingsplan.

Danial kommer med et eksempel:

Nå vi har gått gjennom det der, de bøkene liksom. For å ringe opp og sjekke hvor mye angående beløp, datoer og sånne ting ikke sant. Det er jo lønn, ja, gjeldsrådgivning, er det heter, hm. Så det er liksom snakk om at det, det er det jeg ser fram til nå, nedbetale litt hver måned. Så at jeg kommer meg videre. Så det er ganske fint.

Ibrahim forteller at gjeldsforhandlingen har ført til at han har fått en nedbetalingsplan han kan følge, som kan justeres etter hvert som han får bedre råd:

Intervjuer: Du sier at de har hjulpet deg med gjeld også, hvordan har de hjulpet deg med det? Hvordan har de gått fram?

Ibrahim: Nei, det er jo å ringe til forskjellige kreditorer da, også lage en avtale liksom. At jeg er liksom dårlig eller ikke dårlig, men Vanskelig livssituasjon, og jeg tjener ikke så mye, også vi avtaler hvor mye eventuelt jeg kan betale hver måned og sånn da.

Intervjuer: Sånn nedbetalingsplan, eller?

Ibrahim: Ja, så er det jeg driver med og, så jeg betaler kanskje til sammen [beløp] hver måned. Også de liksom, hvis jeg får meg litt bedre jobb da, eller fastere jobb, eller litt mer lønn, så kan jeg betale mer.

Som vi ser her, har ungdommene fått hjelp med praktisk problemløsning rundt utdanning, økonomi og jobbsøking. Ungdommen opplever at de hele tiden blir sett, hørt og involvert underveis i aktiviteter som det er nødvendig å mestre i samfunnet. Flere av ungdommene manglet den kompetanse de trenger for å møte krav som stilles for å bli en mulig selvdreven voksen. Ikke alle kunne få støtte og hjelp hjemmefra (f.eks. leksehjelp). UmV kommer inn som signifikante andre. De forsøker i soningsperioden å fremme de ferdigheter hos ungdommen som gir mer autonomi og som er nødvendig i voksenrollen.

Vi la merke til i våre observasjoner at mye av tiden hos UmV er såkalt dødtid. Det er ingen aktiviteter. Ungdommene har tilsynelatende ikke noe annet å gjøre enn å sitte rett opp og ned i sofaen. Rayan forteller oss hvor kjedelig han opplever dette. Men han gjør oss samtidig oppmerksom på nytteverdien som kan ligge bak det å kjede seg: Det kan få deg til å ta tak i problemer du har, fordi du ikke har noe annet å fylle tiden med:

Det er kjedelig liksom. Du skal kjede deg liksom på en måte, tenke over ting og jobbe med ting. For jeg får så mye tidsrom jeg må bare utnytte liksom. Men da i hvert fall nå må jeg prøve å få gjort noe når jeg er her da, og få ringt, eller bare gjøre ferdig ting.

Rayan får tid til å tenke over hva han har gjort og hva han bør gjøre. Kjedsomheten får ham til å ta tak i disse tingene og faktisk gjøre noe med dem.

Ungdommene forteller også om andre aktiviteter og ferdigheter de har lært hos UmV knyttet til det å mestre voksenrollen. Gjennom samtalene med de ansatte sier f. eks. ungdommene at de har lært å se sammenhenger mellom egne handlinger og de konsekvenser den har. Slik kan de lære å ta ansvar for sine egne handlinger.

Emre forteller at han i likhet med flere andre har lært at det å løse konflikter ved hjelp av vold kan ødelegge den fremtiden han ønsker seg: *Kan komme i fengsel, kanskje du ødelegger hele livet. Så jeg ble litt redd når jeg tenkte på det.* Han forteller oss at han nå har lært alternative handlingsmåter for å unngå slik voldelig atferd: *Så nå jeg har bare lært, det å enten høre og la det gå ut andre øret, eller bare snu meg og gå.*

Said, på sin side, snakker om at han nå har skjønnet viktigheten av å betale tilbake gjelden han har til staten. Dette vil gjøre forholdet til familie og systemer rundt ham lettere i fremtiden:

Said: Alt det her har jeg lært, det jeg sier nå, å være en riktig god mann, eller ja, god familiemann og alt mulig, god, være en god menneske. Jeg kunne ikke tenke før at jeg skal betale til staten [beløp] jeg skylder. Så jeg har klart å betale halvparten hittil, så jeg har halvparten, igjen for å betale. Hvis jeg skulle tenke sånn før, så skulle jeg si: "Fuck staten, jeg gir faen, jeg skal ikke betale en krone", så da, sånn jeg tenkte før. Men etterpå jeg tenker: "Nei, jeg blir eldre. Jeg blir ja, jeg tenker på barna mine, så jeg, jeg må eie noe". Og derfor, jeg har tenkt å betale litt og litt og litt hver måned der, også liksom det er alt det her, jeg har fått råd av [de ansatte].

Intervjuer: Har du noe eksempel på hvordan de har gått fram for å lære deg det?

Said: Ja, altså dem lærer meg alt. Hva som er bra, hva som er galt. Også: "Betal det, og du kan begynne å få deg jobb. Men at liksom du slipper å få øyer på deg, slutt å få politi på deg. Dem tenker 'Hvor er det du får penger fra når ikke du betaler til staten?' ". Sånne ting. Som: "Du kan bli forbilde for de andre elever her", sånne ting.

Amir forteller om hvordan UmV hjalp ham med å tenke praktisk fremover ved å se at skolepapirer er et delmål for å greie seg i livet:

Amir: Fordi [mamma] har sagt lenge: "Du burde gå lærlingetida", og sånn. Jeg har sagt: "Hei, nei jeg gidder ikke", lenge. Men nå i det siste har jeg sett, skjønner du, at jeg trenger de papirene. Det er viktig å ha svennebrev der.

Intervjuer: Hm, hva var det som fikk deg til å, å skjønne, eller tenke at?

Amir: Vel, det er de her tror jeg, fordi de bare nevner det hele tida: "Ja, en arbeider uten papirer har ikke mye troverdighet", sånne ting. Bare slenger inn nå og da.

Intervjuer: Ja, du tenkte ikke på å ta ferdig skolen før du kom hit?

Amir: Nei.

Intervjuer: Er det noen spesielle hendelser som har skjedd her på Ungdom Mot Vold som har hatt noen betydning for det du tenker å gjøre fremover?

Amir: Hm, ja, det der møtet, alenemøtet. Så snakka vi om snekkerjobb og sånn. Fordi jeg har en kompis av meg som har et snekkerfirma vet du, og da kan jeg bli med han og hjelpe han litt og sånn. Så, ja, han bare: "Ja", han bare: "Det er bra. Men, tenk deg da, du har ikke noen papirer, du kan ikke starte et firma uten papirer her. Ingen som ville ha ansette deg. Hadde ikke jeg giddi". Det fikk meg til å tenke: "Hm, jeg trenger de papirene", også, ja, det er det som fikk meg til å tenke at: "Jeg trenger de papirene".

Danial kommer også med et eksempel på hvordan han lærte å se sammenhengen mellom hva han gjør her og nå, og livssituasjonen sin videre:

Danial: Jeg har lært masse viktig, men det viktigste jeg synes i hvert fall, er aldri å gi opp. Liksom når det gjelder jobb og sånn, søke jobb og sånn. Jeg gir opp fort, det er sånn jeg er. Får jeg ikke det, får jeg ikke penger, får jeg ikke jobb, jeg gir opp fort. Så går jeg og finner på noe annet, ikke sant. Det er det, det har jeg lært. Nå har jeg lært det i hvert fall, nå vet jeg det ganske godt. Aldri gi opp.

Intervjuer: Hva tror du er grunnen til at du har lært det, eller hva, hvordan har de lært deg det?

Danial: De kom jo med mange eksemplarer liksom: "Han gjorde det, han orket ikke det lenger, han satte der, til slutt ble han slapp. Drev ikke med noe, til slutt ingen ting, endte det opp med sånn". Sånne

historier, masse av jeg har hørt om. Det stemmer, det har jo skjedd med meg, så jeg vet selv. Når de forteller meg, og jeg, jeg har opplevd det selv, så skjønner jeg.

Som det går frem, opplever ungdommen at UmV stiller visse forventninger til de domfelte om å ta ansvar for eget liv: Sørge for delmål som eksamenspapirer, ikke bruke vold som kommunikasjon osv. Mahad gir her en forklaring på hvordan UmV klarer å mobilisere de domfelte til å prøve å leve opp til disse forventningene om å ta tak i de praktiske aspektene i den fremtidige voksenrollen:

De er smarte for å si det sånn. De er flinke til å prate, men de er flinke til å forstå. Få andre til å forstå liksom. Om de velger å se det eller ikke. Så, det er opp til dem selv, dems egen, egen personer liksom. Og her er det også sånn. Hvis du virkelig viser at du vil ha hjelp, så hjelper de deg. Men hvis du, hvis du ikke viser, at du ikke vil ha hjelp, så er det ingen som hjelper deg liksom. Så, det er samme som, du må vise interesse for å få hjelp.

Et viktig poeng fremheves av Danial, Mahad og de andre: For å skape en endring må man også ønske det selv. Hvis de viser at de ønsker hjelp, får de dette av UmV. De domfelte føler også at det ikke er noen grense for hva de kan få hjelp med: *Du kan få hjelp med alt mulig.*

Ibrahim forteller:

At de er der for å, for deg liksom. Og de tilbyr all hjelp de, du kan få da. Det du har problemer med, og det du vil ha hjelp til, de hjelper deg. Samme hva det skulle være. De prøver hvert fall. Det er ikke sikkert de kan ordne alt, men de prøver så godt de kan. Det synes jeg er det beste.

Oppsummering

La oss oppsummere om ungdommenes beskrivelser av UmV. Det presenterte materialet viser at kjennetegnet i UmVs arbeidsmetoder slik ungdommen opplever det, er det å ivareta deres unikhhet. De domfelte fortalte historier om å inngå i omsorgsfulle, nære relasjoner med ansatte hos UmV der de opplevde å bli sett, forstått og inkludert. Samtidig opplevde de å få veiledning ut i fra de behov som de selv uttrykte. Denne veiledningen dreide seg i hovedsak om aktiviteter knyttet til det å mestre voksenrollen på en ansvarlig måte. Hvordan de kunne gå frem f. eks. for å bli flinkere på skolen, søke jobb, eller ordne opp i økonomien sin. Måten veiledningen foregår på virker å være ved å møte den enkelte domfelte ”der han er”. De voksne veileder skritt for skritt ved å sette opp delmål på veien mot det mer overordnede mål frem i tid. Å ha delmål kan være med på å bygge opp mestringsfølelse hos den domfelte. Gjennom støtte i praktisk problemløsning ser det ut til at flere av ungdommene blir i stand til å løse slike oppgaver på egenhånd. Ungdommene ga også uttrykk for at måten UmV utøvde sin sosiale kontroll på var en viktig del av oppholdet. De ansatte har i følge ungdommene en respektfull og uformell kontrollstil som gjør at de uttrykker å akseptere de oppgaver som de

ansatte setter dem til å gjøre. De domfelte beskriver å sitte igjen med en opplevelse av å ha møtt UmV som ett system som vil det beste for meg. De ønsker at jeg skal utvikle meg, og få det bra. Under hele soningsperioden er den enkeltes positive potensialer og utviklingsmuligheter i fokus.

Mulige selv og endringer av mulige selv hos fem førstegangssonende hos Ungdom mot Vold

Her evalueres UmV med utgangspunkt i endringer i fem domfeltes mulige selv. I førstegangsintervjuet ble det som presisert spurt om de håp og bekymringer ungdommen hadde for fremtiden. I annengangsintervjuet spurte vi igjen om det samme: Håp og bekymringer for fremtiden. Endret disse beskrivelsene seg? Har ungdommene fått (nye) strategier og delmål for å nå sine mål eller unngå sine fryktede selv? Kan eventuelle endringer forklares med oppholdet hos UmV? Det siste evalueringsspørsmålet svarer vi systematisk på ved etter det første intervjuet å legge frem hva vi to mener er viktig for UmV å ta fatt i hos den enkelte ungdommen for at han skal mestre et liv uten kriminalitet. I det andre intervjuet ser vi så etter disse temaene. Har UmV grepet fatt i de utfordringene vi vurderte som viktige for denne personen ut i fra hva han fortalte ved førstegangsintervjuet? Samtidig har vi avgrenset oss til å være opptatt av å beskrive de mulige selv som vi vurderer at UmV har mulighet til å påvirke i en kort soningsperiode. Isaac, Khalid, Ismail, Rayan og Emre er de fem ungdommene vi fikk følge helt fra starten av med sine erfaringer.

Isaac første gang

”Så alt er skole for å få en bedre fremtid”

Å bli en person foreldrene kan være stolt av

Da vi møter Isaac første gang er et tydelig mulig selv hos ham ønsket om å være en person foreldrene kan være stolte av. En strategi for å oppnå dette er å bli som faren. I dette ligger å bli en med godt omdømme, en som kan nyte *respekt* gjennom å jobbe hardt og klare å holde seg unna kriminalitet. For faren er i følge Isaac *lykkelig, har familie, har jobb* i motsetning til andre som kom samtidig som ham til Norge. Dette er Isaac tydelig stolt av. Likevel beskriver han seg selv som en som har gjort det motsatte av faren. Men det virker nå som han er klar for å endre på dette: *Jeg må holde respekten hans oppe, så jeg ikke gjør det motsatte av det han har gjort helt til nå.* Hva det er som har ledet til dette vendepunktet kommer ikke klart frem.

Men det kan virke som om det har å gjøre med at han nå har en dom. Dermed er han i ferd med å bli det motsatte av hva han ønsker. Vi kan derfor også si at det ønskede selv, om å (for)bli en som foreldrene er stolte av, er balansert av et fryktet mulig selv der han fortsetter den veien han føler han er på vei nå: Å bli definert som kriminell. Isaac er dømt for å ha brukt vold i en konfliktsituasjon. En strategi han har lagt for å nå sitt ønskede selv er å unngå sine ”småkriminelle” venner for å ikke la seg påvirke. En annen strategi Isaac har lagt, er at han skal ta seg høyere utdanning slik at han kan få seg en god jobb, noe som også blir et ønsket selv.

Å gjøre det bra på skolen

Isaac er opptatt av å gjøre det bra på skolen: *Hele livet handler nesten bare om skole nå i denne alderen. Så alt er skole for å få en bedre fremtid.* Det mulige selv om høyere utdanning står sterkt. Men Isaac har likevel vage tanker om hvilken retning han ønsker å gå. Det viktigste for ham nå er kun tanken om høyere utdannelse. Her har han et forbilde i en nær slektning og målet er: *Å studere lenger enn han.* Han har lagt klare strategier for hvordan han skal gjøre det bra på skolen: Han har byttet til en skole hvor elevene gjør en innsats og således håper at dette kan påvirke ham positivt:

De satset ikke nok på skole på [navn på tidligere skole]. Det var så, jeg var venn med kanskje halve skolen og de koddde mye. De skulka time for moro skyld og sånn, mens på [navn på ny skole] er det helt annerledes. Der satser alle, så da satser jeg og.

Videre gjør han lekser, og han har tatt et bevisst valg om ikke å jobbe ved siden av skolen slik at han får mer tid til skolearbeid.

Isaac uttrykker at han er takknemlig for oppveksten i Norge, nettopp på grunn av mulighetene for utdanning. Han har jevnaldrende slektninger i foreldrenes hjemland som ikke har hatt denne muligheten: *Det er da som har vært krig og masse sånn tull, mesteparten har ikke skoleutdanning. De siste åra, har så vidt vært skole, de [slektningene] har begynt først nå med skole.* Familiens historier viser ham fordelene ved skolegang: Da kan han bli selvstendig og ta vare på seg selv. Dette er noe Isaac har tenkt på: Han er heldig som kan få fullføre skole og dette er noe han vil benytte seg av: *Hm, så det er bedre her.*

Isaacs forventninger til UmV konkretiseres i en avtale som er gjort ved mottakssamtalen: Han skal få bruke mye tid på lekser og få hjelp av de ansatte dersom det er behov for det: [Ansatt] sa: *”Jeg måtte satse på skolen ordentlig”. Det var ikke sånn, det var ikke noen av reglene, men det var sånn mellom meg og han.*

Utfordringer om endring vi mener det er viktig at UmV griper fatt i

UmVs viktigste oppgave for Isaac, mener vi, er å støtte og motivere Isaac til å fortsette med de strategier han har lagt for å mestre skolen. Isaac ser ut til å være lett påvirkelig, i både negativ og positiv retning - alt etter som hva eller hvem som preger omgivelsene hans. Gjør de rundt ham noe galt (skulker) gjør han også det. Satser de, gjør han også det. Han har lyst til å gjøre en innsats på skolen, men trenger litt drahjelp for å komme i gang. Vi vurderer også at det er viktig å formidle til Isaac alternative handlingsmåter enn vold i en konfliktsituasjon.

Isaac andre gang

”Skole og sånn kommer til å bli utført. Jeg vet jeg kommer til å bli ferdig”

Da vi treffer Isaac andre gang har han fortsatt noen måneder igjen av soningen hos UmV. Isaacs plan for oppholdet var: *Å satse mer på skole*. Dette er noe han nå også gjør hos UmV. De ansatte har hjulpet ham med å skape en struktur og rutine på lekselesingen:

Leksehjelp trengte jeg i en periode, dreiv og hjalp meg litt, eller ikke litt. Hjalp meg, de satte meg ned, og jeg måtte jobbe med lekser, men det hjalp. Så nå er det mye enklere og, trenger det mye mindre i hvert fall.

Isaac gir inntrykk av å føle seg trygg på at han vil klare å fullføre skolen: *Skole og sånn kommer til å bli utført. Jeg vet jeg kommer til å bli ferdig*.

Det ønskede mulige selv om utdanning er mye tydeligere formulert av Isaac ved dette andre møtet. Han klarer nå å definere retning på utdannelsen han ønsker seg: Hvilken skole han må gå og hvor mange år det tar. Planen hans er foreløpig å starte med dette rett etter videregående. Hva så med hans ”småkriminelle” venner? Hans nærmeste nettverk består nå av venner fra skolen som har en positiv innflytelse på ham, til forskjell fra de han hadde tidligere. Isaac beskriver sine nye venner som ordentlige personer med gode verdier som han kan se opp til. Samtidig er han stolt av å kjenne dem. Dermed har Isaac et støttende nettverk rundt seg, som kan hjelpe ham til å nå sitt ønskede selv. Positiv støtte er også det Isaac finner viktigst ved det å være en god venn:

Isaac: Det er å støtte en da vel. Ikke sånn slåsskamp og sånn bare liksom. Du er ikke en venn hvis du ringer en og sier til han ”Kom og hjelp. Kom vi skal lage bråk”. Så bare lage bråk, og da er du ikke venn lenger, men en som hjelper deg med skolearbeid. Trenger du hjelp med lekser, da han kommer og hjelper deg. Sliter du med noe, han kommer og hjelper deg. Er det et eller annet, OK, da han kommer og hjelper deg. Da er det en venn.

Intervjuer: Føler du at disse du nå har møtt?

Isaac: De er, de er, de er sånne folk, som hadde jeg spurt dem, så hadde de kommet med en gang, uten å nøle.

Foruten bedre lekserutiner, trekker Isaac også frem at han har lært å oppføre seg, f. eks.

ikke banne så mye: *Passe på ordspråket vårt*. Men viktigere er det at han har lært å reflektere

over sine handlinger ved å se for seg ulike scenarier og hvordan han kan handle i disse. Ikke med fysisk vold, men ved hjelp av ord: *Hvis han er imot meg i diskusjon, jeg blir sur, så ... diskuterer jeg bare sterkere tilbake.* Dette har gitt ham et annet perspektiv på det å bruke vold som konfliktløsning. Isaac forteller her om en endring i sin måte å takle konflikter på som han direkte knyttet til soningsperioden og til det han opplevde og lærte hos UmV:

Intervjuer: Men hvordan er det de har, hva har de sagt på en måte, for å lære dere?

Isaac: De har på en måte ikke, de har ikke gitt oss en bok som vi skal pugge på. De har gitt oss valget, de har fortalt oss det: "Hører du etter, så vil du forstå at det vi sier er rett". Selvfølgelig er det noen tullinger som tror det er kult og ikke hører etter, og later som om de ikke hører på og se ut av vinduet og masse sånn tull, men, opp til dem. Den dagen de sitter inne og jeg sitter på kontoret og jobber, så ser vi hvem, hvem som ler. Så ja. Det er jo bra syns jeg. Det er ikke skole her akkurat, du blir ikke tvunget til det, du kan godt velge sjøl. Kan gå, gå til saksbehandleren din, bytt sted, men jeg tror ikke du finner noe bedre sted enn dette.

I teoridelen drøftet vi delmål og overordnede mål, og balansen mellom positive og negative mål. Vi ser at Isaac har klart å formulere et positivt mål om høyere utdanning. Dette er et delmål på vei til å bli en person med god jobb som sin far. Dette delmålet er videre balansert av frykten for å være en kriminell som kan havne i fengsel. Utdannelse er dermed en strategi for å oppnå sitt ønskede selv og å unngå sitt fryktede selv som kriminell. Faren er fortsatt rollemodell for hvordan han ønsker å bli: *Det er det samme [som sist].* Isaac forteller også at faren er en viktig støtteperson i livet hans: *Han har alltid stilt opp for meg. Det er ikke noe stress, bare ringe han, er der med en gang. Han stiller opp med en gang.*

Familiesystemet er viktig for Isaac. I dette andre intervjuet snakker han mer om moren enn han gjorde første gang vi traff ham. Moren blir nå omtalt som den viktigste personen i livet hans:

Det er mora mi. Jeg tror ikke noen har sliti mer med en unge enn det hun har med meg. Så ja, og hun har alltid passet på meg, og gjort alt hun kunne for meg. Alltid jeg vil at hun skal være glad. Hun er en engel.

Det er grunn til å tenke at Isaacs fremgang på skolen, og modning på andre områder i livet (f.eks. i forhold til vold) fører ham nærmere en opplevelse av å være en person foreldrene vil være stolt av. Isaac forteller at foreldrene kom til Norge for å gi ham et bedre liv:

De elsker meg, og de, de flyttet hit for at jeg skal komme over dem, og forbi dem, og leve enklere liv. Eller ha et bedre liv, tjene mer, og jobbe enklere. Sånn som faren min måtte slite for å komme opp til hvor han er nå liksom, mens de ville mer at jeg skal slippe å slite.

Det virker som han vil gjøre sitt beste for å leve opp til dette. Isaacs mulige selv handler altså i stor grad om å ivareta ikke bare sine egne, men også sine nærmestes ønsker og behov. Isaacs moralske identitet synes i soningsperioden å ha blitt enda mer avklart.

Isaac sier at han ikke har noen bekymringer når han er ferdig hos UmV. Han ser frem til å få mer tid til å trene. Han tenker også at trening kan være en fin strategi for å holde seg unna bråk: *Jeg liker treninga. Det holder deg i aktivitet, og det holder deg unna trøbbel, samtidig.* Isaac sier han vil besøke UmV, men aldri mer som domfelt: *Ikke sånn komme tilbake nei, nei, nei. Men sånn ja, ja, ja, jeg skal besøke dem. Ikke, ikke hver uke selvfølgelig, nei. Innimellom ja, ja, ja, selvfølgelig, de har hjulpet meg masse.*

Vår vurdering er at Isaac har endret seg i soningsperioden. UmV har påvirket ham til å holde oppe motivasjonen til å satse på skole. I tillegg har de også hjulpet Isaac til å innse at vold ikke er løsning på konflikter. Isaac har positive erfaringer med UmV og sier han kommer til å fortsette å holde kontakten med dem.

Khalid første gang

”Jeg skulle fått en sjanse det er det”

Khalid er første gang vi møter ham en gutt med mange bekymringer om fremtiden. Han er svært stresset og har mye å tenke på. De fleste bekymringene hans grunner i at han etter samfunnsstraffen hos UmV skal inn i fengsel for å sone videre: *Så da kan du jo tenke deg hvor stressa jeg er.*

Å forbli kriminell

En av Khalids største bekymringer er at han vil forbli ansett å være kriminell i og med at han skal i fengsel:

Jeg kjenner de som har sittet inne. Har blitt kjent med mange andre. Hva tror du har han gitt opp eller han er ikke kriminell lenger? Selvfølgelig han er det. Han har blitt enda verre. Han har fått kontakt med mange andre. Når de kommer ut så tar han kontakt med dem, da begynner ting å skje ikke sant, og det er det ikke jeg vil.

Khalid synes det er urettferdig at han må inn, idet han i følge seg selv, nå har kommet seg vekk fra det kriminelle miljøet han hang i. Han har sluttet med narkotika og han har fått seg jobb: *Er ikke den gamle meg. Jeg skulle fått en sjanse det er det.* Khalid attribuerer sin tidligere kriminelle atferd til miljøet rundt ham. Han viser til en oppvekst i et kriminelt nabolag hvor han følte seg presset til å delta. Nå når han må i fengsel føler han at han kommer tilbake til et kriminelt miljø han ikke vil klare å motstå: *Når jeg har kommet meg ut fra det miljøet, så setter de meg tilbake igjen.* Som strategi, eller et delmål for hvordan han kan unngå et negativt selv om å forbli kriminell, er Khalid opptatt av å oppføre seg ordentlig i fengsel: *Så hvis jeg er snill og oppfører meg ordentlig, og det er jeg jo som sagt, jeg vet det. Da kanskje de slipper meg litt tidlig.* Khalid er opptatt av at de nye bekjentskapene han får i

fengsel ikke vil bli så langvarige. Det kan hindre at han rekrutteres inn i et nytt kriminelt miljø. Å forbli en kriminell var det negative selvstendige Khalid fremfor alt var opptatt av i det første intervjuet.

Å være en god far og en god sønn

Det at Khalid skal i fengsel mener han står i veien for to av sine ønskede selv: Ønsket om å være en god far for det lille barnet sitt og ønsket om å være en god sønn for sin mor. Ønsket om å være en god far er samtidig balansert av frykten for å bli en far slik hans egen var: Fraværende i barnets oppvekst. Khalid har et klart delmål for hvordan han kan oppnå å bli en god far. Det er gjennom å prøve å *tilbringe mest mulig tid* med barnet sitt. Det at han må være såpass lenge borte fra barnet sitt når han skal sone, gjør at han mot sin vilje opplever å bli en fraværende far slik hans egen var. Han er derfor redd for at barnet *skal tenke det samme* om ham som han tenker om sin far, at barnet skal *glemme han*, og at dette skal føre til at de ikke har *sterke bånd*.

Når det gjelder det andre håpet eller ønske for livet sitt, det å være en god sønn for sin mor, forstår Khalid at også dette målet hindres av at han skal i fengsel. Khalid uttrykker stor takknemlighet overfor moren som tok vare på ham under vanskelige kår i hjemlandet. Her i Norge er situasjonen snudd om: Nå er det moren som trenger hjelp og må taes vare på: *Hun kan ikke prate norsk i det hele tatt*. For som eldstesønn føler han plikt og ansvar for moren. Som en strategi eller et delmål for å være det moren opplever som det å være en god sønn, sa han ja til å gifte seg med en slektning fra hjemlandet - enda han ikke hadde spesielt lyst:

Vi var barn, det var de eldste som bestemte...Vi ble forlovet...Hadde det her i hodet når jeg var fem, seks år gammel, at hun er forloveren min, hun er forloveren min...Til slutt en dag jeg sier: "Nei, jeg skal ikke gifte meg med henne". Han [faren til kona] må gifte dem bort også, og hvis jeg sier nei, jeg kommer til å få dårlig samvittighet.

Han gikk mot moren en gang da han ble sammen med ekskjæresten sin, og dette sliter han med dårlig samvittighet for nå: *Til og med jeg valgte henne over mamma, og etter det jeg lover deg, jeg angra så mye. Du aner ikke*. Kona har ennå ikke fått tillatelse til å flytte til Norge. Dette bekymrer Khalid. For hvis kona kommer hit, får han *et problem* mindre, ved at hun kan hjelpe moren i huset:

Så lenge hun er, kan, har kommet hit jeg får puste. Jeg tuller ikke heller for det går utover mamma. Mamma greier ikke mer. Hun har blitt operert, magesår og alt. Husarbeid, hun har [mange] barn og passe på, da kan du tenke deg selv. Ja, hun kommer hit, det blir lettere for mamma.

Om fremtiden uten kriminalitet har Khalid bare vage tanker. Dette kan være fordi han ikke klarer å tenke på noe særlig annet enn at han skal i fengsel: *Får ikke planlegge tiden fremover*. Her og nå har Khalid *store problemer med teori*, og han har derfor aldri fullført skolen. Dette

har han lyst til å gjøre en dag. Hans fremtidige yrkesselv er å bli *møbelsnekker*. Dette mulige selvet kan forstås som en reaksjon på faren. Khalid har ikke lyst å bli renholder som sin far som han *ikke ser opp til*. Khalid har ikke formulert strategier eller delmål for hvordan han skal gå frem for å bli møbelsnekker. Han sier bare at han én dag har lyst til å fullføre skolen. Ønsket om å bli møbelsnekker virker balansert av frykten for å måtte ende opp med tilsvarende yrke som sin far. Da må han fullføre skolen. Likevel presiserer Khalid at han ikke riktig vet om han noen gang vil klare dette: *Har aldri lest et Donald-blad en gang*. Slik vi ser det har dette ønsket om å fullføre skolen for tiden liten grad av realisme.

Det er tydelig at alle bekymringene Khalid har vedrørende fengselsoppholdet legger sterkt press på han: *Jeg har lyst til å rømme*. Disse tankene kommer han inn på flere ganger under intervjuet. Det virker som han er i ferd med å gi opp. Han føler at han ikke klarer å oppnå noen av sine ønskede selv og derfor ikke har noen motivasjon til å fortsette å holde seg unna kriminalitet. Selv om Khalid har negative tanker om fremtiden, ser vi et potensiale for utvikling. Khalid virker mottakelig for hjelp, og han har også flere ganger forsøkt å oppsøke institusjoner på egen hånd. En rådgiver han hadde på skolen gjorde spesielt inntrykk ved at hun *fiksa ting der og da*. Det kan virke som om Khalid savner en slik ”hjelpende hånd” i livet sitt: En person han kan oppsøke uten å måtte fortelle hele sin livshistorie på nytt hver gang:

Alltid jeg får ny saksbehandler. Hun som hadde personundersøkelse av meg, hun visste. Hvis jeg hadde fått samme saksbehandler nå, trengte ikke gjenta og gjenta og gjenta, og alltid gjenta hele tida. Men hvis jeg har kontakt, med samme kar hele tida, mye bedre. Ting kommer ut, blir bedre kjent med deg. Første gangen det er sånn stress, jeg greier ikke tenke. Men det her, det er så mye, ikke sant.

Utfordringer om endring vi mener det er viktig at UmV griper fatt i

For Khalid ser vi en særlig oppgave for UmV: Å være en affektiv, varm, støttende og stabil voksenrelasjon over tid. Dette kan hjelpe Khalid til å bli mindre stresset. UmV kan også prøve å hjelpe Khalid med å hjelpe familien hans. Det finnes støtteordninger, som eksempelvis hjemmehjelp og andre stønader familien kan benytte seg av, som Khalid ikke synes å være klar over. Khalid har ikke mange forventninger til oppholdet hos UmV. Men han nevner at han kan få hjelp i forhold til gjeld. Khalid sier også han *blir glad* når han ser andre utenlandske (de ansatte hos UmV) prøver å hjelpe ungdommer. De har kommet opp på et høyt nivå. Det ser ut til at de voksne i UmV kan fungere som viktige rollemodeller for Khalid i soningsperioden. Khalid nevner også i førstegangsintervjuet at dersom han hadde *hatt kontakt med sånne karer* da han var yngre *i stedet for de tullingene* [tidligere kriminelle venner som han føler presset ham inn i kriminalitet] tror han at han ikke hadde vært der han er i dag.

Khalid andre gang

”Det er alltid uflaks med meg”

Da vi møter Khalid til andre intervju, har han sonet ferdig straffen hos UmV. Det synes han er bra: *Så kan jeg puste*. Det er bare noen dager til han skal i fengsel. Det er fortsatt dette som bekymrer ham. For det blir store problemer, ikke først og fremst for ham, men for de andre; for familien, når han skal inn for å sone. Hvordan skal familien klare seg: *Det er ikke bare meg, ikke sant. Det er andre også, som er avhengige av meg, sånn sett. Mamma jobber ikke, pappa har mista jobben sin.*

Har så UmV i soningsperioden gått inn i Khalids familiesystem med praktisk hjelp? UmV har i soningsperioden forsøkt å få gjort om siste del av Khalids soning i fengsel til elektronisk kontroll. Slik kan han sone hjemmefra. Dermed kan han fortsette å forsørge familien ved å jobbe. Et av kravene for å få sone med elektronisk kontroll er imidlertid forutsetningen om fast jobb. Khalid fikk i soningsperioden hjelp av UmV til å søke permisjon fra jobben sin. Han fikk avslag på søknaden sin. Han mistet faktisk jobben sin fordi han må sone. Dette er han svært bitter på sjefen sin for. Han føler han ikke har blitt behandlet rettferdig. Selv om det ikke ble noe av den elektroniske soningen er Khalid glad for at UmV forsøkte å ivareta ham: *Jeg er glad de prøvde i hvertfall, men det gikk dårlig. Det er ikke dems feil. Det er han sjefen, han idioten.* En annen ting Khalid forteller han fikk hjelp av UmV med var gjeldssanering: *Det er jo bare et par [regninger] igjen.*

Fordi Khalid skal i fengsel, opplever at han at han er i ferd med å bli det motsatte av sine ønskede selv: Å være en god far og en god sønn. Familien har imidlertid sagt at de vil besøke ham i fengselet. På denne måten kan han beholde kontakten med barnet sitt. Men samtidig ønsker han ikke at de skal se ham slik. Selv om Khalid fortsatt bekymrer seg for moren sin, er han i andregangsintervjuet mer nyansert i sine tanker om sitt ansvar og mulighet til å få hit kona fra hjemlandet:

Men av og til så tenker jeg: ”Faen du er dum”. Av og til så må du tenke på deg sjøl først, og så andre. Det er sånn det fungerer nå. Vi er ikke 1800-tallet. Vi er i 2008 nå.

Vi ser her at Khalid begynner å bli en bedre balansekunstner mellom foreldrenes og sin egen her og nå hverdag. Khalid har i soningsperioden også begynt å få et mer nyansert forhold til sin far. Han ser ikke like ned på farens yrke som renholder. Han snakker til og med om kanskje en gang i fremtiden å starte et vaskefirma sammen med faren. Khalid sier at UmV støttet opp under dette: [Ansatt] sier: *”Bra idé”*.

Én av de ansatte hos UmV har også lovet Khalid å holde kontakten mens han er i fengsel. Dette er han fornøyd med: *Det var snilt av han*. Khalid føler at den ansatte han hadde mest kontakt med har vært der for ham og at han har kunnet prate med ham: *Det er sånn, han lytter på deg, og da vil man fortelle, ikke sant. Han er sånn: "Hvis det er noe, bare ring. Alltid, uansett hva det er"*. Så, *det er det jeg likte ved han*. Her ser vi at det ser ut som Khalid har følt han har fått en stabil støtteperson som han savnet da vi møtte ham første gangen. UmV har i soningsperioden utgjort et mikrosystem som ivaretar ham på måter familien ikke har kunnet.

Khalid har også begynt å få noen positive tanker om fremtiden: *Jeg er helt fri når jeg kommer ut. Alt begynner på nytt*. Men likevel har han fortsatt et fryktet selv om å være kriminell når han slipper ut av fengselet: *Når jeg kommer ut, jeg har ikke jobb. Hva faen tror du jeg skal gjøre? Kommer enten til å gå den rette eller gale vei. Den gale er lettere*. Det fremstår som Khalid har hva en kan kalle en ytre kontrollplassering. Det er dette fryktede selvet Khalid hele tiden kommer tilbake til. Han føler han ikke får noe igjen for innsatsen han gir: *Det er alltid uflaks med meg*.

UmV har i soningsperioden fokusert på å hjelpe Khalid med det også vi vurderer som det Khalid hadde mest behov for: Få sone en del av dommen i "frihet". UmV har, slik Khalid beskriver sine erfaringer, forsøkt å bidra med å redusere Khalids stress og bekymringer her og nå. Khalid nevner ikke noe om systematisk hjelp med f.eks. familie, utdanning og andre fremtidsplaner. Samtidig nevner han at UmV synes det var en bra idé med vaskefirma.

Ismail første gang

"Jeg kan ikke se min egen fremtid"

Første gang vi møter Ismail fremstår han usikker på hva han vil bruke livet sitt på fremover: *Jeg vet ikke hva jeg klarer liksom, eller liksom hva jeg, hva jeg vil bli. Så jeg kan ikke se min egen fremtid*.

En ordentlig fremtid kan ikke være bygget på kriminalitet

Ismail uttrykker mål og ønsker for fremtiden som han mener *alle andre* har; en *ordentlig fremtid* med *bil, kone, hus* og god *økonomi*. Han er klar på at han ønsker seg kjæresten som en del av fremtiden sin: *Fordi hun er skapt for meg*. Det som står frem som et tydelig ønsket selv gjennom hele intervjuet er at han vil leve livet sammen med kjæresten. Samtidig er han opptatt at han ikke vil livnære kjæresten og eventuelle barn gjennom kriminalitet:

Jeg hadde ikke klart å gi, eller kjøpt mat og drikke til dama mi som er penger som ikke er ærlig tjent. Det er viktig å kunne utdanne seg og bare ha noen inntekt så man kan forsørge kona og barna sine. La

oss si hvis jeg hadde hatt en datter da, jeg hadde aldri latt henne gifte seg med en, eller være sammen med en gutt som ikke har noen fremtid.

Å (for) bli kriminell fremstår derfor hos Ismail som et klart fryktet selv. Han forteller at han synes det er *skam og flaut* å bli kjent igjen av politiet. Han har derfor forsøkt å endre utseende: *Hadde helt annerledes hår skjønner du. Jeg bare skinner meg, bare for å, prøve å unngå å se ut som meg selv.* Ismail har et ønsket positivt selv som fremgår som klart og sterkt, det å leve livet sammen med kjæresten der kriminalitet ikke må inngå.

Et selv uten vold

Ismail er dømt for å ha utøvd vold i en konfliktsituasjon. Samtidig har han ikke klare strategier eller delmål for hvordan han vil unngå å benytte vold igjen. Men han forteller at interessene har endret seg i vennegjengen: *Før så var det, handlet liksom livet til de gutta der, det var sånn bråke med hverandre da. Nå så er det helt ferdig. Det er ikke noe.* Han sier samtidig at det ikke hadde vært aktuelt å bryte med disse vennene: *Kan ikke bare si: "Hadet", kan ikke bare glemme dem.* Ismail forteller også at han ønsker å holde seg unna bråk: *Man får respekt av å være en ordentlig person. Liksom ha en framtid. Egentlig så er jeg glad for at jeg forsto det nå, enn at jeg hadde forstått det om tre – fire år. Da hadde det blitt forskjell.* Vendepunktet for at han begynte å tenke negativt på vold var den dagen han forsto hvordan handlingene hans påvirket mennesker rundt ham, spesielt moren:

Liksom jeg har sett moren min gråte, sitte foran meg å gråte. Skam. Kan ikke bare si henne at ikke skal gjøre det igjen, må vise det. Man må jo tenke på familien sjøl. Det er det viktigste av alt.

Etter dette begynte han å tenke på hvordan familiene til de han hadde vært i bråk med også må ha hatt det vanskelig når sønnene har kommet hjem med "blåveis":

Så tenkte jeg: "Han går jo hjem med blåveis. Moren hans, selv om det er liksom en jeg ikke liker, moren hans sitter og er lei seg på grunn av at sønnen min er skada". Liksom, jeg gir faen i de jeg har slått, men liksom foreldrene. Skjønner du? Det er, da jeg så min egen mor gråte foran meg, da tenkte jeg: "Det her, er ikke bra", skjønner du?

En viktig del av oppholdet hos UmV, slik vi ser det, må være å forsøke å hjelpe Ismail til å utvikle andre handlingsalternativer enn vold i konfliktsituasjoner.

Yrkesrettet identitet

På nåværende tidspunkt er Ismail ennå ikke ferdig med videregående. Han har problemer med skolen:

Det er egentlig litt vanskelig med skole. Er ikke noe for meg. Det er kjedelig. Jeg klarer ikke sitte stille. Jeg har egentlig ikke, vært i noen av de timene, skjønner, siden jeg heller, jeg bare sitter i kantina jeg, med venner.

Det er det sosiale samværet er det han liker best med skolen: *Det er et jævlig bra møtested da for venner. Jeg kan sitte i kantina dagen lang og prate liksom.* Ismail skulle egentlig gått i tredje klasse, men går fortsatt i første. Følelsen av å ha kastet bort mange år virker som en annen grunn til at han ikke vil satse på skolen. Det virker som han nå ser for seg en mulig fremtid i militæret: *Utdanne meg innenfor militæret. Siden der så bruker man kroppen sin. Man sitter ikke bak en pult fra åtte til fire og skriver.* Ismail hadde imidlertid et fag han følte han mestret på skolen: *Engelsk, fikk femmer i engelsk muntlig og skriftlig.* Men han er ikke klar over at det er mulig å ta en utdanning i dette: *Jeg kan ikke bare utdanne meg innenfor engelsk, det ser ikke helt bra ut.*

Ismail tenker å verve seg når han fyller atten: *Jeg må bare vente til jeg fyller atten år.* I militæret tenker han at han kan *utdanne seg til noe førstehjelpsgreier.* Han nevner også et annet ønsket selv når det kommer til yrkesvalg, nemlig et ønske om å leve av hobbyen sin: *Jeg pleier å skrive tekster eller spille inn musikk og rap som man kaller det, skjønner, så ja. Jeg bruker mye tid på å skrive, og være innpå studio og sånn med venner.* I dette nedlegger han mye tid og arbeidsinnsats. Ved spørsmål om dette er noe han kunne tenke seg å leve av, virker han tilbakeholden. Delmål eller strategier Ismail har for å nå sine yrkesrettede mulig selv virker vage. Men han vet at han ikke vil tilbringe fremtiden sin med å *sitte bak kassa på KIWI.*

På nåværende tidspunkt fremstår det som Ismail ”driver” i tilværelsen. Tiden han tilbringer på skolen virker å være kun for å ha noe å fylle dagene med. Han har også vage tanker om hva han vil og hvilke strategier og kompetanse han trenger for å komme seg dit.

Utfordringer om endring vi mener det er viktig at UmV griper fatt i

Hva mener vi det er viktig å systematisk veilede og hjelpe Ismail med i soningsperioden? For UmV kan det å hjelpe Ismail i å avklare noen realistiske fremtidsmål som han kan føle seg motivert for å holde fast ved, være en viktig del av oppholdet. Musikk er en stor interesse for Ismail. Kanskje UmV kan råde han i forhold til skolevalg som vil passe bedre for denne interessen: F.eks. ”Musikk, dans og drama”-linjer. I tillegg må oppgaven være å utvikle en identitet der vold ikke er en sentral dimensjon. Det vil derfor være viktig å få ham til å se andre mulige løsninger på konfliktsituasjoner enn voldshandlinger. Ismails egne forventninger til UmV er at han tror det kommer til å bli *sosialt* der og at han må *vaske litt.*

Ismail andre gang

”Det kommer en dag”

Ismail har fullført straffen hos UmV da vi møter ham andre gang. Han har nå bestemt seg for å ta et friår fra skolen: *Akkurat nå driver jeg jo ikke med noe spesielt siden jeg har tatt et friår fra skolen, også nå så er jeg på utkikk etter jobb.* Han ønsker å jobbe fulltid, og holder derfor på med å sende ut søknader til: *Klesbutikker, Narvesen, Seven-Eleven, kiosker, bensinstasjoner, over alt.* Ved spørsmål om hva han kunne tenke seg å jobbe med hvis han kunne velge fritt svarer han som sist: *Jeg vet ikke jeg. En type jobb hvor man bruker energien sin på en positiv måte, enn å bare sitte bak kassa på KIWI.* Han innser at det er vanskelig å få jobber som han opplever som meningsfulle uten utdanning: *Det er jo litt vanskelig å få det når man ikke går på skole eller har noen utdanning fra, eller kunnskap, om det man søker på da. Du skjønner hva jeg mener.* Ismail vurderer videre studier, men samtidig sier han at skole ikke er noe for ham. Han tenker fortsatt på å gå inn i militæret, men nå kun dersom han blir innkalt. Ismails friår virker å være en løsning på en rolle han ikke trivdes i: Å være student. Det kommer ikke klart frem av Ismails svar om avgjørelsen om et friår ble tatt i samråd med UmV eller ikke.

Å råde Ismail til å prøve seg på en videregående linje som han kunne finne mer motiverende, f.eks. musikk, og på denne måten holdt han på sporet med å ta en utdanning ville ha vært i tråd med Ismails ønsker om fremtiden. For det mulige selv som kommer best frem ved annengangsintervjuet er hans ønske om å kunne leve av musikken. Musikken er hans håp for fremtiden. Dette har han nå en hemmelig strategi for hvordan han kan oppnå:

Men planen har jeg holdt i skjult lenge egentlig, men det skal komme ut, skjønner du. Så skal dere sitte en dag også tenke: ”Nei, vi satt jo med han Ungdom Mot Vold den dagen”, skjønner du. Det kommer en dag!

Nå har Ismail tatt seg et friår fra skolen og er arbeidsløs; mesteparten av tiden hans går med til musikk. Dette er noe han gir inntrykk av å ha en sterk motivasjon for å drive med. Han opplever nesten musikken i form av et kall: *Det er en gave fra Gud.* Tekstene kommer av seg selv: *Bare liksom, gir du meg en penn og papir nå, så skal jeg skrive en tekst, en hel side til deg, uten at jeg tenker over det, det bare kommer.* Slik vi ser det, har soningsperioden gjort Ismail mer klar over at det er musikk han vil drive med. Musikk er en kjernedimensjon i hans mulige positive selv.

Ismail er opptatt av at han vil *fikse ting selv* i stedet for å *spørre andre om hjelp*. Gjennom hans beskrivelse synes det likevel som UmV har klart å danne en relasjon til ham som gjør at det virker naturlig for ham å komme dit for å få veiledning:

Jeg sånn som, sånn som i dag da, så kom jeg hit bare, bare for å komme hit, skjønner du. Det er ofte jeg tar meg en tur innom egentlig. I dag, så kom jeg for å få hjelp angående, jobbsøknad.

Han mener også det er mange ungdommer i Oslo som savner noen å prate med:

Liksom mange ungdommer her i Oslo opplever at ingen gidder å høre på dem. Så hadde dem hatt noen å fortelle ting til, noen. En person de kan fortelle alt til, skjønner du. Siden det er ikke alt en kan fortelle til foreldrene sine, skjønner du.

Ismail gir uttrykk for at de ansatte hos UmV er blitt viktige veiledere for ham. Det å jobbe med ungdom er også noe Ismail egentlig kunne tenke seg å jobbe med selv:

Jeg kan ikke få den jobben jeg egentlig vil ha nå da, skjønner du. Jeg hadde likt å jobbe med ungdommer; prate med dem, høre hva dem har å si. Enn at ingen hører på dem, og de blir bare gale i hodet, skjønner du. Men den jobben der, må man utdanne seg for å få, skjønner du. Men det hadde vært det beste egentlig. Det hadde vært topp, skjønner du, å jobbe med ungdommer.

Det han liker best med UmV er det sosiale miljøet: *Folka her*. Han har hatt flere samtaler med de ansatte, men ut ifra hva han forteller gir han ikke tilbakemelding på å ha reflektert særlig rundt meningen med disse: *Nei, jeg vet ikke jeg*. Ved spørsmål om hva han har lært mens han har vært her, nevner han: *Å vaske og bruke mopp*. På mange måter kan valget hans om å ta et friår, virke som en utsettelse. Det positive er at UmV er et tilbud som han bruker, og sånn sett kan UmV være en viktig ressurs for ham senere.

Ismail fremstår imidlertid lite reflektert over hva UmV har gjort for ham. Samtidig ser vi at UmV her har gitt ham et sosialt miljø, en sosial tilhørighet med voksne rollemodeller som har betydd mye for ham.

Rayan første gang

”Det føles som tiden har stått stille”

Da vi møter Rayan første gang forteller han at de siste årene har gått med til soning og rettssaker: *Det føles som tiden har stått stille*. I tillegg til å sone ferdig samfunnsstraffen hos UmV venter han på avklaring i om han får en dom til.

Fast jobb

Rayans plan etter han er ferdig med all soning er å skaffe seg en *fast jobb*. Han har ingen konkrete planer om hva slags jobb. Men Rayan har et ønsket selv om å ha en jobb som: *Ikke er så ensformig. Der jeg kan trives, hvor arbeidsmiljøet er bra*. Rayan liker ikke tanken på å få penger fra foreldrene, eller å motta støtte fra *sosialen*. Han har derfor hatt en klar strategi

knyttet til det å få jobb når han er ferdig: Kontinuerlig å jobbe ved siden av all soning han gjør:

[Jeg] jobba sånn at jeg fikk en attest da, i den perioden der jeg jobba samfunnsstraff, så ikke at det står liksom 0 da på CVen, at jeg ikke har jobba eller gjort noen ting i det tidsrommet, det, da fucker jeg off.

Det synes å være flere grunner til at Rayan mener at dette er lurt. Han får arbeidserfaring og han slipper muligens å oppgi at han er straffedømt. Rayan har fullført videregående. Men han har på nåværende tidspunkt ingen planer om å ta høyere utdanning:

Før da var det sånn grafisk designer som var målet mitt. Nå som jeg har brukt mye energi på andre ting da og ligger langt etter da kan jeg heller bare drite i det. Heller bare tenke på en annen jobb som du kan trives med.

Å være en god venn

Rayan angrer ikke på det han har gjort. Men han ser at det var galt ut fra loven: *Jeg har ikke angra på ting jeg har gjort, men jeg har liksom, ut fra lover.* Han rettfærdiggjør noen av sine kriminelle handlinger med at han stilte opp for vennene sine: *Prinsippaker.* Rayan uttrykker et sterkt ønske om å være en god venn. Dette er noe av grunnen til at han har deltatt i kriminelle aktiviteter:

Det er et sånt kjipt dilemma. For det er ikke alltid du har oppsøkt det selv. Men jeg har bedre samvittighet for at jeg stilte opp for vennene mine, altså at jeg soner her nå, enn å stikke fra dem. Når du blir dømt, så må du stå for det, og da kan jo folk tro hva de vil liksom.

Som drøftet i teoridelen er en del av det å ha en moden identitet å kunne stå for egne verdier (grenser) og følge disse uavhengig av hva andre mener. For Rayan synes det som om han er i en prosess hvor han ennå ikke ser at det å være en god venn ikke nødvendigvis er synonymt med å følge dem i alt de gjør. Rayan har forsøkt flere konkrete strategier for å komme ut av det kriminelle miljøet: F.eks. å slutte å tilbringe tid med sine kriminelle venner og være i områder hvor de er.

Kan drive litt sånn fortsatt når man er ung

Det å fortsette med kriminelle aktiviteter er *fristende* for Rayan. Det gir han: *Lettvinte penger, det var utfordrende og spennende.* [Det var] *et slags engasjement, selv om det ikke var så positivt.* Han mener også at han egentlig ikke trenger å ta det endelige valget om han vil slutte helt ennå: *Kan drive litt sånn fortsatt når man er ung.* Han ønsker likevel ikke å fortsette sånn til han: *Blir 40.* Rayan tenker det vil være skamfullt å ha et rykte som kriminell når han blir voksen, og at dette kan påvirke eventuelle barn: *Jeg vil heller leve normalt, og ikke ha sånn der.... Jeg mener, når jeg får barn, at folk skal gjenkjenne deg som i det miljøet.* Det synes som at det å bli dømt har fått ham til å reflektere mer over de negative konsekvensene for ham

selv: *En jobb som kan ta femten, tjue minutter kan du tjene flere tusen på, men du kan sitte å sone en lang tid ikke sant.*

Gjennom intervjuet bruker Rayan ofte formuleringer knyttet til egne valgmuligheter: *Jeg har valget.* Han oppleves som en person med egen kontroll. Han har et reflektert forhold til sin deltakelse i kriminelle situasjoner. Rayan tar mye av ansvaret for de situasjonene han har havnet i: *Det er jeg som har satt meg selv i syke situasjoner.* Dette er viktig, for Rayan vet at han kan være den som bestemmer over eget liv. Han kan ha kontrollen.

Rayan har også tenkt på hvordan oppholdet hos UmV kommer til å bli: *Sette opp en fremtidsplan da, tenke over ting og jobbe med ting.* Han planlegger å prøve å få orden på økonomien sin mens han soner: *Sånn at jeg kan få lån da, til å kjøpe et hus.* Som strategi eller delmål for å oppnå dette ønskede selvet, har han meldt seg på gjeldsrådgivningskurs fordi han har gjeld. Rayan er bekymret for om han kommer til å treffe på personer som han har begått kriminelle handlinger sammen med, eller har hatt konflikter med, hos UmV: *Om jeg kommer til å møte folk som jeg har drevet kriminelle ting med, og for eksempel jeg kan ha hatt noe imot ikke sant, så er uvenner. Det er negativt da.*

Utfordringer om endring vi mener det er viktig at UmV griper fatt i

Hva mener vi det er viktig å hjelpe Rayan med? En viktig oppgave for UmV, slik vi ser det, vil være å støtte ham i prosessen med å styrke og følge egne moralske grenser uavhengig av hva andre mener. Slik kan han bli, mener vi, bedre rustet til å trekke seg ut av situasjoner som kan få kriminelle konsekvenser. I tillegg vil det være fornuftig for UmV å støtte ham videre i prosessen med å utvikle kompetanse og mestringsstrategier for å nå sine fremtidsplaner om å få fast jobb. Dermed kan han bli gjeldsfri.

Rayan andre gang

”Jeg må få en litt sånn støtte da, for å komme riktig fram, på riktig måte”

Da vi møter Rayan for andre gang forteller han at han er frifunnet i den siste saken han skulle i retten for: *Jeg ble drittglad.* Det virker som dette har gjort han ekstra motivert til å få orden på livet sitt i soningsperioden:

Jeg skal betale ned litt gjeld nå, frem til samfunnsstraffen er ferdig. Så har jeg mulighet for lån også videre, ikke sant. Så det er gått dritbra liksom. Det vi skal sikte på nå er å skaffe en jobb. Kanskje få fast jobb til den dagen jeg er ferdig. Jeg må bare stå på du vet, jeg har gjort så mye dritt jeg, så at, ikke dritt, men jeg har vært så slapp og sånn, men jeg har liksom ikke følt at jeg kan skaffe meg en heltidsjobb, fordi at jeg har alltid hatt de der dommene hengende over meg. Sånn som dette her, det er jo det eneste

jeg tenker motiverer meg, er at jeg blir ferdig med samfunnsstraffen, at jeg kan gå fri, men jeg har ikke lyst til å gjøre det. Så det er liksom, det er motivasjon, men det er det som er egentlig målet da.

Rayan sier at han har kjedet seg mye mens han har vært hos UmV. Men samtidig sier han at det har vært fint å ha mye dødtid for da har han fått motivert seg selv til å få orden på gjelden sin: *Sitter man hjemme så tenker man ikke på, da vil man ikke tenke på regninger og alt sånn der.* Rayan later til å være godt i gang med å finne strategier og utvikle delmål for å nå de håp og fremtidsmål som han la frem i det første intervjuet om jobb og gjeldssanering. Han har ordnet med nedbetalingsplan for gjelden sin: *Skal nedbetale litt hver måned.* I tillegg har han kontaktet NAV for å få hjelp i prosessen med å søke jobb. Begge deler er ordnet i den tiden han har vært hos UmV. Han virker glad for den støtten han har fått hos UmV til å ta tak i livet sitt: *Jeg er egentlig ikke dum liksom, det er bare det at jeg må få litt sånn støtte da, på å komme riktig fram, på riktig måte, enn å prøve å finne det ut selv, fordi det er vanskelig.* Rayan beskriver hvordan de ansatte hos UmV gikk frem for å hjelpe ham: *Vi har lagd en plan sammen [med] noen stikkord: Skaffe jobb, betale regninger. Så nå går vi gjennom de her. Så det er ganske fint.*

Har Rayan endret seg i soningsperioden? Rayan uttrykker at tiden så langt hos UmV har lært han å komme *mer tidssnok*, være mer: *tålmodig, og gjøre ting når jeg tenker at jeg må få gjort det liksom* [ta mer tak i ting]. Han påpeker at den ytre strukturen knyttet til det å ha samfunnsstraff har ”tvunget” ham til å følge opp: *Jeg har ikke noe valg. Jeg vet ikke om det er sunn terapi eller ikke jeg.* Rayan har fått en del hjelp med gjeld av UmV, og de har også startet et samarbeid med å fokusere på å skaffe fast jobb.

Rayan nevner også bekymringer knyttet til tiden fremover. Hans bekymringer viser at han har utviklet balanse og mer langsiktige mål. Negative og positive mulige selv er mer avklart og nyansert. Det er nødvendig å ha orden på økonomien: *Hvordan skal jeg skaffe meg en felles økonomi med dama? Det er veldig viktig å ha en økonomi da, sånn for eksempel at ikke en av oss bruker penger vi ikke har råd til.* Bekymringen Rayan her uttrykker viser at han har innsett at han må unngå ny gjeld. En kan ikke bruke penger en ikke har. Han har også tenkt på: *Å skaffe sparekonto.* Rayan håper at kjæresten vil ta sparingen like seriøst som ham. En annen bekymring dreier seg om ikke å få jobb: *usikker på hvordan jobb jeg skal ha etterpå.* *Jeg kan ikke få det jeg peker på vet du.* Nå er han mer reflektert på at han har liten utdannelse. Han virker også nå å være mer reflektert på hva de kriminelle vennene holder på med: *De vil gjøre gjøre ting utafør det lovlige ikke sant, som ikke er noe farlig i den forstand, men det gir konsekvenser hvis det skjer noe ikke sant.* Derfor tenker han å holde seg unna disse vennene

og heller være sammen med venner som ikke begår kriminelle handlinger. Som vi ser har UmV klart å gripe fatt i de utfordringene Rayan nevnte ved førstegangsintervju.

Emre første gang

”Da, da er jeg norsk statsborger”

Om å få bli norsk statsborger

Da vi møter Emre ved første intervju har han en stor bekymring som preger alle hans tanker om fremtiden. Dette er at han har fått beskjed om at han skal kastes ut av Norge. Emres mest fremtredende mulige selv er ønsket og håpet om å få *bosetningstillatelse* i Norge som senere kan føre til at han blir norsk statsborger. Han skjønner at han må vente en stund før han kan få statsborgerskap, i og med at han har gjort noe kriminelt. Han håper at dette ikke har ødelagt for muligheten hans til å få bosetningstillatelsen i orden. Emres strategi og delmål for å oppnå disse ønskede mulige selv er å være en *ordentlig mann, som har ordnet opp i livet sitt*. Som forbilde har han sin far: *Skal gjøre livet mitt videre som pappa har gjort*. I dette legger han en som *gjør noe for Norge* og som *kan passe på* familien. Dette mulige selv er balansert av frykten for å bli tvangssendt ut av landet, noe han ser kan skje hvis han ikke holder seg på *den rette linje*. Emre vet at sjansen for å få bli i landet er mindre dersom han gjør noe kriminelt: *Nå må jeg skjerpe meg liksom*. Han har derfor sluttet med narkotika. Rundt seg har han også viktige støttepersoner i familien som gjør det de kan for at han ikke skal falle tilbake: *De sjekker meg hele tiden*. Disse kan virke som en beskyttende faktor i hans nærmiljø.

Å ha noe å gjøre

Den største risikofaktoren i Emres liv er at han ikke har noe å gjøre. Dette gjør at han kjeder seg, og dermed har et fryktet mulig selv om å begynne å ruse seg igjen: *Det er jeg redd av hele tiden*. Som en strategi for å fylle dagene med noe, og dermed ikke tenke så mye på det å ruse seg, ville han begynne å trene. Men Emre fikk ikke medlemskap på treningssenter. Han manglet bosetningstillatelse. Dette synes han er håpløst: *Faen liksom, du må ha opphold for det og*. Slik vi ser det er det derfor en viktig oppgave for UmV å hjelpe Emre med å finne noe meningsfullt å fylle dagene med. F.eks. kan de lære ham treningsteknikker han kan gjøre på egen hånd slik at han ikke er avhengig av å gå på treningssenter. Samtlige av de ansatte hos UmV trener også aktivt, og de bruker enkelte ganger treningsaktiviteter for å nærme seg ungdommen.

Emre har et ønske om å *bli ferdig med videregående* slik at han på sikt kan oppnå sitt mulige selv om å bli *bilmekaniker*. Dette er et ønske han har både fordi han *elsker* biler og fordi han

vil ha en jobb så han kan *forsørge seg selv*. Dette mulige selvet er balansert av redselen for å måtte fortsette å *leve på* familien, slik han gjør nå. Han føler *skam* ved alltid å måtte spørre dem om penger hvis han trenger noe. Ønskede selv som skole og jobb ligger litt lenger frem i tid for Emre, fordi han ikke har mulighet til å gjennomføre dette før han får bosetningstillatelse i Norge.

Utfordringer om endring vi mener det er viktig at UmV griper fatt i

Emre virker motivert for endring i livet sitt: *Jeg velger liksom riktig vei*. Emre ønsker hjelp fra UmV, men vet ikke helt hvordan de skal få hjulpet ham så lenge han ikke har bosetningstillatelse. Han angrer på tiden han har kastet bort: *Har veldig mye tanker på hodet mitt at kunne jeg ha blitt sånn? Kunne jeg blitt sånn? Kunne jeg gjort det i dag?* I forhold til å oppnå sine ønskede mulige selv og unngå sine bekymringer, synes Emre å ha en opplevelse av selv å kunne påvirke situasjonen han er i: *Jeg kan velge*, noe som indikerer en opplevelse av håp for fremtiden. UmV kan ikke gjøre noe med Emres bosetningssituasjon. Slik vi ser det, er det rus, jobb og økonomi som UmV må ta tak i.

Emre andre gang

”Jeg skal bli noe stort”

Da vi treffer Emre for andre gang, har han oppnådd sitt høyeste ønskede selv: Han har fått bosetningstillatelse. Emre er ferdig hos UmV og holder nå på å finne ut av hva han vil gjøre fremover: *Jeg er ingen ting, skjønner du*. For oss synes imidlertid Emre nå å være klar for å legge planer og strategier for livet fremover. Han trenger ikke lenger å bekymre seg for om han får bli i landet eller ikke. Emre legger klart frem sine delmål. Han vil fullføre skolen for å kunne bli bilmekaniker. Men først vil han skaffe seg jobb, slik at han kan nedbetale gjeld han har. Det å ha en gjeld føler han er *stress*, og gjør at han *ikke kan sove*. Emre lever fortsatt på familien. Det er noe han ikke liker. Han har derfor fortsatt et ønsket selv om å bli som sin far; en som kan forsørge seg selv og familien: *Jeg skal bli noe stort.... Jeg vil bli som.... faren min*. Dette er balansert av frykten om å ikke kunne ta vare på seg selv og sin familie økonomisk.

Redselen for å begynne å ruse seg igjen er imidlertid også i det andre intervjuet et fryktet mulig selv Emre har. Det største hinderet for at han skal klare å holde seg unna narkotika, er at han ikke klarer å oppnå noen av sine ønskede selv i nær fremtid, slik at han mister motivasjonen og gir opp: *Jeg er redd for å ... begynne med [narkotika].... Med en gang jeg tenker [sier beløp på gjeld] jeg bare må gi opp, ja*. Han frykter også at han kan begynne å

selge narkotika igjen hvis han ikke får seg noen jobb: *Så jeg går på gata og selger.... Jeg vet at det er en ikke riktig ting å gjøre det og, men jeg ødelegger meg sjøl, men kanskje jeg kommer til å si: "Ja, fuck, fuck den også".* Emre har vært i flere situasjoner de siste månedene hvor muligheten for å ta narkotika har vært tilstede, men han sier han klarte å holde seg unna: *Jeg fikk tilbud. Jeg bare "Jeg slutta".* Han er glad for at han har klart å holde seg unna hittil og håper han vil klare det videre: *Så inni meg jeg er, jeg er en av dem [som klarer å holde seg unna], også er jeg veldig glad.*

Emre forteller at UmV har lært ham å takle voldssituasjoner på en ny måte. Han har nå gjort seg opp noen tanker om hva han vil gjøre hvis han havner i en sånn situasjon: *Jeg kommer til å si: "Vent!" Jeg løper.... Jeg tror ikke jeg klarer å slå heller... det er skam, skam å slå.... hvis jeg kommer i sånn situasjon eller hvis noen slår meg, eller hvert fall jeg ringer politiet.*

En annen ting Emre sier han lærte av UmV var fordelene med å kvitte seg med kredittkort:

De hjalp, de fortalte: "Dere kommer til å slite med det". Veldig mye ting og tang sånn at, som jeg gjør også nå da, som jeg gjør også nå da at ja, liksom, at jeg har levert dem tilbake igjen, VISA og ja.

Det at han har forstått at han ikke må sette seg i mer kredittgjeld er viktig for Emre som har mye gjeld fra før som han ikke klarer å betale tilbake. I løpet av oppholdet ser vi at UmV har tatt tak i Emres problemer med økonomi. UmV har hjulpet ham med utsettelse på nedbetaling av gjelden, men denne har han ikke startet på. Først må han få en jobb. UmV hjalp Emre med å skrive jobbsøknader:

Og forteller dem også hva at hva gjør at hva jeg sliter med, hva hva skal jeg gjøre. De hjelper meg masse, de hjelper meg veldig mye.... med jobb og sånn eller skrive brev og søknad og diten og datten. Men da hadde jeg ikke bostedning eller jeg hadde ikke, da gir de ikke.

Som nevnt, UmV har klart å ta tak i de problemene Emre hadde som det var mulighet å gjøre noe med i soningsperioden. UmV har ikke kunnet hjelpe han med skoleplass og fast jobb, fordi han ennå ikke hadde bostedningstillatelse.

Oppsummering

Samtlige av de domfelte forteller om ønsker, bekymringer og forventninger knyttet til sin egen fremtid. De ønskede mulige selv varierer med hensyn til innhold, fra f.eks. det å ta høyere utdanning, til det å være en god far. Som det går fram av førstegangsintervjuene hadde alle de domfelte ønskede selv innenfor rammen av det å være lovlydig. Disse mulige selvene fremstår ved soningsstart som konstruktive, moralske og samfunnsreflekterte: Ungdommen ønsker å ta vare på seg selv, sin familie og er opptatt av å ha positive mellommenneskelige

relasjoner. De har ikke som mål om å forbli kriminelle. Tilbakefall til kriminalitet er heller noe de domfelte uttrykker bekymring for. Dermed samsvarer ønskene de har med det å være en ansvarlig samfunnsborger. Resultatene viser at de positive selvne ungdommene uttrykte i det første intervjuet styrkes i samfunnsstraffperioden. Samtidig viser resultatene at ungdommene hadde lite klare delmål for hvordan de skal mestre voksenrollen ved førstegangsintervjuet. Det å ha mindre delmål på veien kan imidlertid gjøre at de overordnede målene blir mer gjennomførbare å nå. Det kommer frem at perioden hos UmV har gitt klarere delmål, f.eks. ved å gi alternativer til ikke-voldelig konfliktløsning, mestre skolen osv. Resultatene viser videre at ungdommene er blitt mer realistiske i forhold til muligheter og den graden av egeninnsats som må til for å kunne oppnå både delmål, og mer langsiktige mål. Ungdommene begynte å tenke mer systematisk over langsiktige konsekvenser av sine handlinger. De utviklet mer balanserte selv. Resultatene viser oppsummerende at erfaringene i soningsperioden er svært nyttige for det å skulle mestre et liv uten kriminalitet.

Metodiske begrensninger

Av praktiske grunner ble to måneder satt som kriterium for minstetid mellom første - og annengangsintervju i denne undersøkelsen. To måneder er altfor kort tid til å si noe om endring og om en endring vil vare. Men tidsrammene våre som masterstudenter tillater ikke lenger tidsbruk. Vår evaluering begrenser seg til å gjelde de virkninger ungdommene har hatt av soning hos UmV frem til annengangsintervjuet.

En annen innvending kan være at vi skulle ha brukt andre tilnærminger for å undersøke prosessen og effektene av UmV og KAMP. Kriminalomsorgen og de ansatte i UmV kunne f. eks. også blitt inkludert. Vi kunne også valgt andre metoder. Vi har imidlertid valgt å få frem ungdommens opplevelser og endringer.

Ungdommen gir bare positive tilbakemeldinger om UmV. Var det da slik at ingen av dem hadde noen negative erfaringer? Kan vi ha påvirket resultatene i en mer positiv retning? Eller kan det avhengighetsforholdet ungdommen har i forhold til UmV ha bidratt til de positive svarene? Dette er viktige spørsmål å reise. Men vi vil trekke frem at den positive tilbakemeldingen til ungdommen synes meget viktig for dem.

I tillegg ser vi at vi som intervjuere kunne vært flinkere til å komme med oppfølgingsspørsmål som bedre fikk frem i hvilken grad ungdommen selv mente endringene deres bare kunne tilbakeføres til UmV/KAMP-erfaringene. Familieforhold og andre sosiale systemer kan også ha stor virkning i soningsperioden.

AVSLUTNING OG KONKLUSJON

De domfelte vi intervjuet gjennomførte alle soningsperioden sin. Med bakgrunn i resultatene vil vi trekke frem at det særlig er de trygge, stabile og omsorgsfulle relasjonene de inngår i med de ansatte som er viktige, som gjør at de alle gjennomfører samfunnsstraffen sin. Men også støtte i praktisk problemløsning, f. eks. hjelp til lekser, jobbsøking, gjeldssanering, etc. betyr mye for dem. Ungdommene lærer hvordan de senere kan løse lignende utfordringer på egen hånd. De utvikler seg mot å bli mer selvdrevne. Oppsummerende vil vi konkludere med at KAMP er et tiltak som skaper en mer positiv utvikling, og de domfelte forblir lovlydige i soningsperioden. Samtidig, bare en mer langsiktig oppfølging kan gi svar på om denne positive utviklingen fortsetter og videreutvikles.

UmV har også et tiltak STOPP som er et frivillig oppfølgingstilbud til ungdommene rett etter soningsperioden. En viktig forskningsoppgave nå er å følge ungdom som velger STOPP-tiltaket over en lengre tidsperiode. Det er i denne sammenheng viktig å være klar over at STOPP i dag er det eneste oppfølgingstiltaket etter samfunnsstraffperioden.

Ungdommene i denne undersøkelsen beskriver hvor viktig det er at de har blitt møtt med empati i en sårbar livssituasjon. Dette er en viktig tilbakemelding for alle som jobber med ungdom i Kriminalomsorgen. Det å møte et annet menneske der ”han er”, med respekt og en opplevelse av at de vil jeg skal få det best mulig fremover, kan oppsummeres som hovedresultatet i ungdommenes historier. Eller som én av de domfelte selv uttrykte det, å vise ungdommene at det finnes håp: *Morgendagen har nye muligheter.*

REFERANSELISTE

- Abrams, L. S., & Aguilar, J.P. (2005). Negative Trends, Possible Selves, and Behavioral Change: A Qualitative Study of Juvenile Offenders in Residential Treatment. *Qualitative Social Work*, 4(2), 175-196.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Balvig, F. (1995). *Kontrolbilleder: udvalgte tekster*. Holte: SocPol.
- Baumeister, R. F. (1986). *Identity: Cultural change and the struggle for self*. New York: Oxford University Press.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Britner, P. A., Balcazar, F. E., Blechman, E. A., Blinn-Pike, L., & Larose, S. (2006). Mentoring Special Youth Populations. *Journal of community psychology*, 34(6), 747-763.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bryman, A. (2008). *Social Research Method*. Oxford University Press.
- Carlquist, E., Nafstad, H. E., & Blakar, R. M. (2007). Community psychology in a traditional Scandinavian welfare society: The case of Norway. I S. Reich, M. Riemer, I Prilletsensky & M. Montero (red.), *International community psychology: History and theories*. (s. 282- 298). New York: Springer.
- Catalano, F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S., & Hawkins, J. D. (2004). Positive Youth Development in the United States: Research Findings on Evaluations of Positive Youth Development Programs. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 98-124.
- Christie, N. (1997). Sosial kontroll. I L. Finstad, & Høigård, C. (red.), *Kriminologi* (s. 91 - 98). Oslo: Pax Forlag.
- Christie, N. (2001). *Hvor tett et samfunn?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Cohen, S. (1994). Social control and the Politics of Reconstruction. I D. Nelken, (red.), *The Futures of Criminology* (s. 63-88). London: Sage.
- Colby, A., Ehrlich, T., Beaumont, E., & Stephens, J. (2003). *Educating citizens. Preparing America's undergraduates for lives of moral and civic responsibilities*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Colby, A., Sippola, L., & Phelps, E. (2001). Social responsibility and paid work in contemporary American life. I A. S. Rossi (red.). *Caring and doing for others: Social responsibility in the domains of family, work, and community*. (s.463-501). Chicago: University of Chicago Press.

- Coleman, J., & Hagell, A. (2007). *Adolescence, risk and resilience: Against the odds*. Chichester: Willey.
- Cross, S., & Markus, H. (1991). Possible Selves across the Life Span. *Human Development*, 34, 230-255.
- Csikszentmihalyi, M., & Larson, R. W. (1984). *Being adolescent: conflict and growth in the teenage years*. New York: Basic Books.
- Damon, W. (1983). *Social and Personality Development: Infancy Through Adolescence*. New York: Norton.
- Damon, W. (1999). The Moral Development. *Scientific American*, 281 (2), 72-78.
- Damon, W. (2004). What Is Positive Youth Development?. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 591(1), 13-24. *Special Issue: Positive Development: Realizing the Potential of Youth*.
- Damon, W. (2008). *Path to Purpose: Helping our children find their calling in life*. New York: Free Press.
- Darling, N., Bogat, G. A., Cavell, T. A., Murphy, S. E., & Sánchez, B. (2006). Gender, Ethnicity, Development, and Risk: Mentoring and the Consideration of Individual Differences. *Journal of Community Psychology*, 34(6), 765-779.
- Deci, E.L., & Ryan, M. R. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227- 268.
- Dunkel, C. S., & Anthis, K. S. (2001). The role of possible selves in identity formation: a short-term longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 24, 765-776
- Erikson, E. H. (1992). *Identitet. Ungdom og kriser*. København: Hans Reizels Forlag
- Finholt, S.M., H. E., Nafstad, & Blakar, R.M. (2008a). Becoming a pastor: A study of students of theology. Paper to be presented at Nordic Research Conference in Practical Theology, Løgum Kloster, Danmark, November 12 -14th, 2008.
- Finholt, S.M., H. E., Nafstad, & Blakar, R.M. (2008b). Ethical challenges in training professionals: A study of students of theology. Paper presented at Third international conference on teaching applied and professional ethics in higher education. Kingston University, London, 1-3 July 2008.
- Flick, U. (2002). *An Introduction to Qualitative Research*. London: SAGE Pub.
- Gergen, K. J. (1985). The Social Constructionist Movement in Modern Psychology. *American Psychologist*, 40(3), 266-275.
- Giorgi, A. (1985). The phenomenological psychology of learning and the verbal tradition. I A. Giorgi (red.), *Phenomenology and Psychological Research* (s. 23-85). Pittsburg: Duquesne University Press.
- Hagtvet, B. (2008). *Folkemordenes svarte bok: Politisk massevold og systematiske menneskerettighetsbrudd i det 20. århundret*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hauge, R. (1996). *Straffens begrunnelser*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Heath, S. B. (1982). What no bedtime story means: Narrative skills at home and school. *Language in Society*, 11(1), 49-76.
- Henriksen, P., & Haslerud, V. C. D. (2008). *Engelsk - norsk stor ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Høigård, C. (1997). Hva er kriminologi?. I L. Finstad, & C. Høigård (red.), *Kriminologi* (s.67 - 90). Oslo: Pax Forlag.
- Ilstad, S., & Nystuen, K. (1997). *Sosialpsykologi*. Trondheim: Tapir.
- Ingelhart, M. R., Markus, H. & Brown, D. R. (1989). The Effects of Possible Selve son Academic Achievement- a Panel Study. I (red.), Forgas, J. P. & Innes, J. M. *Recent Advances in Social Psychology: An International Perspective* (s. 469-477). North-Holland: Elsevier Science Publishers B. V.
- Krange, O. & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten: ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Kvale, S. (2007). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal: Oslo.
- Larson, R. W. (2000). Towards a Psychology of Positive Youth Development. *American Psychologist*, 55 (1), 170-183.
- Larson, R. (2006). Positive youth development, willful adolescents, and mentoring. *Journal of Community Psychology*, 34(6), 677-689.
- Larson, R., & Richards, M. H. (1991). Daily Companionship in Late Childhood and Early Adolescence: Changing Developmental Context. *Child development*, 62(2), 284-300.
- Larsson, P. (1997). Individualprevensjon. I L. Finstad, L., & Høigård, C. (red.), *Kriminologi* (s. 349 - 362). Oslo: Pax Forlag.
- Le, T. N., & Stockdale, G. (2008). Acculturative Dissonance, Ethnic Identity, and Youth Violence, *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(1), 1-9.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- Markus, H., & Nurius, P. (1987). Possible Selves: The interface between the self-concept. I K. Yardli, & T. Honess (red.), *Self and Identity: Psychological Perspectives* (s. 157-172.), Oxford: John Wiley & Sons.
- Mullis, R. L., Cornille, T. A., Mullis, A. K. & Huber, J. (1994). Female Juvenile Offending: A Review of Characteristics and Contexts. *Journal of Child and Family Studies*, 13 (2), 205-218.
- Nafstad, H. E. (1986). Minoritet og majoritet. Om barn med handikap. *INAS – rapport*, 86:1, 1- 81.
- Nafstad, H. E., Blakar, R. M., Carlquist, E., Phelps, J. M. & Rand – Hendriksen, K. (2009). Globalization, neo- liberalism and community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 43, 162 – 175.
- Nelson, G., & Prilleltensky, I. (2005). *Community Psychology: In Pursuit of Liberation and Well-being*. New York: Palgrave macmillan.
- Norges Offentlige Utredninger (2008:15). *Barn og straff: utviklingsstøtte og kontroll*. Lastet ned 15. mai 2009 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2008/nou-2008-15.html?id=527241>

- Oettingen, G., & Gollwitzer, P. M. (2004). Goal Setting and Goal Striving. I M. B. Brewer, & M. Hewstone, (red.), *Self and Social Identity*, (s. 165-183).
- Oyserman, D. & Markus, H. R. (1990a). Possible selves and delinquency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 112-125.
- Oyserman, D., & Markus, H. (1990b). Possible selves in balance: Implications for delinquency. *Journal of Social Issues*, 46(2), 141-157.
- Oyserman, D. & Saltz, E. (1993). Competence, delinquency, and attempts to attain possible selves. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(2), 360-374.
- Oyserman, D., Bybee, D., Terry, K., & Hart-Johnson, T. (2004). Possible selves as roadmaps. *Journal of Research in Personality*, 38, 130-149.
- Palen, L.A., & Coatsworth, J. D. (2007). Activity-based identity experiences and their relations to problem behaviour and psychological well-being in adolescence. *Journal of Adolescence*, 30, 721-737.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere: betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax.
- Reimer, K. & Wade-Stein, D. (2004) Moral Identity in Adolescence: Self and Other in Semantic Space. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 4 (2), 229–249.
- Rhodes, J.E. (2002). *Stand by me: The risks and rewards of mentoring today's youth*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rhodes, J. E., Spencer, R., Keller, T. E., Liang, B., & Noam, G. (2006). A Model for the Influence of Mentoring Relationships on Youth Development. *Journal of Community Psychology*, 34(6), 691-707.
- Robson, C. (2002). *Real world research: A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Oxford: Blackwell.
- Rogoff, B. (2003). *The Cultural Nature of Human Development*. New York: Oxford University Press.
- Schafft, A. (1997) Almenprevensjon. I L. Finstad, L., & Høigård, C. (red.), *Kriminologi* (s. 363 - 373). Oslo: Pax Forlag.
- Slettan, S., & Øie, T. M. (2004). *Forbrytelse og straff. Bind 1: Innføring i strafferett*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stein, K. F., & Markus, H. R. (1996). The Role of the Self in Behavioral Change. *Journal of Psychotherapy Integration*, 6(4), 349-383.
- Stortingsmelding 20.(2005-2006). *Alternative straffereaksjonar overfor unge lovbrutarar*. Lastet ned 15. mai 2009 fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-20-2005-2006-.html?id=332074>
- Stortingsmelding 37.(2007-2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Lastet ned 15. mai 2009 fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-37-2007-2008-.html?id=527624>
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1990). *Qualitative Analysis for Social Scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.

Strauss, A. L., & Corbin, J. (1994). Grounded theory methodology. I N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (red.), *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage.

Suad Nasir, N., & Kirshner, B. (2003). The Cultural Construction of Moral and Civic Identities. *Applied Development Science*, 7(3), 138-147.

Thronsen, K. (2007). *Mellom idealer og realiteter. En kvalitativ undersøkelse av teologistudenter*. Department of Psychology, University of Oslo.

Triandis, H. C. (1989). The Self and Social Behavior in Differing Cultural Contexts. *Psychological Review*, 96 (3), 506-520.

Vetlesen, A., J. (2004). Det frie mennesket? Et sosialfilosofisk blikk på patalogiene i opsjonssamfunnet. I H. E. Nafstad (red.), *Det omsorgsfulle mennesket* (s. 17-54). Oslo: Gyldendal.

Willig, C. (2001). *Introducing qualitative research in psychology: Adventures in theory and method*. Buckingham: Open University Press.

VEDLEGG 1

KAMP²⁰

Visjon

Ungdom mot Volds visjon er å stoppe, redusere og forebygge vold, mobbing, diskriminering, fordommer, likegyldighet og kriminalitet i samfunnet. Ungdom mot Vold vil være et arena for styrking av barn og ungdoms selvaktelse, selverkjennelse, mestring, selvtillit og følelse av trygghet.

Barn og ungdom i fokus

Barn og ungdom er og vil alltid være i fokus hos Ungdom mot Vold. Ungdom mot Volds forebyggende arbeid tar utgangspunkt i å hjelpe enkeltpersoner i å gjenvinne sin rettmessige plass i samfunnet. Ungdom mot Vold arbeider individorientert og i samarbeid med relevante samfunnsaktører i den kriminalitetsforebyggende sektor.

Verdier

Idealet om alle menneskers likeverd og felles grunnleggende rettigheter slik disse er nedfelt i FNs menneskerettighetserklæring, og som innebærer toleranse overfor annerledes tenkende og for andre levemåter, er grunnleggende idealer og verdier.

Metodikk

Fokusert på inkludering

Arbeidet rettes mot forandring av risikofaktorer hos deltakeren og omgivelsen rundt deltakeren. Innholdet av programmet er fokusert på inkludering, involvering av deltageren og interaksjon (effektiv kommunikasjon) om deltagerens selvforståelse, situasjonsforståelse og samfunnsforståelse med tematikk knyttet til holdninger om egen kriminalitet, konsekvenser for deltakeren og hans eller hennes nærmeste, fokus på offer, alternativer til kriminalitet, relasjoner, framtidsplanlegging og forebygging av tilbakefall.

Systematisk tilnærming

Endring av atferd oppnås gjennom målrettet og systematisk tilnærming og endring av deltakerens forståelse av seg selv, situasjonsforståelse og samfunnsforståelse. Det kognitive holdningsfokuserede arbeidet foregår i sammenheng med tett oppfølging med praktisk hjelp til problemløsning. Deltakerens erfaringer fra praktisk problemløsning danner grunnlag for ansvarsorientert engasjement i egen utviklingsprosess. Tiltakene i problemløsningen er målrettet ut i fra deltakerens behov.

Omfang og varighet

Det er viktig å fullføre programmets omfang og varighet for å kunne forebygge tilbakefall. Omfanget skal være minimalt antall møter på 25 leksjoner individuelle/gruppesamtaler og 5 individuelle samtaler, med minimal varighet på 3 uker. Og maksimalt antall møter totalt 125 leksjoner, med maksimal varighet på 52 uker.

Periodiske samtaler - Leksjoner

Leksjonene i første fase av programmet er strukturerte med fastsatte temaer og oppbygningsstruktur relatert til deltakerens behov. Hensikten er gradvis å bygge opp deltakerens forståelse av seg selv og omverdenen, opplevelse av selvautonomi og mestring, samt opplevelsen av inkludering og involvering i sin egen prosess.

Struktur

Fremgangsstrukturen i KAMP er dynamisk hvor første to fasene er problemidentifiserende faser og fase 3 evaluering og tiltaksseleksjon. I fase 4, 5 og 6 gjennomføres og evalueres tiltakene i samarbeid med deltakeren og den enkelte saksbehandler hos friomsorgen.

Behovsrettet

Evalueringen kan danne grunnlag for ny innsikt i deltakerens livssituasjon og kognitive utvikling samt eventuelle endringer av tiltak og behovet for praktisk hjelp. Programmet skal gi deltakeren valgmuligheter under hele prosessen. Hensyn til deltakerens erfaringer og evner må gå foran alt.

Her og nå behov

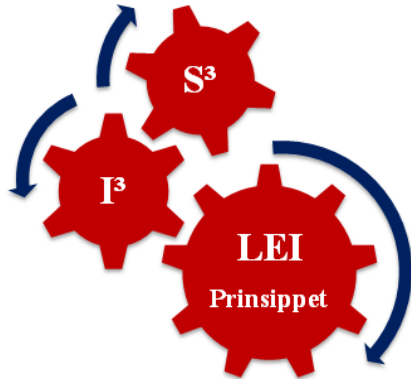
Programmets leksjoner skal ta hensyn til deltakerens her og nå behov. For at oppsatte langsiktige og kortsiktige målsetninger for programmet og den enkelte leksjon skal oppnås, må man først og fremst ta utgangspunkt i deltakerens opplevelse av her og nå behov. Effektiv kommunikasjon med deltakeren forutsetter at man først og fremst møter deltakeren der han er. Dersom deltakeren ikke er mottagelig for leksjonens innhold er

²⁰ Vedlegget om KAMP er hentet fra UmVs internettsider: <http://www.umv.no/>

sannsynligheten stor for at det har oppstått kommunikasjonssvikt. Da bør man søke kunnskap om hvilke blokkeringer som hindrer deltakeren i involvering. Første prinsippet er å inkludere deltakeren på søken etter årsakene til kommunikasjonssvikten.

Komponenter

Programmets komponenter **S³** og **I³** er overordnet i arbeidet med atferd og holdningsendring og ved praktisk problemløsning i praksis. Komponentene er i sammenheng. Forholdet mellom komponentene er bygd opp ut i fra deres helt eller delvis gjensidig eller enveis utløsende forhold.

Komponenten **S³** kan delvis aktivisere deltakeren til interaksjon, men med Komponenten **I³** involvere og inkludere deltakeren, kan komponenten **S³** automatisk aktivisere deltakeren til å være aktiv deltaker. Ved personlig inkludering og involvering kan **LEI**-prinsippet forsterkes.

Forholdet mellom samtaledeltakerne settes inn i en posisjon til holdningspåvirkning gjennom deltakerens vilje til interaksjon og påvirkning av vedkommendes selvforståelse og situasjonsforståelse.

Komponent S³

S: Selvforståelse komponentet bygger under deltakerens resonering og forståelse av "selv'et" og "jeg'et" og prosesser som foregår hos deltageren.

S: Situasjonsforståelse komponentet bygger på forståelse av mekanismer rundt selvet, nemlig situasjonen deltakeren befinner seg i eller har vært en del av og mulige utfall. Evnen til å tenke analytisk, drøfte, tolke, predikere, planlegge og beskrive konsekvenser av en rett og gal kontekstuell handling.

S: Samfunnsforståelse komponentet bygger på deltagerens selvforståelse og situasjonsforståelse satt i sammenheng med generell samfunnsforståelse.

Komponent I³

I: Inkludering komponentet kan gi deltakeren opplevelse av anerkjennelse, tilhørighet i fellesskapet, medansvar og forpliktelser. Fra første møte med deltageren starter sosial inkludering i tydelig samhandling og aksept.

I: Involvering komponentet kan gi deltakeren opplevelse av selvautonomi og rom for aktiv deltakelse og medansvar som fører til utvikling. Med involvering forstås det at deltageren blir møtt som prosesseier i problemløsningen.

I: Interaksjon komponentet har fokus på dialogens kvalitet. for å lykkes, uansett i hvilket miljø, har man behov for å kommunisere effektivt. Effektiv kommunikasjon gir nødvendig bakgrunnskunnskap og formidler kunnskap som kan omsettes til handling.

LEI- prinsippet

Vedvarende motivasjon krever autentisk og indre motivasjon. Dette er en forutsetning for deltakerens problemløsningsfokus og mestring.

Prosess

Prinsippet er bygd opp av tre deler; Lyst, Engasjement og Interesse, med innad innvirkende forhold og utløsende virkning på forholdet mellom deltakeren og programansvarlige. Det er en forutsetning at deltakeren har *lysten* til endring, *engasjementet* til aktiv deltakelse i prosessene og *interessen* for å oppnå en målsetting.

Negativ holdning

I mange sammenhenger har deltakere manglende lyst, engasjement eller interesse til endring av negativ holdning. Dette skaper store utfordringer for å kunne arbeide målrettet og hjelpe deltakeren ut av utføre.

Deltakerens sfære

LEI-prinsippet setter fokus og bygger systematisk opp lyst, engasjement og interesse. Ved motivasjonssvikt, altså manglende lyst, engasjement og interesse, er viktig å forsterke deltakerens opplevelse av inkludering og involvering. Det skal vises forståelse og respekt for deltakerens mistillit til å inkludere andre inn i deltakerens sfære. Kommunikasjonssvikt kan som regel begrunnes i dagsformen, humøret, manglende næring, søvnmangel med mer. Ved mistanke om rusbruk blir friomsorgen kontakt umiddelbart for urinprøvekontroll.

Perspektivskifte

Det er viktig å forsøke en annen form for kommunikasjon. Gjerne å bytte lokasjon, språkbruken,

perspektivskifte eller utsette møtet til en annen gang.

Tiltak

Ungdom mot Volds forebyggende tiltak er målbevisst rettet mot direkte eller indirekte kriminalitetsforsterkende årsaker blant barn og ungdom i risiko og faresonen, med særlig vekt på vanskeligstilt ungdom. Dette er ofte ungdom som befinner seg i skjæringspunktet mellom kommunal og statlig ansvar, særlig hvor oppfølgingsarbeidet er manglende eller fragmentert.

Målrrettede tiltak

Tiltakene våre er rettet mot barn og ungdom i risiko og faresonen i samarbeid med foreldre, skoler, friomsorgen og politiet. Ungdom mot Volds tiltaksmodell er strukturert ut i fra fem tiltak:

- JURU:** Juridisk veiledning for ungdom
- KOM 1-7:** Konfliktmegling
- MMS:** Motivasjons og mestringssamtaler
- MOTTO:** Motivasjon til teoretisk opplæring
- STOPP:** Stabilitetsoppfølging

STOPP: Stabilitetsoppfølging

Verken kommune eller stat har hittil tatt ansvaret for unge domfelte etter endt samfunnsstraff. Da det ikke finnes noen kommunal eller statlig oppfølgningstiltak etter endt samfunnsstraff for unge domfelte har Ungdom mot Vold etter 14 års tett samarbeid med friomsorgen tatt ansvar på eget initiativ, som den første i Norge, lansert tjenesten "STOPP" Stabilitetsoppfølging, som er en frivillig avtale mellom domfelte og Ungdom mot Vold med mål for øyet å motvirke risikofaktorer til ny kriminalitet og tilbakefall. Tilbudet er rettet mot unge domfelte til samfunnsstraff.

Hensikt

Under STOPP skal domfelte få støtte og hjelp ved behov til bl.a. til å søke etter et egnet sted å bo, hjelpe domfelte med skoleplass, videreutdanning, behandling, arbeid, juridisk veiledning og nettverk. De skal også ytes bistand med eventuell gjeldssanering, økonomisk planlegging, budsjetter, opprettelse av bankkonto og ID-dokumentasjon. Tilbudet er rettet spesifikt for unge domfelte til samfunnsstraff, men kan også gjelde for andre deltakere.

Varighet

Avtalens varighet kan avtales fra tre måneder til ett år av gangen. Innholdet av oppfølgingen er behovstilpasset og ut i fra Ungdom mot Volds tilgjengelige ressurser. Ungdom mot Vold er ikke ansvarlig for deltagerens (domfeltes) negative handlinger, uoppgjorte saker, nye lovbrudd eller tilbakefall.

Volum

Periode: 2005 - 2008

Profil: Middels til høy risiko for tilbakefall

Alder: 17 - 25 år

Samfunnsstrafftimer: 1500

Antall domfelte: 205 domfelte

Brudd: 5 domfelte

Stabilitetsoppfølging: 70 domfelte

VEDLEGG 2

INFORMASJONSBREV

Intervjuundersøkelse av hvordan Ungdom mot Vold arbeider.

Vi heter Hilde Breck og Marit Reer, og er studenter ved Universitetet i Oslo. For tiden skriver vi en masteroppgave om Ungdom mot Vold og hvordan de arbeider. Vi er derfor opptatt av hvordan du har det i Ungdom mot Vold, og vi vil be deg om å være med på to intervjuer. Det første intervjuet vil finne sted så tidlig som mulig under oppholdet ditt og det siste intervjuet vil skje noen måneder senere (senest innen utgangen av januar 2009). I intervjuene skal vi snakke om dine erfaringer om hvordan du hadde det når du kom hit, og hvordan du ønsker å ha det når oppholdet ditt er ferdig. Vi kommer også til å snakke om hvordan du ser for deg at framtiden din vil bli og hvordan du føler at livet ditt ellers er, og hvordan Ungdom mot Vold forsøker å hjelpe deg til å komme videre.

Det er bare vi to og våre veiledere Rolv Mikkel Blakar og Hilde Eileen Nafstad som får vite hva du sier, og alt er derfor konfidensielt og fortrolig. Heller ingen her ved Ungdom mot Vold vil få vite om det du sier til oss, og din deltakelse vil ikke ha noen innvirkning på ditt opphold hos Ungdom mot Vold. Vi har taushetsplikt og sier ikke videre til noen hva du har fortalt. Noe av det du sier vil bli brukt i oppgaven vår sammen med det som de andre forteller, men da vil vi presentere informasjonen på en slik måte at ingen vil kunne gjenkjenne deg. Alle notater og lydopptak vil bli oppbevart nedlåst og utilgjengelig for andre enn oss.

Prosjektet vårt er planlagt avsluttet 1/5-09, men opplysningene vil lagres i noen år etter prosjektslutt i påvente av en eventuell oppfølgingsundersøkelse. Opptakene slettes senest innen 31/12- 14, og ingen vil ha tilgang til det i mellomtiden. Hvis det blir aktuelt med en oppfølgingsundersøkelse vil vi kontakte deg på nytt på et senere tidspunkt. Om du vil være med på dette er ikke noe du trenger å bestemme deg for nå.

Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra intervjuene. Hvis det er noen spørsmål du ikke har lyst å svare på, kan vi hoppe over dem. Intervjuene vil foregå i lokalene til Ungdom mot Vold på de dagene du er her, eller når det måtte passe for deg.

Er det noe du lurer på angående undersøkelsen kan du kontakte oss, eller vår veileder.

Marit Reer: xx@gmail.com tlf. xxxxxx
Hilde Breck: xx@mail.com tlf. xxxxxx
Rolv Mikkel Blakar: xx@mail.com tlf. xxxxxx

Med vennlig hilsen
Hilde Breck og Marit Reer

Ja, jeg er villig til å delta i 2 intervjuer om Ungdom mot Vold:

Navn:

Dato:

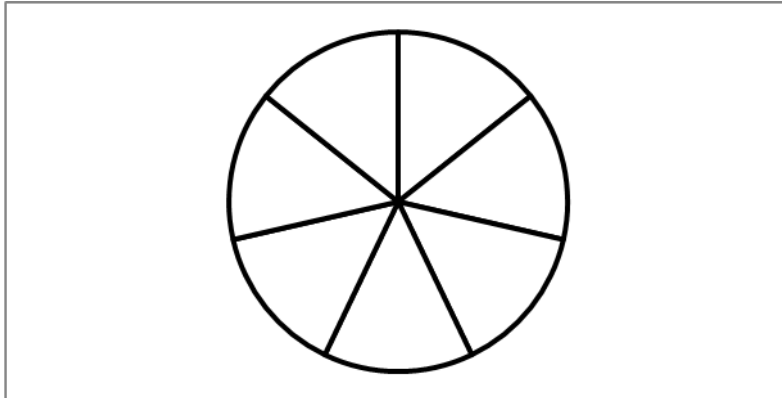
VEDLEGG 3

Intervjuguide T1

Narrativ åpning:

Alle mennesker har tanker om fremtiden og hvem de har lyst til å være i forhold til hvem de er i dag. I løpet av denne samtalen vil vi gjerne få høre litt om hvordan du ser på deg selv, og hvilken tanker og drømmer du har om fremtiden. Vi vil også høre litt om hvordan du har det her på Ungdom mot Vold.

”Kakestykke”

1. Hvis vi starter med denne tegningen og tenker oss at rundingen er et bilde på hvem du har lyst til å være som person i fremtiden. Kan du fargelegge antall trekanter ut fra hvor du er i dag i forhold til hvem du ønsker å være?

- Kan du fortelle meg litt om det du fargela. Hva tenker du om det?
- Jeg ser du har fargelagt X av kaken. Dette er ett bilde på hvem du mener du er i dag i forhold til hvem du håper på å bli. Kan du fortelle litt om deg selv sånn du er i dag?
- Hva driver du med? (Skole, fritid, jobb)
- Hva betyr kaken for deg? Hva/hvem ønsker du å bli? Hvorfor? Når?
- Du sa du hadde lyst til å bli X hvordan mener du at du kan gå frem for å nå dette?

2. Hadde du hørt om UmV før du kom hit?

- Hvor lenge har du vært her?
- Hvor lenge skal du bli?
- Kan du fortelle om første dagen du kom hit?
- Hva skjedde?
- Hvilke forventninger hadde du?
- Hvordan ble du tatt imot av de ansatte?
- Kan du fortelle om hvordan opplegget er her på Ungdom mot Vold?
- Kan du beskrive hva dere gjør i løpet av dagen?
- Hvordan likte du /eller likte du ikke...?
- I løpet av oppholdet her skal du være med på noen samtaler med de som jobber her. Har du hatt noen samtale ennå?
- Hvis, kan du fortelle meg litt om disse samtalene?
- Hva er det dere har pratet om?

- Hvordan synes du det er å snakke med ansatte her?
- Kan du fortelle om forholdet du har til de andre ungdommene som er her?

3. Har du vært straffet tidligere?

- Hvordan straff fikk du da?
- Hvilken erfaring har du i forhold til din tidligere soning?
- Hva tenker du om det å bli dømt?
- Opplever du å ha blitt rettferdig behandlet?
- Hva synes du om den dommen du har fått?

4. Er det noe du bekymrer deg for når du er ferdig her?

- Hvordan tror du livet ditt kommer til å bli når du er ferdig?

5. Hvordan var det før du kom hit?

- Hvor bodde du? Hvordan var det å vokse opp der (evt. flytte dit?)
- Hvem bor der? Hvem bodde du med før det? (Kartlegge familiesituasjon)
- Har du alltid bodd her? Hvor vokste du opp?
- Hvordan hadde du det med de du bodde sammen med? Har dette endret seg?
- Kan du også fortelle meg litt om venner du var sammen med, hva dere gjorde?
- Fortell om hvordan det vennskapet var? Har du fortsatt kontakt med disse? (hvis nei, hvorfor ikke?).
- Hvordan har/hadde du det på skolen? (Klassen, klassekamerater, lærere, timen, friminutt)
- Fritid/interesser

6. Hvem er de viktigste personene i livet ditt?

- Hva er det som gjør at disse er viktige for deg?
- Hvor lenge har du kjent disse?
- Kan du beskrive dem?

7. Hvis du forestiller deg at du er en av kameratene dine/ en av de personene du akkurat pratet om, hvordan tror du han/de vil beskrive deg?

- Hvordan ville du beskrevet deg selv?

8. Hva føler du er dine sterkeste egenskaper når du tenker deg selv sånn som du er nå? Fortell litt mer om dette.

- Hvordan vil du beskrive deg selv
- Hva føler du er dine positive sider?

9. Er det andre kvaliteter ved deg selv som du føler er positive sånn du synes at du er nå?

10. Hva føler du er dine mest problematiske sider når du tenker deg selv? Fortell litt mer om dette.

11. Er det noen sider ved deg selv du føler ikke er fullt så positive?

12. Er det andre sider ved deg selv som du har lurt på kan være vanskelige for sånn som du ønsker å være?

13. Kan du beskrive deg selv hvordan du er som en venn/sønn/datter/bror/søster/kjæreste?

- Hva mener du er viktige kvaliteter ved å være venn, sønn osv.

- Når du tenker på de i familien din eller venner eller andre, hvordan vil du beskrive han/henne i forhold til det vi akkurat har pratet om?

14. Har du noen forbilder, modeller og/ eller idealer for hvordan du ønsker å bli?

- Hva er det som gjør at du har lyst til å bli sånn?

- Hvordan tror du du må gå frem for å bli slik?

- Har du idealer eller forbilder som du kunne tenke deg å bli lik?

- Er det egenskaper hos andre du ser opp til og som du selv ønsker å utvikle?

- Hva er det med disse egenskapene som gjør at du ønsker å utvikle dem?

15. Hva er de tre viktigste utviklingsområdene du må jobbe med for å realisere dine drømmer/visjoner/deg selv?

- Hvordan tenker du kan gå frem?

16. - Er det noen mennesker du ikke ønsker å bli som, la oss kalle det et antiforbilde?

- Hva er det ved denne/disse som gjør at du ikke ønsker å bli sånn?

- Hvordan kan du unngå å bli slik?

17. Fortell om noen mål og ønsker du har for livet ditt?

-For å nå disse drømmene, hvordan tenker du deg at du må gå frem?

-Har du noen gang opplevd at du oppnådde noe du virkelig ønsket deg?

-Fortell om dette

18. Hva synes du om livet ditt nå når du har begynt på Ungdom mot Vold?

- Hvordan forventer du at det skal bli?

- Hvordan forventet du at det skulle bli?

- Hva er annerledes i forhold til hva du forventet?

- Hvordan er livet ditt ellers nå? Fortell litt mer

19. Fortell om hendelser her på Ungdom mot Vold eller hendelser i livet ditt ellers du føler vil bety noe for hvordan du håper å bli?

- Ved hendelse: hva skjedde da?

- Hva følte du da?

20. Hvordan tror du livet ditt kommer til å se ut når du er ferdig hos UmV?

21. Har du bekymringer for hvordan du kan komme til å bli når du er ferdig her på Ungdom mot Vold?

- Er det noen rundt deg du føler er slik?

- Hvordan ønsker du å unngå å bli sånn?

22. Forestill deg at du legger deg til å sove, når du våkner opp har det skjedd et mirakel: Alt du drømmer om er oppnådd

- Hvilke endringer har skjedd?
- Hva er annerledes da i forhold til nå?
- Hvem er du da?
- Hva gjør du?
- Hvem kjenner du?

Avslutning

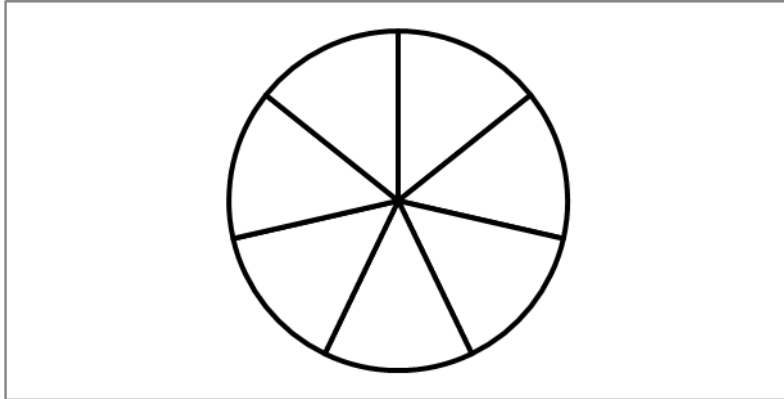
23. Er det noe av det vi har snakket om som du ønsker å utdype?
24. Er det noe annet du har lyst til å legge til som du synes vi burde vite?
25. Hvordan synes du det var å snakke med oss i dag?

Intervjuguide T2

Narrativ åpning:

I dag kan det bli noe repetisjon da vi vil stille en del av de samme spørsmålene som forrige gang, men først og fremst vil vi gjerne snakke mer om hvordan du har hatt det her hos Ungdom mot Vold (siden sist).

”Kakestykke”

1. Hvis vi starter med denne tegningen og tenker oss at rundingen er et bilde på hvem du har lyst til å være som person i fremtiden. Kan du fargelegge antall trekanter ut fra hvor du er i dag i forhold til hvem du ønsker å være?

- Kan du fortelle meg litt om det du fargela. Hva tenker du om det?
- Jeg ser du har fargelagt X av kaken. Dette er ett bilde på hvem du mener du er i dag i forhold til hvem du håper på å bli. Kan du fortelle litt om deg selv sånn du er i dag?
- Hva driver du med? (Skole, fritid, jobb)
- Hva betyr kaken for deg? Hva/hvem ønsker du å bli? Hvorfor? Når?
- Du sa du hadde lyst til å bli X. Hvordan mener du at du kan gå frem for å nå dette?

2. Hadde du hørt om UmV før du kom hit?

- Hvor lenge har du vært her nå?
- Hvor lange tid har du igjen?
- Husker du hvilke forventninger du hadde til oppholdet før du kom hit?
- Har det vært som forventet?
- Hva har evt. vært annerledes?
- Hvordan har du hatt det her? (Hvordan synes du det har vært å være her så langt?)
- Kan du fortelle om hvordan opplegget er her på UmV?
- Beskriv en dag fra du kommer til du går?
- Hvordan likte du /eller likte du ikke?
- Hva har vært bra med å være her?
- Kunne noe ha vært gjort annerledes?

3. Har du vært med på noen samtaler mens du har vært her?

- Kan du fortelle om disse?
- Hvordan opplevde du forrige samtale?
- Hva pratet dere om?

4. Føler du at du har fått være med på å bestemme hvordan oppholdet ditt skulle være her?

5. Har du lært noe mens du har vært her?

6. Er det noe spesielt som du har opplevd mens du har vært her som du opplever som viktig?

7. Fortell om hendelser her på Ungdom mot Vold, eller hendelser i livet dit ellers, du føler vil bety noe for hvordan du håper å bli? (Evt. som vil ha betydning for hva som skjer med deg fremover.)

- Ved hendelse: Hva skjedde da?

- Hva følte du da?

8. Kan du fortelle oss litt om forholdet du har til de andre ungdommene som er her?

- Hvordan tok de deg i mot?

- Har du blitt kjent med noen?

- Tror du du kommer til å beholde kontakten med noen når du er ferdig her?

9. Hvordan ser du for deg at livet ditt vil bli når du er ferdig hos UmV?

10. Er det noe du bekymrer deg for når du er ferdig her? Redd skal skje?

11. Har du noen bekymringer for hvordan du kan komme til å bli når du er ferdig her på Ungdom mot Vold?

- Er det noen rundt deg du føler er slik?

- Hvordan tenker du å unngå å bli sånn?

- Hva er du mest redd for skal skje i tiden som kommer?

- Hvorfor det?

12. Er dette et sted du føler du kunne ha tatt kontakt med hvis du trengte hjelp med noe etter at du er ferdig med samfunnsstraffen? Hvorfor/hvorfor ikke?

13. Hadde du vært straffet tidligere? (Hvis ja, benytt oppfølgingsspørsmål nedenfor).

14. Opplever du straffen du har fått som rettferdig? Hvorfor (ikke)?

(Stille flere av spørsmålene nedenfor dersom disse ikke ble ordentlig kartlagt i T1).

- Hvordan straff fikk du da?

- Hvilken erfaring har du i forhold til din tidligere soning?

- Hva tenker du om det å bli dømt?

15. Hva tenker du om rett og rettferdighet ut ifra din erfaring?

16. Hvordan synes du det var å være i en rettsak?

17. Du har nå X erfaringer fra rettsvesenet. Hvordan har det vært?

- Har du følt deg rettferdig behandlet? Hvorfor (ikke)?

- Synes du dommen var rettferdig? Hvorfor (ikke)?

18. Har det skjedd noen forandringer i livet ditt siden sist vi snakket sammen?

Prober:

- Bor personen på samme sted?
- Har noe endret seg i forholdet til familien/venner?
- Har personen fått nye, viktige bekjenskaper (eks. kjæreste, en viktig rollemodell)?
- Har personen oppnådd det han ville i forhold til skole/arbeid/fritidsinteresser, evt. andre nevnte mål nevnt ved T1?
- Andre ting?
- Hvordan gikk han frem for å oppnå dette?

Her har vi en liste med punkter basert på første intervju hvor vi lytter etter om personen har oppnådd noe av det de snakket om tidligere, eventuelt om det har skjedd andre ting parallelt med opphold hos Ungdom mot Vold som personen føler har vært av betydning for at endringer har skjedd/ ikke skjedd. Her benytter vi også anledningen til å komme inn på emner, som vi eventuelt ikke fikk kartlagt godt nok forrige gang.

19. Hvordan er livet ditt ellers nå? Fortell litt mer

20. Hvem er de viktigste personene i livet ditt?

- Hva er det som gjør at disse er viktige for deg?
- Hvor lenge har du kjent disse?
- Kan du beskrive dem?

21. Hvis du forestiller deg at du er en av kameratene dine/ en av de personene du akkurat pratet om, hvordan tror du han/de vil beskrive deg?

- Hvordan ville du beskrevet deg selv?

22. Hva føler du er dine sterkeste egenskaper når du tenker deg selv sånn som du er nå? Fortell litt mer om dette.

- Hvordan vil du beskrive deg selv
- Hva føler du er dine positive sider?

23. Er det andre kvaliteter ved deg selv som du føler er positive sånn du synes at du er nå?

24. Hva føler du er dine mest problematiske sider når du tenker deg selv? Fortell litt mer om dette.

25. Er det noen sider ved deg selv du føler ikke er fullt så positive?

26. Er det andre sider ved deg selv som du har lurt på kan være vanskelige for sånn som du ønsker å være?

27. Kan du beskrive deg selv hvordan du er som en venn/sønn/datter/bror/søster/kjæreste?

- Hva mener du er viktige kvaliteter ved å være venn, sønn osv.

- Når du tenker på de i familien din eller venner eller andre, hvordan vil du beskrive han/henne i forhold til det vi akkurat har pratet om?

28. Har du noen forbilder, modeller og/ eller idealer for hvordan du ønsker å bli?

- Hva er det som gjør at du har lyst til å bli sånn?
- Hvordan tror du du må gå frem for å bli slik?

29. Har du idealer eller forbilder som du kunne tenke deg å bli lik?

- Hvorfor?
- Er det egenskaper hos andre du ser opp til og som du selv ønsker å utvikle?
- Hva er det med disse egenskapene som gjør at du ønsker å utvikle dem?

30. Hva er de tre viktigste utviklingsområdene du må jobbe med for å realisere dine drømmer/visjoner/deg selv?

- Hvordan tenker du du kan gå frem?

31. Er det noen du ikke ønsker å bli som, la oss kalle det et antiforbilde?

- Hva er det ved denne/disse som gjør at du ikke ønsker å bli sånn?
- Hvordan kan du unngå å bli slik?
- Hvorfor?
- Har du noen gang opplevd at du oppnådde noe du virkelig ønsket deg?
- Fortell om dette

32. Fortell om noen mål og ønsker du har for livet ditt?

- For å nå disse drømmene, hvordan tenker du deg at du må gå frem?
- Har du noen gang opplevd at du oppnådde noe du virkelig ønsket deg?
- Fortell om dette

33. Forestill deg at du legger deg til å sove, når du våkner opp har det skjedd et mirakel: alt du drømmer om er oppnådd

- Hvilke endringer har skjedd?
- Hva er annerledes da i forhold til nå?
- Hvem er du da?
- Hva gjør du?
- Hvem kjenner du?

Avslutning

34. Er det noe av det vi har snakket om som du ønsker å utdype?

35. Er det noe du har opplevd mens du har vært her, som du synes vi burde vite om?

36. Er det noe annet du har lyst til å legge til om Ungdom mot Vold?

37. Hvordan synes du det var å snakke med oss i dag?